KALIEDRA
KALIEDRA
YU ISSN (9296) — LETNIK XXX, ŠT. 3. — DECEMBER 1989 — CENA 30.000 DINARJEV

PREVRAT V PREKMURJU

RAZSTAVA OB 70-LETNICI PRIKLJUČITVE PREKMURJA K JUGOSLAVIJI

Razglas

Slovencom med Rabov in Mürov.

Predragi bratje Slovenci, ljube sestre Slovenke!

Ali ste že čüli veselo pesem našega goristajenja in novoga narodnoga življenja? Naša slovenska krajina je bila dozdaj pod žmetnim jarmom. Aršjski ropar Voger nam je gospodüval, okoval nas je v žmetne lance suženstva. Zdaj je vogrska država vničena, razpadnola je na vnogo falatov. Krone sv Štefana več ne. Vogri sami so jo vzeli krali Karli. Kral Karl se je odpovedal vladi in živi, kak poseben, prosti človik. Županije (varmegüli) vogrske države bodo odsegamal spadali k petim državam. Slovaki ščejo biti v československoj državi, Ukrajinci v ukrajinskoj državi, Srbi, Hrvati in Slovenci pa v Jugoslaviji. Vogrom bo ostal celo mali del med Donavov in Tiszov. Samo tam bo še gučalo kakših 8—10 milijon ljüdi vogrski, vsi drügi narodi, ki so dosegamal pod vogrskim jarmom ječali, do gučali svoj jezik. Vogrski jezik postane zadnji jezik v Europi, za šteroga se node brigal nišče več na sveti. Vogri in Nemci, ki so bili prle tak gizdavi in so narode mantrali in zasramovali, so zdaj premagani in pobiti na tla. Nemcom in Vogrom nišče na sveti nešče pomagati. Zaslüžili so si svojo žalostno sodbo. Mi Slovenci pa ščemo, da bomo v svojoj slovenskoj krajini sami svoji gospodari. Naša slovenska krajina obsega poleg Radgone na Štajarskom te fare: Monošter sv. Gottharda na Rabi, Dolnji Senik na Rabi, Gornji Senik, Štefanovci, Dolenci (župnija uredника Novin), Gornji Petrovci ali Nedelja. Sv. Jüri, Grad, Pertoča (Sv. Helena), Cankova, Pečarovci (Sv. Sebaštjan), Sv. Benedik, Martijanci, Tišina, Mürska Sobota, Bogojina, Dobronik, Türnišče, Beltinci, Črensovci in Dolnja Lendava s slovenskimi goricami. Vmes so evangeličanske fare: Hodoš, Domanjšovci, Križovci, Moravci, Püconci, Petrovci, Bodonjci, Sobota. Slovencov v tej krajaj nas je okoli 115.000. Či se nam pa ešče pridrüžijo sosidi na vogrskoj ali nemškoj meji, ki so še negdaj bili Slovenci, nas je okoli 140.000. To je že lepa slovenska krajina! In v toj krajini ščemo imeti, da so püšpeki slovenski, vsi plebanoši, vsi sodniki, vsi notariuši in vučitelji, vsi farniki samo Slovenci. Slovenec mora z svojim jezikom biti povsod češčen. Vogri in Nemci nam te pravice so ne dali, nego so nas zatirali in zasramovali za slovenskoga jezika volo. Zato se mi ščemo združüti z drügimi Slovenci onkraj Müre s Štarjarci, Kranjci, Korošci, Primorci, Hrvati in Srbi v edno velko državo, Jugoslavijo, v šteroj mo Slovenci imeli vse svoje pravice, kakše majo Vogri na Vogrskom in Nemci na Nemškom. Naša Jugoslavija bo vekša in močnejša, kak vogrska država. Štela bo nad 13 milijonov ljüdi in bo segala od Rabe in Soče (Isonzo) do Adrianskega morja in Monoštra blüzi Salonika. Jugoslavija torej sega od Monoštra do Monoštra.

Drügi Slovenci, Hrvati in Srbi so že združüeni, samo nas Slovence med Rabov in Mürov so Vogri silili, da se naj nebi združüili z svojimi bratami onkraj Müre. Mi pa neščemo ostati pri Vograh, neščemo več biti hlapci in suženci (robi) Vogrov, nego ščemo biti s svojimi brati.

Madžari so med nami

KO LETAK SPODNESE T. I. SOŽITVENI MODEL

Že leta in leta prihajajo v deželo ob tromejniku. Iz Ljubljane, Zagreba, Beograda, Sarajeva, Titograda, Skopja, Novega Sada in celo Prištine. Semkaj romajo delegacije iz Madžarske, ZR Nemčije, Avstrije ... Tu so bili Šetinc, Popit, Dragoslav Marković, Dolanc, Milka Planinc, dvakrat Tito. Geza Bačič je celo diplomiral iz t. i. sožitvenega modela. Koliko jih je na to temo magistriralo, doktoriralo in specializiralo, moremo zgolj ugibati ...

Madžari so med nami — dejavno in ustavno. Pustimo število, ker bi sicer morali prešteti vse tiste z juga Balkana, ki so se zasidrali ob Muri, peščico Nemcev v Apaški dolini in še kje, Rome, protestante, katoličane, binkoštnike ...

Ves čas smo (bili) za zgled. Vzemimo v tem slogu: pri nas se Kosovo pač ne more zgoditi. Dvojezično šolstvo kot krona t. i. sožitvenega modela, dvojezično poslovanje po občinskih upravah, podjetjih, javnih ustanovah, dvojezični napisi na Lendavskem in ob meji z Madžarsko ... Potem pa znenada ta LETAK. In to ravno ob 70-letnici priključitve Prekmurja k Jugoslaviji. Pa ne samo LETAK. Kar razstava v muzeju soboškega gradu. Med pravovernimi dvojezičneži je zavrelo. Lokalna politika se je zgroženo spraševala: kako se je to moglo zgoditi?

Kot v dobrih starih svinčenih časih so dali poklicati predse tistega, se pravi tisto, ki si je drznila »dati na svetlo« TA LETAK. Poglejte si ga! Navodilo za branje najbrž ni potrebno.

Spodobi se in pravično je, če se doda zagovor »zaslišanega«. O podrobnostih bomo poročali v prihodnji Katedri s pripombo, da so kajpak LETAK in RAZSTAVO dvojezičneži dosledno ignorirali. Kaj pravzaprav tiči za tem zgledním sožitvenim modelom?

BRANKO ŽUNEC

1918

Beograd (2. decembra) V imenu delegacije je pozdravil prestolonaslednika podpredsednik Narodnega vijeća dr. Pavelić in prebral adreso, kojo je sestavilo Narodno vijeće, s katero se definitivno in za vedno proglaša popolno ujedinjenje s kraljevinama Srbijo in Črno goro v državo Slovencev, Hrvatov in Srbov v edinstveno kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev pod dinastijo Karadorđevićev.

Na adreso odposlanstva Narodnega veča je regent Aleksander odgovoril takole:

Gospodje odposlanci!

Vaš prihod v imenu Narodnega veča S. H. S., predstavitelja našega naroda in vaše sporočilo o njegovi zgodovinsko važni odločitvi dne 24. novembra, s katero se proglaša državno ujedinjenje vsega našega naroda in vse naše mučeniške in slavne domovine, me napolnjuje z globoko radostjo. Ko sprejemam to vaše obvestilo, sem uverjen, da izpolnjujem s tem činom svojo vladarsko dolžnost, zakaj z njim samo končno udejstvujem ono, kar so jeli pripravljati najboljši sinovi naše krvi vseh treh ver in vseh treh imen — na obeh straneh Donave, Save in Drine že v času vladanja blagopokojnega mojega deda, kneza Aleksandra I. in kneza Mihajla, ono, kar odgovarja željam in stremljenjem celokupnega našega naroda.

V imenu njegovega Veličanstva kralja Petra proglašam torej ujedinjenje kraljevine Srbije z deželami neodvisne države S. H. S. v edinstveno kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev«.

Tako je začel regent Aleksander svoj daljši odgovor odposlancem S. H. S. Govor, ki so ga odposlanci spremljali z burnimi ovacijami, pa je sklenil takole:

»Prosim vas, gospodje poslanci, da sporočite mojo vladarsko besedo in podzrav mojim milim bratom širom naše svobodne in ujedinjene Jugoslavije. Živel ves narod srbski, hrvatski in slovenski!

Bodi nam vsikdar srečna in slavna kraljevina Slovencev, Hrvatov in Srbov!«

Tako je to potekalo na malem Dvoru na Dedinju. »Slovenski narod« je takrat komentiral, da je »prvi nastop prestolonaslednika Aleksandra, njegov prvi govor, najbolje jamstvo za mirni razvoj naše nove države.«

To je bilo kasneje še velikokrat slišati. A kaj bi za to. Aleksander je bil le prvi in se je kot tak zapisal v zgodovino. S takšne zgodovinske perspektive je Tito samo in zgolj drugi. Novejše epizode se še vedno beležijo.

MARIBOR OBRAČA GLAVO STRAN
VIA METRO — K BERTI
SAMO ŠE PO SRAT-PAPIR

V Mariboru že velja pravilo, da kdor ima štampiljko v žepu, dobi še gratis zloglasno kartico za nakup v avstrijskem (kako dolgo še?) Metroju.

Za izdajo einkaufsausweisa Metro je zraven žiga potrebno še obrtno dovoljenje, piše obrtniški poročevalec, kar pa je verjetno samo hec.

Tako smo zjutraj sedeli v sprejemni pisarni in čakali glavnega zastopnika, ki je z množico popustov obtičal med vrati. Procedura je bila zelo smešna. Če imamo žige, je najprej vprašal in slišal sem: da, jaa, ču da imam, uh, čivša maljić prškdnjet . . . Nato je razdelil kartice na katere smo vsak počili žig in jih takoj vrnili. Čez minuto smo jih dobili nazaj podpisane in da naj zraven še komot vzamemo sorodnike in prijatelje in čestitke za dober nakup. Kot sami vidite, bi bil dovolj že žig iz krompirja, malo sreče in biznis je tu. V poštev pridejo tudi stari žigi, ki jih najdemo med starimi varovalkami, saj avstrijska prijaznost ne komplicira zaradi takšnih malenkosti. Smo že na vratih Metroja, kjer ne smeš noter s torbico, srajco z žepi, plaščem, suknjami vseh vrst, raztrganim čevljem in praznim vžigalnikom — skratka z ničemer, kjer bi lahko kaj skril, če te ne opazi hišni detektiv ali hinavska candid kamera. S kartico lahko gresta noter samo dva, pravi zrihtana avstrijka pri vratih in vse štiri meri, da leče trpijo. Ampak, za prvič naj bo reče, in najmanj tisoč šilingov spet pade v nenasitno blagajno, ko nam zaželi dober nakup. Notri je res veliko in mariborski regimenti uspešno konkurirajo roparskim pohodom južnokolpskih bratovščin. Zanimivo, da sem tam srečal sošolca, ki ga že deset let nisem videl in mi je kreten rekel, da se mu je zdelo, da me bo tukaj srečal.

Z nateklimi gležnji in povečano neprištevnostjo te na izhodu še enkrat prekontrolirajo na poti do stoenke, ki je sedaj skladišče pasje hrane, kasetofonov, sandolina, toaletnega papirja, smučarskih avtomatov in porogljivih nasmehov stlačenih v nevidno pištolo za pronicljive carinike. Carinika lahko elegantno razjezite, če vas bo pet in bo robe za petsto dolarjev ali manj, s tem, da posamezni račun ni večji od 1300 šilingov. Brez carine in potrjenimi merveštojerji se lahko naslednji dan pokažete na Kramarskem sejmu in v obraz prefrigate vsakega, ki je nor ali pa se mu ne ljubi.

Tako lahko Metro postaja konkurenca na Kramarskem sejmu, kjer bi navsezadnje lahko tudi razdelili kakšno kartico.

Dvojne ali večkratne cene na artiklih, dobra reklama in uspeh je tu. Izdelki, ki so tukaj včasih dražji kot drugje, so najbolj iskani.

In še enkrat smo spet mariborčani glavni in prvi, kakor že v mnogih takšnih in drugačnih varijantah v duhu poštenega zaslužka volk sit — koza cela ali kot pravijo jaz pijan — flaša polna.

Zato pa krompir olupit in na juriš, jaz sem že tak zraven.

NINO

Stanodajalci, študenti, mladodružinci, POZOR!

Na pobudo ZSMS so bile v odloke o davkih občanov vnešene nekatere davčne olajšave, ki naj bi pripomogle k nižjim najemninam opremljenih sob in stanovanj in ki naj bi stimulirale stanodajalce, da dajejo pri oddajanju sob prednost mladim družinam in študentom.
Tako veljajo že za letošnje leto v Mariboru odloki, po katerih se davek za sobe, ki jih najemajo mlade družine, sploh ne odmeri, medtem ko so v veljavi za sobe, ki jih najemajo študenti, 30 % davčne olajšave.
Omenjene olajšave je možno uveljavljati, če oddajate ali najemate sobo preko ZSMS.
Kako to storiti?
Preprosto — oglasite se v prostorih ZSMS, Rotovški trg 9, soba 106 (telefon 20-053).
Ne odlašajte: davčne olajšave je možno uveljavljati že ob odmeri davka za leto 1989.
OBVESTITE O TEJ MOŽNOSTI SVOJEGA STANODAJALCA.

Spoštovani,

dopis oziroma vabilo in gradivo, ki je pred vami, je prvi korak k oblikovanju študentske organizacije "po meri" študentov ljubljanske Univerze.

Ker dolgo časa diskusija in akcija v tej smeri ni stekla, smo se odločili, da stvar poženemo (glede na Murphyev zakon: če hočeš, da stvar steče, jo moraš vklopiti). Tako kot vse v tej državi, je tudi Univerza v formalnem in vsebinskem razsulu, študentje pa pred tem, da bomo takorekoč izključeni iz odločanja.
Poseben problem predstavlja študentska socialna problematika - na tem področju potrebujemo program z zelo konkretnimi zahtevami in usklajen nastop!

Osnovno načelo, ki nas je pri tem vodilo, je možnost stanovske organizacije, osvobojene politične in ideološke navlake, ki bo res stala zaradi študentov in za študente.

Vabilo z gradivom smo poslali vsem predstavnikom študentskih organizacij oziroma OO ZSMS fakultet, višjih šol in akademij, vodstvoma UO ZSMS v Mariboru in Ljubljani ter sredstvom javnega obveščanja.

V upanju, da bo naša organizacija zares zaživela in se končno konstituirala kot študenska zveza v Ljubljani, te vabimo, da sodeluješ pri drugem koraku k uresničitvi te ideje.

Študentski parlament FF

Peter Klepec
Danilo Gorinšek

Ljubljana, 18. november 1989

Mojmir Ocvirk z glavo in petami sporoča tretje ime lastne organizacije. Vsakomur, ki mu pride na misel še kakšna izpeljanka znane kratice, je naprošen, da jo pošlje na naš naslov.

LAČNI FRANZ je konec novembra s koncertoma na ŠTUK-u začel proslavljati deseti rojstni dan. Čestitkam se pridružuje tudi naše uredništvo in sporoča, da se vsi skupaj dobimo 28. decembra na Mariborskem sejmišču, kjer se bomo spomnili vseh letošnjih obletnic.

Trate, KS Zg. Velka
občina Maribor-Pesnica,
november 1989

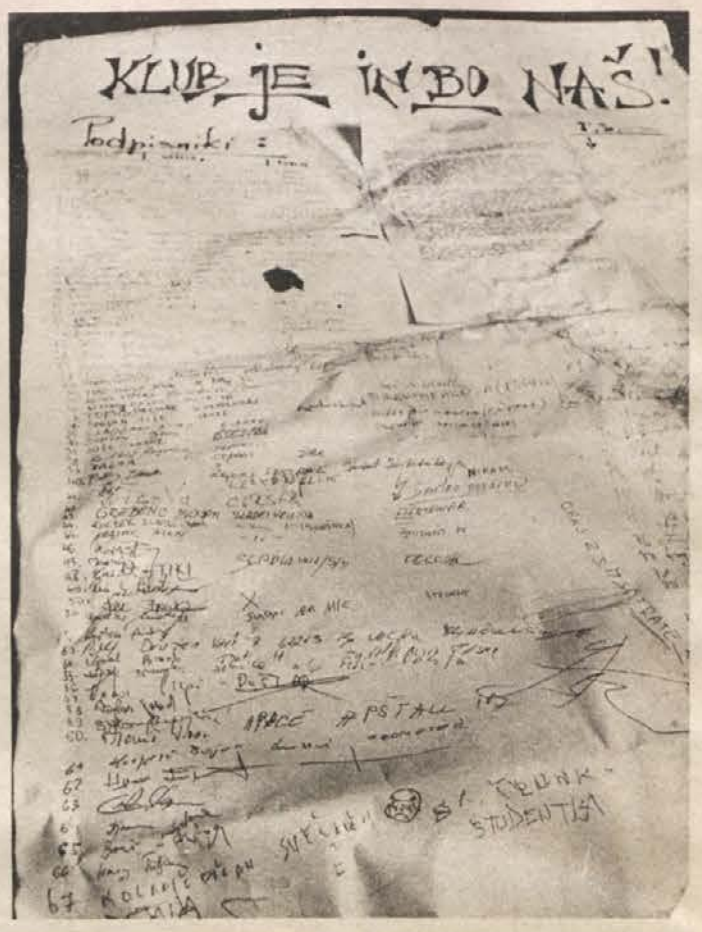

Dragan Grašič

Nekdanji Katedraši še vedno čestitajo in pozdravljajo. Tokrat Mišo Hochstätter iz Münchna.

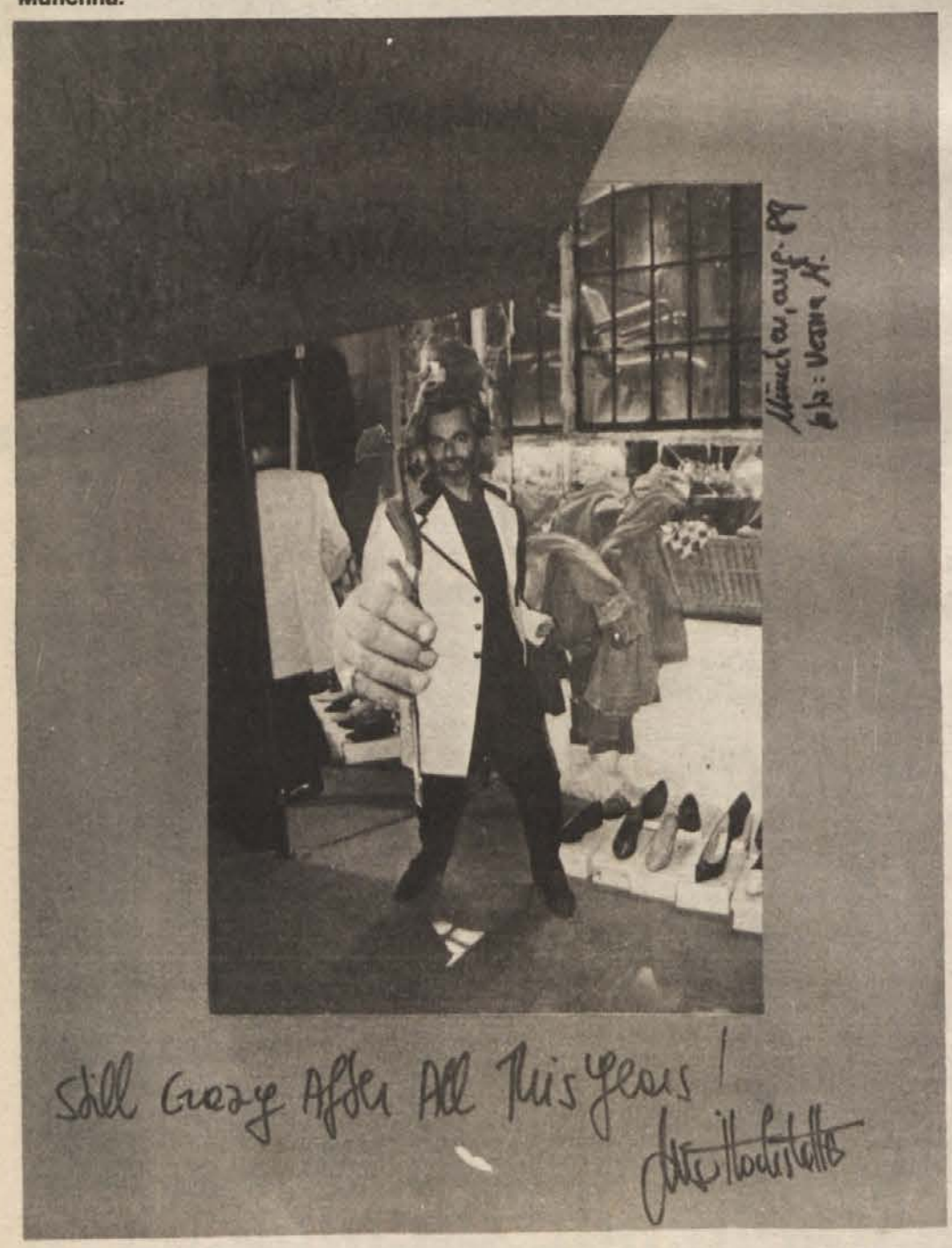

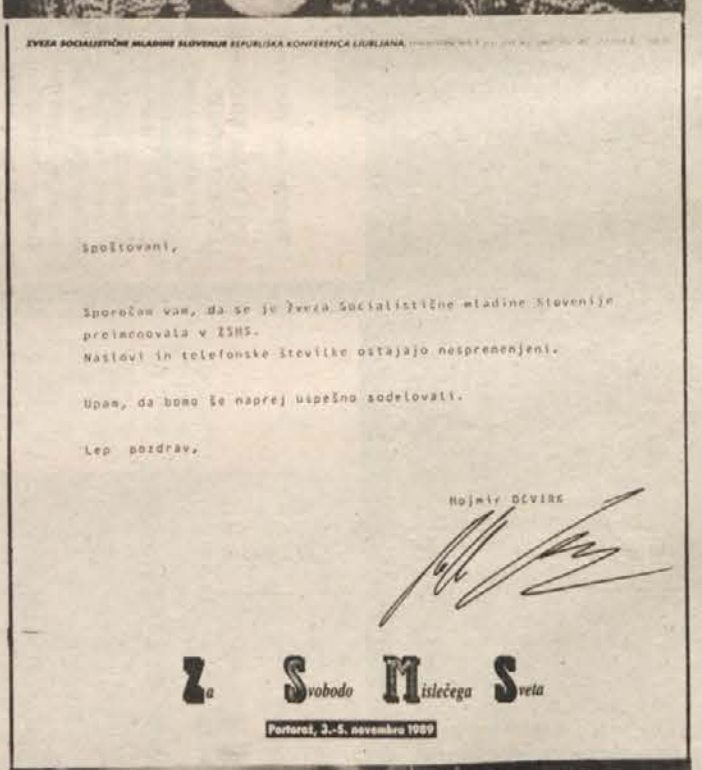

ZVEZA SOCIALISTIČNE MLADINE SLOVENIJE REPUBLIŠKA KONFERENCA LJUBLJANA

Spoštovani,

Sporočam vam, da se je Zveza Socialistične mladine Slovenije preimenovala v ZSMS.
Naslovi in telefonske številke ostajajo nespremenjeni.

Upam, da bomo še naprej uspešno sodelovali.

Lep pozdrav,

Mojmir OCVIRK

Za Svobodo Mislečega Sveta

Portorož, 3.-5. novembra 1989

fotki: Jasmina Kosar

ŽELITE TUDI VI IZVEDETI, ALI OBSTAJA REALNA MOŽNOST, DA ZMAGATE NA PRIHODNJIH VOLITVAH?

SPEM
STUDIO ZA POLITIČNI IN EKONOMSKI MARKETING
GOSPOSVETSKA UL. 83, 62000 MARIBOR
TEL.: 062 29-355

DRAGICA KORADE

EVROPOIZDAJSTVO

Predstoji nam prakapitalizem

Ob koliko pravic nas nameravajo spraviti ti, ki propagirajo Evropo zdaj in tu? Med najnovejšimi evroretoriki so taki, ki mi vnaprej odrekajo državljanske pravice, ker nista bila najmanj moja dedek in babica Slovenca. Drugi mi jemljejo pravico do odločanja o tem, ali bom rodila svojega otroka ali ne. Spet tretji vehementno brišejo komaj vidne konture profesionalnih kriterijev na spolzkem novinarskem polju, kjer po zakonu najboljši še zmeraj padajo. Maltretirajo me, če si prižgem cigareto na javnem prostoru, kjer kajenje ni prepovedano, čeprav imajo polna usta pravic in svoboščin in človeka in posameznika. Te evropeizirane nakaze bi rade stregle tudi sicer mojemu duhu: zahtevajo, da je moje »prvo branje Kocbek in ne Hemigway.« Da v političnih spopadih med jugoslovanskim vzhodom in zahodom, pa tudi med alternativo in oblastjo v zboru vpijem da ali ne. Da pozabim in da ne pozabim. Zagovorniki pozabe perfidno ukinjajo pravico do osebnega in zgodovinskega spomina, zagovorniki spomina pa spreminjajo to pravico v predmet aktualnih političnih spopadov, ki z reševanjem stvarnih problemov nimajo nobene zveze, oboji pa se mešajo v kroge, ki pripadajo prizadetim posameznikom in zgodovinarjem. Politiki, ki so lep čas razlagali, da je treba politiko ločiti od družbe, države in ekonomije, so s takimi in podobnimi razpravami že posegli tja, od koder jih je treba čim prej nagnati. Iz družbe torej. Sicer bomo še naprej imeli podružbljeno politiko in spolitizirano družbo, ki je, kot je lani dejal Jožef Školč, »skoz in skoz prestreljena s policijskimi in vojaškimi službami«. Taka kot je nujno sama — namesto države — obračunava z lastnimi demokratičnimi potenciali.

A to še ni najhuje. Za zdaj je najhuje tam, kjer evročvekači »prehajajo od besed k dejanjem«. Tako naj bi v TAMU pod pretvezo »prilagajanja evropskim razmeram gospodarjenja« menda čisto zares prešli na evropski delovni čas ne glede na to, da bo tisto, kar je bilo v Evropi pomemben vidik osvoboditve delavcev od dela, tu funkcioniralo kot predzadnja možna zasužnjitev. Pri jugoslovanski ceni delovne sile je taka ureditev delovnega časa direktna ataka na sivo ekonomijo, s katero si zaposleni v najboljšem primeru vsaj za silo ohranjajo doseženi življenjski standard. Ta, ki se torej odloča v sedanjih razmerah za novo vrsto delovnega časa, se odloča, da bo imel oblast nad marsičem. Prej kot »evropsko kakovost življenja« bo s takimi in podobnimi evropskimi ukrepi proizvedel še hujšo kulturo bede. Zadnja možna zasužnjitev delavcev bi bila, da spremenijo tovarne v delovna taborišča in uvedejo prisilno delo. V okrnjeni, humanizirani obliki nekaj takega že obstaja. Od septembra naprej ostajajo delavci v marsikateri mariborski tovarni na plačilni dan brez plač. Te pridejo, ko pač pridejo. Pojasnilo je zmeraj enako: ni denarja. Na novembrski plačilni dan so evropozdajniki, okrutni in plehki kot kapitalisti na karikaturah iz Marxovih časov, v eni od mariborskih firm temu pojasnilu dodali še opozorilo, da o tem, da niso dobili plače, ne smejo nikomur nič povedati, čeprav gre za tisto vrsto delavcev, ki morajo po svoji službeni dolžnosti javnosti povedati tudi kaj »o tem«. Javno objavljen podatek bi namreč po mnenju šefov evropskega formata »škodil ugledu firme«, ki kani po novem letu postati podjetje, v katerega ne bo nihče hotel vložiti svojega kapitala, če bi se razvedelo, da je njen položaj tako slab da ne more več redno plačevati zaposlenih delavcev. Veliki načrti o uspešnem podjetju so torej neuresničljivi brez žrtvovanj že tako žrtvovanih 2000 % inflaciji.

Evropozdajniška formula Rešitve je po tej logiki vsaj na gospodarskem polju preprosta: treba je še enkrat stisniti zobe in po novem letu bo vse, kar je še včeraj Branko Horvat uvrščal v roparski sistem gospodarjenja, ena sama Evropa. Toda: če bi stvari bile tako preproste, bi po tistem, kolikokrat so že prebivalci te države »stisnili zobe«, morali imeti danes najmanj državo blaginje in reševati probleme postmoderne, ne pa predmoderne družbe.

O kateri Evropi torej govorijo ti, ki govorijo o Evropi: o Evropi pred Francosko revolucijo ali Evropi po padcu Berlinskega zidu, ki prisega na človekove in državljanske pravice, ne le pravice blaga in kapitala? Ti, ki menda spreminjajo socialistične tovarne v sodobna evropska podjetja, so najbrž odkrili kako Evropo na afriški celini. V meni znani Evropi ne dosegajo podjetja boljših rezultatov samo zaradi ekonomsko-tehničnih pogojev, ampak predvsem zaradi socialnih in političnih. Medtem ko se socialistični tovarnarji zanimajo samo za produkcijo, se kapitalistični za producente. Sleherna evropska država ima trg, pa tudi resno socialno politiko — v deželah Evropske skupnosti financira država od 40 do 50 odstotkov prihodkov vsake družine. In kolikor je meni znano, ni centralni problem socializma obstoječi delovni čas, ampak neadekvatna delitev produkta med vladajoče in vladane. O kateri Evropi govorijo ti, ki so svojo zvezdo obarvali rumeno, je meni osebno vseeno. Komunisti so namreč zmeraj imeli težave z Evropo. Odkar so leta 1917 v Rusiji prevzeli oblast, so enormne človeške žrtve, odpovedovanja in nerazumna zapovedovanja postavljali v funkcijo dohitevanja in prehitevanja Evrope. To funkcijo bomo odkrivali celo v času, ko bomo prisiljeni ugotavljati, da so od komunizma hujše samo še posledice, ki jih proizvaja. To pa pomeni, da sicer brezvezno parolo »Evropa zdaj« lahko razumemo kot odločitev oblasti, da bo izvedla modernizacijo gospodarstva na račun brezobzirne eksploatacije in žrtvovanja cele generacije delavcev in kmetov, ki bodo navsezadnje morali biti hvaležni oblastem, ker so jih obvarovale pred kako državljansko vojno. Ali pred kakim mitingom.

Po mojem mnenju je vsa finta jugoslovanskega vključevanja v Evropo v tem, da nam ni treba nikogar dohiteti. Nikogar spreobrniti: ne kadilcev, ne stalinistov. Smo za državo, v kateri bodo tudi komunisti, a proti komunistični državi. Tudi Vzhodni Nemci niso zrušili hladovojnega zidu zato, da bi koga dohiteli: hoteli so samo svobodno živeti, svobodno potovati, se svobodno organizirati in svobodno komunicirati. Se učiti od drugih tistega, česar se vsak zase ne bi mogli nikoli učiti. Einigkeit und Recht und Freiheit je pisalo na njihovih transparentih. Do nedavnega prepovedani Zahod so mislili kot kulturo. Kot spomin: oba kot izvir človekovih pravic. »In če bo šla ta misel do konca,« piše Lévy, »bo morda pretresla realativistični konformizem. Če jo bomo pripeljali do njenega pojma, potem bodo stare proslule vrednote, ki jim je bila odvzeta transcedenca, morda vnovič našle svoj košček avtoritete«. In s tega vidika množice, to eksplozivno breme Herojske dobe, vzpostavljajo od Berlina do Budimpešte — in mimo Beograda — novi moralni in civilni red. Problemi, ki jih zdaj čakajo, se lahko rešijo samo pri dnevni svetlobi, samo s poslednjimi kapljami solidarnosti, ki je po Habermasu »skorajda izkrvavela«.

Naši evropozadajniki o čem takem nimajo pojma. Še komunisti zastopajo v svojem programu trg, ne pa tistih, ki jih bo trg bistveno prizadel. Sodeč po nekaterih retoričnih in praktičnih izvedbah nam torej namesto Evrope predstoji prakapitalizem. Ciniki bodo rekli, da je nekje pač treba začeti. Bojim se, da pomenita začetek ali konec zdaj in tu že isto usodo: homo homini lupus.

DARKA ZVONAR

EVROPOIZDAJSTVO

Ali ni politika pravzaprav samo veščina, da lažeš pravi čas? Voltaire

Junija lani je Andrej Marinc, takratni predsednik sveta za varstvo ustavne ureditve in seveda član slovenske partije, katere prvi mož tako rad citira Voltaira, pojasnjeval članom skupščinske komisije za SLO »primer Janša«, danes zasidran v zgodovinskem spominu kot ljubljanski proces proti četverici. Bilo je na tisti znameniti seji, na kateri je slovenski policijski minister Ertl nonšalantno prevalil odgovornost za odiozno delo službe državne varnosti na ljubljansko mestno policijo; Marinc pa se je pri tem znebil take: »Predsedstvo SRS je preverilo celoten postopek in ugotovilo, da je do sedaj potekal na pravnih in zakonskih osnovah in da je bilo delovanje organov za notranje zadeve pravno korektno ter da zaradi tega ni podlage za razna sumničenja, ki vznemirjajo javnost.«

Kakšno leto pozneje je posebna skupščinska komisija, ustanovljena, ker javnost kljub takšnim poskusom uspavanja ni in ni nehala biti vznemirjena, sporočila, da je državna varnost opravila v Mikroadi kakšen mesec pred Janševo aretacijo tajno (nezakonito!) preiskavo, o njenih rezultatih (najdba Kučanovega magnetograma) pa je takoj obvestila slovensko partijsko predsedstvo in Predsedstvo SRS oziroma svet za varstvo ustavne ureditve. Kaj reči zdaj: »da podlaga za razna sumničenja« potemtakem ne obstaja?

Če so predtem vodilni možje slovenske politike na tihem še upali, da bodo uspavalne tabletke prijele, bi jim moralo zdaj postati jasno, da je iluzij konec. Ampak ker tudi ta politika — kot vse v realsocialističnih sistemih — deluje po načelu: če dejstva govorijo drugače kot Jaz, tem slabše za dejstva, je Majda Gaspari, misteriozna Marinčeva naslednica v svetu za varstvo ustavne ureditve, v slovenski skupščini zagrešila takšen prejudic: »Slovensko predsedstvo je po skrbni presoji dejstev ugotovilo, da niti republiški niti zvezni organi niso sprožili kazenskega postopka proti četverici iz pobud, ki bi jim lahko pripisali političen značaj.«

Nori časi in še bolj nore razmere so sicer res šli na roko prizadevnim razširjevalcem iluzij, na katerih limance se je sprva ujel tudi Bavčarjev Odbor in z njim seveda javnost: da so proces zakuhali grdi jugocentralisti oziroma da je fante izročil vojaškemu sodišču konzervativni del slovenske politike. In jim pravzaprav še gredo na roko, kajti v nenehnem strahu pred »južno nevarnostjo« so vrli Slovenci nemudoma pripravljeni strniti vrste, smeti v domači hiši pa pomesti pod preprogo, da bodo tam počakale na generacijo »neogroženih« vnukov. Tako se je — potem ko se je polegla evforija spričo ustavnih sprememb, po sprejetju katerih so nam obljubljali med in mleko — zgodilo to, da se je znašla skupščinska komisija za ozadje procesa spričo zunanjih in notranjih blokad tik pred razsutjem in da so zdaj njena zasedanja — po Ertlovih grožnjah, zaradi katerih bi moral potegniti krajši konec sam minister, ne pa javnost — samo še nejavna. In medtem ko slovenska »liberalna« politika vsiljuje javnosti paranoične razprave o mitingarski okupaciji Slovenije, se Ertlovemu svetovalcu, ko zagrozi razširjevalcem podatkov o obiskih kosovskih esdevejevcev v Sloveniji z restriktivnim, neveljavnim členom (in nato to kriminalno napako popravi z nonšalantnim: »Namen opozorila pa vendarle ostaja isti«), ne zgodi nič. Tako kot tudi ne njegovemu ministru.

Toda vendarle se kamenčki v mozaiku dejstev (resnica ni v dejstvih, ampak v skladnosti med njimi, pravi Tagore) nizajo v podobo, ki odseva dvoličnost vodilnih slovenskih »liberalcev«. Da je liberalni cesar, ki hoče z barvastimi prospekti in porumenelo zvezdo v Evropo, gol, je čedalje očitneje — v tem smislu je Popit kor najmarkantnejši predstavnik preživelih konzervativcev napravil partiji s svojo samodiferenciacijo medvedjo uslugo: ukinil je večni izgovor liberalcev, da jih ovirajo zdavosilniški prvaki. Kajti kamenčki se, kot rečeno, nizajo, čeprav politični veljaki prizadevno ščitijo ministra svoje policije (»Še do marca lani je moral vsakdo, ki je izstopil iz partije, zapustiti tudi milico«. Pavle Čelik v Delu, sobotna priloga, 18. 11. 1989); ta pa seveda njih.

Potem ko je Janša izzval Kučana v Portorožu, je ta povedal novinarjem v Žalcu več, kot si je najbrž želel: da je vedel »samo« to, da je bila med tajno preiskavo v Mikroadi najdena kopija njegovega stenograma. Kučan je torej vedel (in gotovo ne edini) za protizakonito dejavnost SDV, organizacije v službi njegove partije! Je ob tem mogoče verjeti, da se ni pozanimal, zakaj je SDV na skrivaj stikala po Janševih predalih — oziroma da ga Ertl ni obvestil, kaj se pripravlja (ob tem ko je policija skoraj tri tedne prelagala najdeni vojaški dokument sem in tja, preden ga je predala vojski)?! Če nekateri vidijo prav v odgovorih na takšna vprašanja, ki počasi, a nezadržno curljajo na dan, razlog za napovedani Kučanov umik s čelnega mesta partije, je to seveda zgolj hipoteza, ki pa je verjetna. Sploh pa ne gre samo za Kučana. Če očita javnost partiji, ki postavlja kenotafe, namesto da bi poiskala prave grobove žrtev in krivce zanje, cinizem, si zasluži skrivanje krivcev za sodne procese, ki se dogajajo pred našimi očmi, in sprenevedanje namesto jasnega odgovora na vprašanje, kdo in zakaj je Janšo žrtvoval kolesom vojaškega pravosodnega mlina, še kakšno hujšo oznako. Evropozdajstvo ali evropoizdajstvo, to je zdaj vprašanje.

GORAN TODOROVIĆ

SCENARIJ ZA PREGON

Afera z vpadom srbskih DV-jevcev na območje Bosne in Hercegovine, ki je v minulih tednih dodobra odmevala v jugoslovanskem informativnem prostoru, je samo zadnja kapljica v že tako ali tako prepolnem kozarcu najraznovrstnejših mahinacij povezanih z delom SDV, začenši pri sojenju četverici, preko primera Kecmanović pa do najnovejše blamaže. Naj obnovimo: šivi so popokali v tistem trenutku, ko je novinar Oslobodjenja Vlastimir Mijović v članku za tednik Danas obelodanil del takoimenovane strogo zaupne informacije SDV Srbije, v kateri je, kot se je dalo videti, zapisana politična ocena stanja v nekaterih občinah v BiH. Temu skoraj neverjetnemu odkritju so sledile obsodbe najvišjih forumov v BiH kot tudi zahteva, naj se celotna informacija prezentira, ker je takšen način delovanja, v katerem se pristojne republiške službe medsebojno špijonirajo, skrajno nesprejemljiv in več ne obstajajo niti minimalni pogoji za načrten, politični dialog. Potem se, kot v dobrih krimi zgodbah scenarij hitro razvija, tako da Sekretariat za notranje zadeve SR Srbije vloži kazensko prijavo zagrebškemu Okrožnemu tožilstvu zoper Vlastimira Mijovića in neznane osebe, ki so mu izročile »strogo zaupne zapiske«. Ta vroči kostanj je omenjeno tožilstvo izročilo v obravnavo Sarajevu in tožilcu Amiru Salihagiču, ki bo, ko berete te vrstice, verjetno že sporočil odločitev sarajevskega tožilstva.

Da ta odločitev ne bo izključno pravnega značaja, sploh ne gre dvomiti, ker je politična situacija preveč napeta, da bi se lahko s takšnim primerom lahko poigravali.

Reakcije so zelo ostre, najbolj načelna pa je prispela s Predsedstva Združenja novinarjev, ki je protestiralo, »ker so neposredni ključni krivci za policijsko afero še naprej izvzeti vsake odgovornosti, prijave pa se vlagajo zoper novinarje. Pristati na takšno prakso, da se časopisi in novinarji razglašajo za edine krivce vseh naših nejevolj in problemov, bi pomenilo pristati na status pokornih duš v političnih in drugih igrah. »Da gre za izjemno resno zadevo kaže tudi dejstvo, da je na vrhuncu afere minister za notranje zadeve Petar Gračanin prišel na dvodnevni obisk v BiH in poskušal na ta način s političnimi sredstvi pogasiti že dodobra razpihan ogenj odprtega medrepubliškega spora.

Če k temu dodamo še karikaturno dopisovanje republiških liderjev Obrada Piljka in Slobodana Miloševića, ki v pismih pozivata k zakonitosti in opozarjata na tradicionalno dobro sodelovanje, potem je slika popolnoma jasna. Vendarle pa sama afera niti ni tako slaba, glede na to, da iz nje lahko potegnemo še kako pomembne zaključke. Najprej nam mora biti jasno, da to razgaljeno dejanje špijoniranja gotovo ni edino v jugoslovanskem prostoru, ampak je na žalost udeležencev edino, ki je na ta način odkrito. Kaže tudi na vse okoliščine in razmere zaskrbljujoče specialne vojne, ki je, v to ne gre dvomiti, direktno spodbujena s strani republiških vodstev in ki plastično odslikava, da smo še vedno daleč od razrešitve mučne situacije, v katero so nas že zdavnaj — proti naši volji — porinili.

In, kar je najpomembnejše, nujno je treba postaviti načelno vprašanje kdo, zakaj in s kakšno pravico dovoljuje tajni policiji, da se ukvarja s sestavljanjem političnih ocen za svoje nadrejene, ker nas v tem trenutku sploh ne sme zanimati, za katere službe in okolja gre, ampak to, da se omenjena služba enostavno ne sme ukvarjati s takšnimi aktivnostmi.

Ker pa smo se že zdavnaj navadili na morbidno dejstvo, da smo država absurda, moramo biti realni in ugotoviti, da ta aktivnost ne bo preprosto ukinjena. V takšni združbi bomo še naprej doživljali neugodna presenečenja ali pa smešne obtožbe, kot je tista Živorada Minoviča, da »z novinarsko hišo Oslobodjenja upravljajo izključno Muslimani oziroma fundamentalisti«. In vse to, ne več ne manj v letu, ko je bil Vlastimir Mijović najbolj izrazit bosansko-hercegovski novinar. . . Mar je potreben še kakšen komentar?

MARIBOR—PITTSBURGH—NOVA GORICA

POGOVOR Z DR. JANEZOM PRAŠNIKARJEM

Dva razloga sta, zaradi katerih smo v tej številki pripravili pogovor z dr. Janezom Prašnikarjem iz Ekonomske fakultete v Ljubljani.

Prvi razlog je bil preverjanje analogije, ki jo je prvi javno predstavil lider mariborske partije Franci Pivec: analogije med Mariborom in Pittsburghom namreč. Dr. Prašnikar se je s Pittsburghom in njegovo gospodarsko rekonstrukcijo dobro spoznal v času, ko je predaval na pittsburški univerzi.

Drugi razlog je AGEA — podjetje, ki se je na novogoriškem koncu lotilo prenavljanja gospodarske strukture in izvedbe stečajev.

Maribor prakse stečajev še vedno ne pozna — Maribor umira pri živem telesu.

KATEDRA Kakšna je vaša izkušnja s Pittsburghom?

PRAŠNIKAR: Ob tem, ko sem predaval na fakulteti, sem se seveda zanimal tudi za njihovo gospodarstvo. Kot »case«, kot primer je Pittsburgh posebej zanimiv zato, ker kaže, kako prihaja v gospodarstvu, ki je takorekoč učbeniško kapitalistično, do zelo rigoroznih kriz, ki trajajo dalj časa. Pittsburgh je znan primer železarske industrije, tipične »industrije 25 dolarjev na uro«, kot temu pravijo Amerikanci, relativno drage industrije, ki je postala v času naftne krize problematična. Glede na to, da gredo tam stvari seveda čisto drugače kot pri nas, se je kapital umaknil v Korejo; železarne so zapirali eno za drugo, od dvanajstih so jih zaprli enajst, s čimer je ostalo brez dela na tisoče delavcev.

To je torej tipičen primer, ko se kapital od nekod umakne, pri čemer lastnika kapitala nič ne zanima, kaj se bo zgodilo z delavci. Tako je ostalo kot posledica te prelomnice 1973—77 še danes določeno število ljudi brezposelnih, ki se preživljajo s kompenzacijami. Ljudje, ki so bili kvalificirani železarji, niso mogli najti novih zaposlitev; mlajša delovna sila se je odselila.

O tem primeru sem tudi sam govoril kot o ilustraciji, ne pa kot možnosti aplikacije pri nas, kar so naredili nekateri drugi. Kaj se je pravzaprav potem zgodilo, da je Pittsburgh danes med petimi ali vsaj med desetimi najbolj cvetočimi business centri v ZDA? Mesto, ki je bilo v popolni depresiji, se je pričelo na novo oblikovati čisto na drugem sektorju, predvsem v storitvenih dejavnostih. Nov kapital je preprosto začutil možnost profita. Šele kasneje, ko se je mesto že pričelo dvigovati, se je pričel vračati del starega kapitala, predvsem tisti, ki je na Pittsburgh personalno vezan, gre namreč za nekaj velikih družin.

Če torej opazujemo prostorsko in vsebinsko, gre za dva povsem različna sektorja: eden je storitven, z majhnimi, predvsem trgovskimi, svetovalnimi ipd. družbami, drugi pa je ta star, nefleksibilen sektor z železarstvom, ki se je umaknilo, in kemijsko industrijo, ki je ostala. Proces je trajal deset, petnajst let.

Iz tega bi bilo zelo napačno sklepati, kar je pogosto pri nas, da bomo nekaj zaprli in ustanovili nekaj drugega, kar bo potem super delovalo. Tudi razni inkubatorji in podobno so povsem marginalna stvar. Razmišljati, da bi vzeli Pittsburgh kot model, v Mariboru zaprli recimo TAM in pričeli s pomočjo inkubatorjev ustanavljati nova delovna mesta, je zelo prozorno. Seveda ne trdim, da inkubatorji nimajo nobenega pomena, vendar pa so kot makroekonomski efekt neke rekonstrukcije obrobnega pomena.

V Pittsburghu je bilo prevladujoče enostavno to, da je kriza sama začela rojevati nove stvari, ki so po določenem času obnovile povpraševanje tudi po ostalem. Tudi ni šlo za to, da bi se odpuščeni delavci pojavili kot iniciatorji novega businessa; ta je prišel v mesto po povsem drugih kanalih. Trgovske hiše so ugotovile, da so zaradi krize prostori napol zastonj, zemlja je bila napol zastonj, cena delovne sile je bila zbita. Nov kapital je pripeljalo v mesto enostavno merjenje profita, to je bilo ključno — ostalo je marginalna stvar. Pomembne so seveda tudi takšne makroekonomske okoliščine, da se lahko začenja inovativna dejavnost. Tako dejavnost pa zopet najbolj vzpodbuja prav kriza.

KATEDRA Pravite, da je bil najpomembnejši faktor za preseganje krize preprost podjetniški račun; kakšno vlogo pa je odigrala zunanja regulativa — država, mestne oblasti?

PRAŠNIKAR: V vsaki krizi se nekaj zgodi z zmogljivostmi ljudi — ljudje pričnejo marsikaj razmišljati. Mesto, kot je Pittsburgh, ki je bilo dolgo časa vir tradicionalne ameriške industrije, je pričelo razmišljati o tem, kako se je možno prestrukturirati. Nastalo je petnajst, mogoče dvajset svetovalnih organizacij — to so stvari, ki občasno nastanejo; ne drži pa, da bi bilo to odločilnega pomena. Odločilno je, kot sem že dejal, da se ustvari krizna situacija in se začne zaradi nje na stroškovnem inputu dogajati nekaj, kar z vidika vlaganja kapitala pomeni nastajanje nečesa drugačnega, novega.

Pri nas smo že doslej pogosto poudarjali pomen Pittsburgha, prav tako Bostona; ko sem se čez čas za nazaj lotil študija teh stvari, sem ugotavljal, da so vse mogoče svetovalne organizacije nastajale ob strani — glavno pa je, da je kriza sama povzročila čisto nova razmerja v stroških. Tudi iz izkušenj z AGEO se jasno vidi, da dokler pri nas ne bo makroekonomske sheme, ki bo to povzročala, bomo sicer lahko ustanavljali svetovalne organizacije in majhna podjetja, vendar je vse to z vidika rekonstrukcije neke regije ali celega področja zelo marginalnega pomena. Mnogo bolj pomembno je odsekati subvencije.

KATEDRA Kaj pa je bilo s socialno varnostjo ljudi v Pittsburghu?

PRAŠNIKAR: Znano je, da je v Ameriki subvencioniranje nezaposlenih normalna stvar; če ostaneš brez posla, ostaneš pač brez posla. Mobilnost delovne sile tam je seveda nekaj drugega kot pri nas. Mlajši ljudje in tisti, ki so imeli kako možnost alternativne zaposlitve, so se preselili, prezaposlili, starejši so se upokojili. Razen obstoja zagotovljenih subvencij se nihče posebej ne ukvarja z njimi. To zveni kruto, ampak tam je to tako.

Poznam tudi inkubatorske firme zunaj, tudi v Pittsburghu. Te se ukvarjajo z ljudmi, ki k njim pridejo z neko idejo. To pomeni, da ustvarijo v dveh letih recimo trideset ali štirideset delovnih mest. Če pride do rekonstrukcije neke tovarne, pa gre seveda za čisto druge številke.

KATEDRA Ključni razlog, zaradi katerega je primerjava s Pittsburghom nemogoča, je torej ta, da pri nas tega podjetniškega računa ne more biti, oziroma da je v veliki meri blokiran?

PRAŠNIKAR: Gotovo. To je ključni problem; edina analogija je ta, da pri nas vse zgodbe o reorganizacijah padejo v vodo, dokler makroekonomska politika ni dovolj trda, dovolj ostra, dokler se skratka ne ukinejo subvencije. Od tod naprej se gre »case« za »case-om«, od podjetja do podjetja. Problemi pri nas so še mnogo težji; v Ameriki se ob procesu prestrukturiranja točno ve, kdo je lastnik kapitala.

Analogija je mogoče tudi v tem, da je problem nastal na podoben način. To so centri stare industrije; svet osemdesetih let to industrijo postavlja pred zelo hude preizkušnje. Če verjamemo v teorijo komparativnih prednosti in v gibanje kapitala, je jasno, da so stroški 25 dolarjev na uro za kvalificiranega železarja pač previsoki in da se bo taka industrija raje selila v Korejo. To se torej zgodi, če imamo gibanje kapitala. Pri nas gibanja kapitala ni, ni gibanja delovne sile; ker se s problemom nismo ukvarjali, ampak smo ga s subvencijami skrivali, se z njim pač ukvarjamo deset let pozneje, kar je še dosti težje.

Ti problemi se pri nas pogosto ideologizirajo, v smislu »partija je kriva za vse«. Mislim, da ni stvar samo v tem, sedemdeseta leta so vendarle bila leta velikih industrij, leta vertikalne povezanosti, kar je podpirala tudi ekonomska teorija, od Galbraithovih idej naprej. Kot vedno smo se tudi to naučili od Zahoda z določenim časovnim zamikom; ko so oni že ugotavljali, da to ni čisto v redu, smo mi to uvajali kot splošen model. Vsa zgodba Zakona o združenem delu in celotnega prihodka je pravzaprav zgodba vertikalne povezanosti. To je posledica primitivizma ekonomske znanosti, ali pa cele družbene znanosti, s katero mi živimo. Podobno je s sedanjim navdušenjem za podjetništvo. Trendi na Zahodu dajejo že večji poudarek managementu in znanstvenemu vodenju proizvodnje; govoriti zdaj samo o podjetništvu in pri tem pozabljati, da so naši managerji polpismeni, je spet nekaj, kar ne vodi nikamor.

KATEDRA Če poskušate oceniti čisto taktično: ali je ob dejstvu, da so naše sistemske predpostavke še vedno čisto drugačne kot zunaj, bolj racionalno iti v globalne, makro spremembe ali je bolj racionalno zdraviti to stanje s sedanjimi mehanizmi?

PRAŠNIKAR: Brez tega, da bo makroekonomska politika rigorozna, da bo posekala t. i. »soft budget constraints« ni pričakovati nobenih rekonstrukcij.

Lahko vam povem en primer; AGEA dela zdaj dve leti v Novi Gorici in verjetno smo med tistimi, ki imajo pri teh reorganizacijah največ izkušenj. Bili smo sicer uspešni, vendar smo pogosto porabili ogromno energije, ogromno prepričevanj za nekaj, kar je bilo edino racionalno. Vsi ti primeri so relativno majhni; daleč od tega, da bi se bila naša ekipa, četudi je že izkušena, sposobna lotiti nekega res velikega problema. Prvi tak naš problem je TOMOS — in takih problemov je pri nas ogromno, sploh če pomislimo na kraje od Kolpe navzdol.

Pričakovati torej, da bodo take ekipe reševale celotno situacijo, je nesmiselno. Rešujemo lahko majhna podjetja, ki jim primanjkuje managerskih znanj. Tovarne, kjer pa je recimo izmed pet ali šest tisoč zaposlenih dva tisoč delavcev preveč, niso rešljive s takimi recepti. Šlo bo za izredno boleče procese, če se bodo takšne tovarne hotele izčistiti; zadnjič sem slišal trditve Senice iz TAM-a, da naj bi tisoč delavcev odpustili (čeprav ni uporabil prav te besede); meni je zelo resno vprašanje, kako namerava to narediti, ker ne poznam nobenega načina za to. Edina možnost je, da kriza pride do tiste stopnje, ko ne bo več nikakršnih subvencij in ne bo druge izbire kot zelo ostri ukrepi.

Kot vidite, prihajam k vsej stvari iz drugega nivoja: danes vsi govorijo o trgu kapitala — to je sicer pomembna stvar, vendar je zaenkrat to samo pisanje novih naslovov podjetij. Pot bi morala biti podobna tisti, ki so jo prešli razviti v osemdesetih letih — gre za to, kako povečati ekonomsko vrednost podjetij. Kolikor poznam razmere v Sloveniji, ni šlo nikjer za popolnoma neumne projekte, kot Obrovac ali Feni; praviloma je v tovarni par dobrih programov, poleg njih pa nek slab del in določeno število odvečnih delavcev. Zunaj se to ne rešuje s stečaji, ampak z reorganizacijami, stečaj je skrajen primer. Problem naših reorganizacij pa je, da ni mogoče odpustiti delavcev, če ugotovimo, da nek profitni center ne deluje. Problem je torej trg delovne sile.

V tem trenutku bi bilo trg delovne sile mnogo lažje uvesti kot trg kapitala — če seveda pozabimo na razne »samoupravne pravice«. Trg kapitala je zame torej dolgoročnejši cilj, treba pa bi bilo začeti s trgom delovne sile; tu pa je vse odvisno od makroekonomske politike.

KATEDRA Pred uvajanjem trga kapitala je še vrsta nerazrešenih teoretičnih problemov...

PRAŠNIKAR: Seveda, obstaja cel kup modelov, o katerih bi se dalo govoriti. Zame je ključni problem, kako prodajati nekaj, kar ni nič vredno. Kdo bo kupil tovarno, prenapolnjeno z delavci? Doseči je potrebno očiščenje teh podjetij, kot se je to naredilo na Zahodu. Najprej je treba, tudi na račun nezaposlenosti, povečati vrednost teh podjetij. Če bo ostalo vse kot doslej, ko večji del gospodarstva živi od prerazdelitve, bo naslednji vir prerazdelitve to, da vzamemo vsem tistim sektorjem, ki kljub vsemu še kaj imajo. Če torej nekaj ne napravimo z družbenim sektorjem, potem tudi zasebni nima nobenih možnosti.

In, seveda, dokler ni prave vrednosti podjetij, so vse kapitalne povezave samo navidezne. To je ekonomska plat problema; politična plat pa je vprašanje, kolikšno stopnjo nezaposlenosti je družba sposobna prenesti.

KATEDRA Vendarle pa je treba vzrok za to, da se pri nas stvari lahko pričnejo reševati šele s stečajem, ne pa prej, iskati prav v odsotnosti lastnika?

PRAŠNIKAR: O tem ni dvoma. Družbena lastnina je gotovo kamen spotike, ki prav ničesar ne omogoča, ker zamegljuje vse stvari. Problem pa je, kaj z njo storiti. Ideje, da bi jo razdelili delavcem, da bi jo začeli razprodajati, itd., vse to pade v vodo, ko gremo v genezo te lastnine in ko ugotovimo, da je določeno število delavcev v podjetju preveč. Če razdelimo tako podjetje na delavske delnice, potem smo dali podjetje tistim delavcem, ki jih je preveč in smo jim dali vstopnico za podjetje. Ne da bi se torej podjetje znebilo nerentabilnih programov in presežka zaposlenih in na ta način dvignilo svojo ekonomsko vrednost in možnost generiranja bodočih dohodkov, ne moremo rešiti vprašanja družbene lastnine. Praviloma se tudi delnice ne prodajajo takrat, ko je njihova vrednost najnižja; če bi pričeli družbena podjetja zdaj naenkrat prodajati, bi ponudba teh podjetij tako narasla, da bi jih lahko dali vse zastonj. Šele takrat, ko ta družbena podjetja preko makroekonomske politike spravimo do tega, da bodo to normalne ekonomske celice, je smiselno transformirati družbeno lastnino oziroma jo vreči iz podjetij ven. Takšno je stanje na agregatnem nivoju; na nivoju posameznih podjetij se seveda nekatere stvari že da narediti.

KATEDRA Stečaji, s katerimi se dosti ukvarjate, so zelo perspektivna dejavnost...

PRAŠNIKAR: Niti ne, ker tisti, ki gre v stečaj, nima ponavadi nič denarja. Zadali smo si nalogo, da bomo gradili nova podjetja — in to je pot, da se pride do novega podjetja na najcenejši način.

KATEDRA Vi ste pričeli s tem že pred novim zakonom o podjetjih, torej ste pričeli še s starimi mehanizmi?

PRAŠNIKAR: Da, stečaj je bilo možno prav tako izpeljati po starih mehanizmih. Dleto Bovec je bil naš prvi primer, potem je bila to Elektroakustika Sežana, Ideal v Novi Gorici... Bistvo teh stečajev je, da iz tovarne, kjer je bilo zaposlenih recimo 150 ljudi, napraviš novo tovarno, kjer je zaposlenih 72 ljudi, ki naredijo več kot prej 150. Bivša Elektroakustika je imela okoli 600 ljudi, lani je šla v stečaj z 240 ljudmi. Danes je to tovarna s 145 ljudmi, ki pa živi od svojega denarja in vse kaže, da bo iz tega nastala sodobna tovarna.

KATEDRA Ali je to z novo zakonodajo kaj bistveno drugače?

PRAŠNIKAR: Ne glede na novo zakonodajo so ta podjetja še zmeraj družbena in samoupravna podjetja. V takih podjetjih, potrebnih očiščenja, je osnovni problem, kdo bo koga očistil, saj so po definiciji vsi samoupravljavci, vsi drug drugega najemajo. To je praviloma brezupno, saj se nujno prenese na obračun med njimi. Zaradi tega je še zmeraj edini način stečaj. Prav to je velika razlika med reorganizacijami v tujini in pri nas, kjer tudi prisilna uprava pravzaprav ne more nič narediti. Pri stečaju je seveda stvar drugačna — stečajni upravitelj mora ohraniti tisti del proizvodnje, ki se ga lahko ohrani, in se ne sprašuje, koliko delavcev ima, ampak koliko jih za to proizvodnjo potrebuje.

Mislim, da so si vsa naša podjetja zelo podobna; tudi če gremo v najboljše finančno stoječa podjetja, bomo ugotovili, da so takšna pač zaradi določenih razlogov, dostikrat eksternih, da pa v njih del zaposlenih živi, ne da bi bil kakorkoli inputiran v proizvodnjo.

KATEDRA V Mariboru se je vsa ta logika očitno nekoliko skoncentrirala...

PRAŠNIKAR: Maribor ni nič drugega kot Nova Gorica — par velikih podjetij s tisoči ljudi. Da kaj izmed tega ne propade, se vse giblje na osi med bančno oligarhijo in republiško in lokalno oligarhijo.

KATEDRA Na kak način je AGEA prišla v Novo Gorico — je bila to zavestna poteza lokalne politike?

PRAŠNIKAR: V nekem pismu v TELEXU sem pisal Kučanu, da demokracije ne bomo imeli kam obesiti, če bomo vsi reveži; da vsi živimo od tega, kar se dogaja v tovarnah. Na osnovi tega je prišlo do kombinacije, da bi mi to promocijo drobnega gospodarstva in podjetništva postopoma bolj organizirano izpeljali; Nova Gorica se je pojavila čisto slučajno. Tea Petrin je hotela to narediti v Celju, takrat ko je šel v stečaj LIK Savinja, pa ni bilo posebnega interesa. V Novo Gorico smo prišli pravzaprav zato, ker je Robert Černe, ki je delal z nami, od tam doma, v sami Gorici pa so tudi obstajale neke analize z ugotovitvami, da je treba začeti s prestrukturiranjem. Tako, kot se je to izvedlo v Novi Gorici, bi se lahko kjerkoli.

Lotili smo se tistega, česar smo se lahko in po letu in pol dela je z našo pomočjo nastalo deset ali petnajst novih organizacij, ki danes dobro delajo. Iz Gorice smo se hitro prestavili v Sežano, ki je bila že dosti bolj na tleh; imeli so specifično strukturo majhnih TOZD-ov s sedeži v Ljubljani. Ko se je začela kriza, so centrale te enote porivale občini. Tako smo naleteli na situacijo, ko ni bilo nobene izbire — ali naredimo podjetje ali pa bo vse skupaj propadlo. Treba je vedeti, da če iz podjetja v razsulu z 250 delovnimi mesti naredimo normalno podjetje s 120 delovnimi mesti, smo dejansko ustvarili 120 delovnih mest, saj bi prejšnjih 250 mest brez tega šlo k vragu. S tega vidika je to torej celo pomembneje kot pa ustanoviti firmo iz ničle in v treh letih dela recimo priti do desetih delovnih mest — toliko bolj, če upoštevamo tudi čas kot ekonomsko variablo.

Nekaj takega se je dogajalo v osemdesetih letih na Zahodu v celem javnem sektorju. IRI, holding skupina italijanskih javnih podjetij, je imel 560 tisoč zaposlenih, pa je prišel na 409 tisoč. Ekonomska vsebina takega početja je v tem, da se naredi osnovni del normalen, po dveh ali treh letih krize pa se začne ustvarjati novo povpraševanje, ki povzroči odpiranje na nekem drugem sektorju. Brez tega bo prerazdelitev, s katero se obstoječe stanje ohranja, pojedla vse, kar se napravi novega.

KATEDRA Vaš recept je torej ta, da je tam, kjer je stečaj potreben, treba to napraviti čimprej; Maribor verjetno kje zamuja?

PRAŠNIKAR: Spremljam mariborski LILET in mislim, da je to, kar se tam dogaja, totalno neodgovorno. Situacijo bodo tako zapletli, da bo prišlo do resnega delavskega revolta, in to ne samo v LILETU. Sem akademski ekonomist, rasel sem na fakulteti, ▶

MARIBORSKA DEKLARACIJA

Maribor umira.

Mit o vodilnem slovenskem industrijskem središču z najvišjim odstotkom zaposlenih žensk v Jugoslaviji se je zrušil skupaj z drugimi socialističnimi miti: tovarniški dimniki v Rušah, Melju ali Kidričevem, ki so še pred nedavnim bili simbol napredka, so danes skupaj z nedotakljivim Tamom samo to, kar v resnici so: materializacije zgrešenega razvoja.

Demitizacija in dezideologizacija vsakdanjega življenja v Mariboru, kjer morajo spričo dejanskih razmer celo vase zagledani gospodarstveniki in univerzitetniki priznavati, da akumulacija kapitala lahko pomeni v socializmu tudi akumulacijo izgub, zadnje čase odmeva celo v uradnih dokumentih.

Demografi opozarjajo, da mariborski socialni sistem postaja tako neznosen, da ni sposoben — kljub temu, da si prebivalci »sami« gradijo novo porodnišnico — prenesti večjega števila rojstev kot smrti.

Raziskovalci javnega mnenja poročajo o velikih deležih Mariborčanov (okoli 50 odstotkov), ki menijo, da bi bil položaj Maribora boljši, če bi davnega leta 1918 pripadel Avstriji; hkrati pa njihove analize kažejo na egalitarne in v ohranjanje obstoječega usmerjene težnje prebivalcev tega mesta.

To pa z drugimi besedami pomeni, da Maribor skupaj s svojo ekonomsko in duhovno izropano periferijo, ki ob verbalnem slovenskem jurišu na Evropo ni doživela niti elementarne modernizacije, tone v letargijo, ki utegne biti brez precizne revitalizacije kulturnega, socialnega in ekonomskega življenja usodna.

Glavni krivec za mariborsko stanje je nesposobna, nepregledna, predimenzionirana, monolitna družbena, politična in upravna struktura. Le-ta ni samo dosledno operacionalizirala tudi najbolj katastrofalne makro pogoje, ampak je skoraj po pravilu tudi tiste projekte, katerih osnova je bila lastna akumulacija, pervetirala v negativne faktorje razvoja. Periodične komunalne reorganizacije Maribora kažejo na to, da je vsak poizkus vzpostavitve bolj funkcionalne »nadstavbe« sizifovo delo, v kolikor ne dregne v sam princip, v temeljni mehanizem vzpostavljanja in funkcioniranja te sfere.

Tudi v ekonomskem smislu zavzema Maribor sredi splošne družbene patologije še posebej izpostavljeno mesto; njegov položaj v Sloveniji je — v skici — takšen: 11 odstotkov zaposlenih Slovenije (katerih število se konstantno zmanjšuje) producira manj družbenega proizvoda, še manj investicij, vendar bistveno več izgub od slovenskega povprečja.

Reševanje mariborskih težav predpostavlja rešitev lastninskih vprašanj (oziroma vzpostavitev mehanizmov za postopno odpravo družbene lastnine) ter vzpostavitev trga delovne sile. Šele v takih pogojih je namreč možno naslednje:

— tisti del problemov, ki nastajajo v infrastrukturnih dejavnostih republiškega značaja, naj ne rešuje Maribor, temveč Slovenija; elektro-gospodarstvo in železnica nista panogi, ki bi ju danes lahko prepustili prostemu trgu, zato naj se o njihovi usodi odloča v skupščinski proceduri; isto velja za dejavnosti komunalnega značaja v občinah;

— dodaten mariborski problem je seveda ta, da pod tržnimi pogoji velik del tega »bazena« ne bo mogel živeti: država se ob tem ne more (in ne sme) delati neumno, da to ni njena stvar (glede na to, da je doslej kreirala vse pogoje življenja gospodarskih subjektov, dezinvestirala cele panoge itd.);

— na kratek rok bo potrebno reševati vsaj dvoje — problem nelikvidnosti in problem nezaposlenosti; prvi je rešljiv le s spremembo finančne strukture prezadolženih podjetij, zato je potrebno z vsemi mehanizmi stimulirati tako dolžnike kot upnike, da se tovrstni dolgovi postopoma kapitalizirajo; najmočnejši tak mehanizem je lahko restriktivna monetarna politika, ki bi preprečila podaljševanje agonije s pomočjo zmeraj novega denarja;

— problem nezaposlenosti je možno blažiti z živahnejšo investicijsko dejavnostjo vseh tistih, ki so tega sposobni; zato je potrebna prioriteta Maribora v slovenskih razvojnih skladih, potencialnim investitorjem od drugod mora mesto nuditi privlačne pogoje, izkoristiti svoj obmejni položaj in se promovirati kot vsestransko odprto mesto; spodbujati (brezplačni consulting, rizični skladi, tehnološki center) vse oblike samozaposlovanja in ustanavljanja mešanih in zasebnih podjetij; slednje je zaradi velikostnega reda mariborskih problemov sicer marginalna zahteva, ki pa bi s časom privedla tudi do velikostno normalnejše gospodarske strukture (višjega deleža malih podjetij, kar je pomembno za gospodarsko dinamiko in fleksibilnost); vsem, ki kljub temu ostanejo brez dela, mora biti zagotovljena osnovna socialna varnost;

— spodbujati procese transformacije gospodarskih megasistemov v manjše enote; tako je možno npr. večji del podjetja, ki je sedaj v težavah, rešiti propada;

— z ukrepi direktne kontrole ter davčne in kreditne politike je potrebno destimulirati oziroma prepovedovati okolju škodljive gospodarske dejavnosti;

— Maribor kot mesto na presečišču med Trstom in Budimpešto in med Dunajem in Atenami ne sme biti infrastrukturno ekskomuniciran, če naj izkoristi prednosti svoje geografske lege in obmejnega položaja.

Položaj v Mariboru in v njegovi okolici kaže vrsto simptomov izrazito centralističnega razvoja v vsebinskem smislu (investiranje v kapitalno, energetsko in ekološko intezivne panoge) in v lokacijskem smislu (investiranje v center oz. v industrijske cone), kar je oblikovalo katastrofalno razmerje med centrom in periferijo. Periferija je s tako (ne)razvojno politiko, postajala vedno siromašnejša, vedno bolj odvisna od centra, vedno bolj pusta, brez življenja

— rezultat socialističnega industrijskega »razcveta«. Tragika je v dejstvu, da industrija ni mogla »preživeti« tako priljubljene delovne sile in da je prevladujoči možni modus življenja biti poldelavec-polkmet.

Rezultat take politike je uničenje malih kmetij, ogromno puste, neobdelane zemlje in ekološko problematično industrijsko kmetijstvo. Ekosocialno ravnotežje med mestom in vasjo je popolnoma porušeno.

Ključ celovite sanacije in razvoja Maribora leži v pospešenem razvoju »periferije«. V položaju, ko okoli 60 odstotkov prebivalcev v obmejnem pasu nima pitne vode, ko imajo telefone štirje prebivalci od stotih, ko elektrika in cesta nista samoumevni dobrini, je nujno v prvi vrsti:

— pospešeno investiranje v komunalno infrastrukturo,

— ugodnejše pogoje pri investiranju v projekte, ki bi pomenili oživljanje in razvoj krajev, kjer so sicer pogoji manj ugodni (oživljanje družinskih kmetij, vrtičkarstva, ljubiteljskega kmetijstva, oživljanje puste zemlje, turizem, obrt, mala podjetja, kulturna infrastruktura),

— vzpodbujanje samozaposlovanja na tem območju.

Da je demografska depresija Maribora, ki jo ekonomska katastrofa samo še potencira, postala nerešljiva in neobvladljiva, kažejo podatki o rodnosti, ki je že prestopila spodnjo kritično mejo, saj se je naravni prirastek prebivalstva v petindvajsetih letih zmanjšal za 40 %. Eden izmed pogojev za vsestransko revitalizacijo Maribora je vzpostavitev moderne socialne politike.

Sanator Maribora mora vkalkulirati med stroške sanacije takšen socialni standard, ki bo povzročene družbene neenakosti napravil znosne. Spodnja meja socialne znosnosti mora omogočati socialno rast, ne pa socialni razkroj posameznika in skupnosti.

Maribor potrebuje drugačno intelektualno in medijsko identifikacijo. Zaradi tega so naši osrednji projekti vzpostavitev družboslovnega inštituta in alternativne medijske mreže. V tem kontekstu mora tudi Univerza v Mariboru postati omembe vredna.

Do ideje o posebnem kongresnem dokumentu, ki bi zajel mariborsko situacijo, smo prišli v MK ZSMS na osnovi dveh argumentov.

Prvič, v ZSMS moramo, če hočemo zmagati na volitvah in po njih opravičiti zaupanje volivcev, svoj program in delovanje reorganiziranosti, t. j. svoj splošni, vseslovenski program moramo preslikati v konkretne, lokalne probleme, probleme, ki jih tudi najbolj čuti državljan.

Drugič, Maribor v ZSMS razumemo kot najbolj drastičen primer, v katerem kulminirajo lastnosti, mehanizmi, struktura, ki so posledica realsocialističnega projekta. Sprejeti izziv in ponuditi rešitev, sanacijo največje slovenske zavožene investicije, kar je nedvomno Maribor, s tem pa ponuditi državljanom štajerske naše videnje razvoja v bodoče, se nam zdi neizbežno, če hočemo, da nam volilci v tem okolju zaupajo. Postati zaupanja vreden v mestu, kjer je ena od glavnih lastnosti globoko in permanentno nezaupanje ljudi, pomeni zelo pomembno referenco ZSMS kjerkoli v Sloveniji.

Dejstvo, da so se mariborski komunisti pridružili naši ideji o posebnem kongresnem poudarku štajerski metropoli, nas veseli, saj se zavedamo, da bo le v prostoru, kjer obstaja konkurenca idej, programov in tudi aktivnosti, državljan lahko izbral najboljše.

BRANKO ŽNUDERL

(MK ZSMS Maribor)

MARIBOR—PITTSBURGH—NOVA GORICA

POGOVOR Z DR. JANEZOM PRAŠNIKARJEM

ampak v tem času zdaj sem se nekaj naučil: bolj ko odlašaš, slabše je. In ko pride do te odločitve, je treba napraviti rez, saj poti nazaj ni več.

KATEDRA Kakšno je vaše mnenje o razvojnem dinarju, ne glede na to, da so njegovi viri smešni; o razvojnih skladih nasploh?

PRAŠNIKAR: Tam, kjer je v osnovi tržno gospodarstvo, so vsi taki skladi dodatek, korektiv; pri nas pa imamo v osnovi različne subvencije in je velika verjetnost, da se tudi to spremeni v novo subvencijo. V svetu seveda taki skladi povsod obstajajo; pri nas (analize sicer ni, toda to intuitivno čutim) je v ozadju veliko odvisno od tega, kakšne zveze imaš s kom. Velika nevarnost je torej, da se v prerazdelitveni ekonomiji, kot je naša, tak sklad uporabi kot nov vir prerazdelitve. Sem za to, da se ta razvojni dinar namensko uporablja res samo za nova majhna podjetja in to ne v obliki daril, temveč kot normalni instrument, recimo obveznica, na podlagi katere obstaja v takem podjetju del javne lastnine, da se torej jasno ve, čigavo to je.

Sem pa prepričan, da tudi v teh razmerah za dober program denar ni problem.

KATEDRA Če bi prišel k vam na consulting mariborski izvršni svet, kaj bi mu svetovali?

PRAŠNIKAR: Jaz osebno o vsem tem še premalo vem. Eno je seveda to, da je treba videti številke; druga zelo pomembna stvar pa je nekakšen feeling. To je stvar, ki se je ne da prebrati v nobeni knjigi — gre preprosto za občutek, kaj se da in kaj ne. Vprašanje je, če smo mi tisti, ki bi za Maribor to znali povedati.

Če pa bi znali, je gotovo v tem trenutku absolutno odveč mečkanje. Če naj nekaj obstaja, potem je treba jasno povedati, odkod se bo še naprej subvencioniralo. In če ni šans, je treba zelo ostro povedati, da pač ni šans.

Zunaj se pogosto zgodi, da propadlo firmo prevzamejo sami delavci. Če so tega sposobni, potem naj jo prevzamejo; če niso, potem ne morejo izsiljevati nečesa, kar se ne da narediti. In vsi primeri AGEE so primeri takega prevzema firme. Po stečaju se postavi novo podjetje, ki odkupi terjatve upnikov. Delavci dobijo po zakonu delavske odpravnine, ki se praviloma vložijo kot delavski delež.

Ni kaj, treba bo reševati primer za primerom. Z vidika Slovenije bi bil verjetno celo prehud zalogaj, če bi se istočasno lotili recimo TOMOSA in TAMA. Kratkoročne vire je treba nekako spremeniti v dolgoročne, v naložbe. To zahteva nov kapital, ki ga je treba nekje vzeti.

KATEDRA Poleg tega dejstvo, da morajo vsi upniki odpisati del svojih dolgov, zamaje cel finančni sistem. . .

PRAŠNIKAR: Jasno. To so neverjetni problemi že ob majhnih stvareh. Ko se začne trgati finančni krog, se zamaje ves pri nas ustaljen način življenja in razmišljanja. Vsak začuti, da se mu maje pozicija, vsi naenkrat postanejo veliki samoupravljalci. To so zelo travmatične zadeve, čeprav so hkrati gola dejstva. Nikoli si ne bi mislil, da bom hodil po tovarnah razlagat stvari, ob katerih se ljudje jočejo.

KATEDRA Za transfer dolga v vložek, kar je manj boleče, pa je še vedno kup ovir?

PRAŠNIKAR: Zaenkrat je, čeprav se marsikaj da, samo če so upniki pripravljeni sodelovati. Tehnična izpeljava stvari ni največji problem; največji problem je egoizem, metanje polen, zatiskanje oči pred tistim, kar je edino racionalno. Vse pa je zopet posledica tega, da ni lastnika in lahko v imenu družbene lastnine vsakdo dela, kar hoče.

ALEŠ RAZPET

Jasmina Vidmar

ŠESTKRATNO POSILSTVO

MARKO POVŠE (RADIO ŠTUDENT)

Za zadnje delegatske volitve leta 86 je veljalo, da je bil volilec nategnjen štirikrat. To se mu je pripetilo vedno, ko je izvolil delegata v krajevno skupnost, ki je izvolil delegata v občinsko skupščino, ki je izvolil delegata v mestno skupščino, ki je izvolil delegata v republiško skupščino, ki je izvolil zveznega delegata. Vendar kot da vse to še ni zadosti. Na prihodnjih volitvah naj bi bil po predlogih posebne skupščinske komisije nategnjen kar šestkrat, če se omejimo samo na republiški družbenopolitični zbor. Volilec naj bi namreč imel možnost glasovanja s šestimi glasovi: ali jih bo vseh šest dal neki stranki ali pa šestim kandidatom z različnih list. Nategnjen bo sicer še nekajkrat, ko bo volil še za skoraj nepregledno vrsto drugih skupščinskih zborov. Toda za volilce je šestkratno posilstvo več kot zadosti, da se mu zagnusijo kakršnekoli volitve.

Odveč in utrujajoče je že ponavljanje, da politični pluralizem brez možnosti potrebne artikulacije v najvišjem oblastnem in zakonodajnem telesu — parlamentu — spominja na jezdeca brez konja. Že pred slabimi štirimi leti je takratni član predsedstva SRS Zoran Polič (resda z negativnim predznakom) zatrjeval, da je politični pluralizem mogoč edinole kot strankarski pluralizem .Pritrdimo mu lahko v toliko, kolikor so politične stranke brez možnosti imeti predstavnike v parlamentu nič drugega kot slepe ulice in mrtvi rečni rokavi.

Tvorcem nove volilne zakonodaje nikakor ni zadosti, da sta dva republiška skupščinska zbora že voljena po večinskem načelu. Eden od njiju — zbor združenega dela — predstavlja celo nemogočega anahronističnega dediča samoupravljalske ideologije o dvojčku »občan—proizvajalec«. Poslance v ta zbor naj bi volili samo zaposleni, zato bi bile v njem zastopane predvsem kapitalsko menedžerske strukture iz delovno najbolj intenzivnih panog, ki nimajo bogsigavedi koliko bleščeče ekonomske prihodnosti. Za drugi zbor — zbor občin — naj bi iz vsake občine izvolili le po enega poslanca, zaradi česar bo glas posameznega volilca v občini z velikim številom prebivalstva veljal nekajkrat manj kot glas volilca iz manjše občine. Za dokončen korak stran od enodomne republiške skupščine pa naj bi poskrbele dvomljive variante proporcialnega sistema in njegove kombinacije z večinskim sistemom volitev v tretji, to je družbenopolitični zbor.

Omenjene dvomljive kombinacije šestih glasov vsakega volilca, ki jih nameni vseh šest eni listi ali pa šestim kandidatom na različnih listah, temeljijo po trditvah tvorcev nove volilne zakonodaje na predpostavki o politični neangažiranosti nekaterih volilcev. Slednjim naj bi bilo že v krvi, da jim je tuje odločati se za politične programe, saj naj bi rajši kot stranke imeli posamezne ugledne politične osebnosti. Takšne kombinacije, ki izrazito povečujejo nepreglednost volitev in jih še bolj oddaljujejo od evropskih in onemogočajo primerljivost z drugimi evropskimi volilnimi sistemi, so verjetno že posledica vnaprejšnjega preštevanja volilnih glasov. Glasove list za družbenopolitični zbor bo namreč treba prevesti v glasove posameznih kandidatov z list, tako da niti ne bodo več tekmovale različne liste, politični programi in politične organizacije, ampak le še kandidati. Tako nam bodo po ovinku pripeljali večinski volilni sistem končno še v družbenopolitični zbor.

Najpomembnejša slabost oziroma posledica večinskega volilnega sistema, kjer v vsaki volilni enoti velja vse ali nič, saj je v njej lahko z majhno relativno večino izvoljen samo en poslanec, je v oblikovanju in protekcioniranju dveh velikih strank, ki se monopolistično oziroma duopolistično potegujeta za poslanske sedeže. Ostale politične organizacije in neformalne družbena gibanja in skupine so potisnjene v ozadje, praviloma ostanejo brez poslanskih mest, in nemočne opazujejo njuno bitko oziroma monopolistično dogovarjanje in kupčevanje. Obe veliki grupaciji se na ta način znebita neljube kontrole s strani politične opozicije. Takšne razmere so seveda nadvse ugodne za razcvet korupcije in prostozidarstva. Prav proporcionalni sistem, ki omogoča majhnim opozicijskim strankam in družbenim gibanjem lažji vstop v parlament, je najboljše zdravilo, da se skupščina ne spremeni v lutko v rokah velikih kapitalskih in političnih monopolov.

Sprenevedanje o politični nedoletnosti in neangažiranosti volilcev, ki tvorcem nove volilne zakonodaje v Sloveniji služi za izrivanje malih političnih organizacij in družbenih gibanj iz oblastnih institucij, je samo korak stran od demokratičnega volilnega sistema. Namesto da bi bil njegov temelj abstraktni državljan, brez svojih vsakdanjih lastnosti, skupščinski funkcionarji vlečejo na dan predpostavke, ki kršijo načela abstraktnosti. Hkrati pa skušajo uveljaviti neko čudno doktrino omejene politične zavesti oziroma omejene politične suverenosti državljana. Takšen skupščinski konstrukt, kateremu daje med drugimi ton tudi Franc Šali, akter znane novomeške mafijaške afere, je invaliden, nikakor pa ni smiselna in primerna podlaga za nadaljevanje skupščinske razprave. V nasprotnem primeru bodo volilci na prihodnjih volitvah doživeli grenko in neprijetno izkušnjo političnega posilstva.

ČESA NE SMEŠ STORITI V PREDVOLILNI KAMPANJI

MATJAŽ ŠINKOVEC

Čeprav se ponavadi pogovarjamo o tem, kaj storiti v predvolilni kampanji, da dosežemo svoj cilj — torej ZMAGAMO, pa si prihranimo mnoga razočaranja, če si zapomnimo na primer 10 zapovedi, česa NE SMEMO storiti. V tem članku predstavljam nekatere teh božjih predvolilnih zapovedi, predvsem iz izkušenj urednikov ameriške revije C & E, prilagojenih našim razmeram.

KANDIDAT NE SME NIKDAR

1. **Lagati o svoji pretekli politični dejavnosti.** Živimo namreč v informacijski eri, se zlahka najdejo podatki o tem, kako je kandidat glasoval v parlamentu, politični govori pa so za vekomaj zabeleženi v časopisju, na video kasetah in drugje. Preden poskušaš na novo pisati zgodovino, raje pomisli na to, da ima nasprotnikov predvolilni štab verjetno o tebi zbran zajeten fascikel. Že najmanjše ponarejanje preteklih grehov lahko pripelje do telefonskega klica povzpetniškemu novinarju, ki lahko uniči tvojo verodostojnost.

2. **Voditi svoje kampanje**. Mnogo dobrih vodij predvolilnih štabov ima težave pri prestopu iz ozadja na govorniški oder. Po istem pravilu dober kandidat še ne pomeni dobrega vodjo predvolilnega štaba. Dober kandidat pusti vodji štaba proste roke pri organiziranju kampanje. Zapomni si, ena oseba ne more opravljati dveh služb istočasno — še posebej če zahteva vsaka od njiju 12—18 ur dnevno.

3. **Prepustiti zbiranje sredstev drugim**. V nasprotju z vodenjem kampanje je zbiranje sredstev področje, kjer moraš prevzeti precejšen del naporov. Kandidat, ki v svojo kandidaturo ni prepričan v tolikšni meri, da bi prosil podporno bazo za denar, ne more pričakovati, da bo zanj počel to kdo drug.

4. **Potovati z velikim spremstvom**. Čeprav ne kandidirate kot populist, volilce najbolj odvrne kandidat, ki se pojavi s spremstvom, ki bi sodilo k bogatemu arabskemu šejku.

5. **Ne znati razložiti razloga za kandidaturo v največ 25 besedah**. Če tega ne zmoreš, je vse drugo zaman; s kampanjo bo konec, še predno se bo prav pričela.

VODJA PREDVOLILNEGA ŠTABA NE SME NIKDAR

6. **Priti v spor s kandidatovim zakoncem**. Ne glede na to, kaj počneš, ne smeš nikdar iritirati kandidatovega zakonca ali člana ožje družine. V nasprotnem primeru bo zakonec, ne glede na spol, sam skušal voditi kampanjo. Pri tem bo prav gotovo motil pravega vodjo pradvolilnega štaba. Če želiš obdržati svoj posel, se nasmehni in potrpi. Oseba, ki spi s kandidatom, ima nanj vedno največji vpliv.

7. **Zaposliti sodelavce brez jasnega opisa dela**. Kampanje so že same po sebi dovolj nore. Nejasni opisi posameznih del ne tratijo le časa in denarja ampak povzročajo nezadovoljstvo in spopade med sodelavci. Mnogo bolje je usmeriti živahno kompetitivnost sodelavcev proti nasprotnemu kandidatu kot enega proti drugemu.

8. **Puščati zaupnih informacij na pisalni mizi**. Informacije so oblast in prostori predvolilnih štabov so polni ljudi nečlovekoljubnih namenov. Skriti agenti ne obstajajo le v vohunskih romanih in rivalski centri moči niso nič neobičajnega. Oboje je moč najti v svojem uradu. Ne tvegaj.

9. **Prepustiti častnemu odboru vodenje kampanje**. Častni odbor je primeren kraj za udeležbo pomembnih ljudi, ki so pripravljeni posoditi svoje ime in dati denar kampanji — za kaj več pa ne. Te ljudi je treba razkazovati, kampanje pa jim ne smeš prepustiti. To naj počnejo profesionalci.

10. **Skrbeti zaradi nizke priljubljenosti pol leta pred volitvami**. Če pričenjaš s kampanjo dovolj zgodaj, ne smeš imeti vsakega dne za dan volitev.

Zgodnji meseci so primerni za zbiranje sredstev, zasnovo strategije, določitev ciljne skupine volilcev ter identificiranje kandidata v javnosti. Če to počneš kot je treba, bodo raziskave javnega mnenja pokazale rast priljubljenosti kasneje, čeprav tega v tem trenutku še ne odražajo.

Takšno mirno stopnjevanje kampanje bo tudi preprečilo, da bi tako kandidat kot štab izgorela še pred volitvami.

VODJA ZBIRANJA SREDSTEV NE SME NIKDAR

11. **Prositi za denar samo enkrat**. Celo poštar vedno zvoni dvakrat, vodja zbiranja sredstev mora poklicati ljudi štirikrat, petkrat. Če potencialni donator ni jasno rekel »NE«, je še vedno možnost, da bo kaj prispeval. To pravilo velja tudi za tiste, ki so že prispevali. Donatorji verjamejo v kandidata. Vanj so investirali. Zato je več možnosti, da prispeva že dosedanji donator kot pa nekdo, ki tega še ni storil.

12. **Biti drobnjakar**. Če ljudi ne prosiš za dovolj denarja, je še slabše, kot da ne prosiš dovolj ljudi za denar. Bolje je, če se ljudem prilizuješ s prošnjo za preveč denarja, kot pa da jih ponižuješ s prošnjo za premalo.

13. **Vzeti negativen odgovor osebno**. Ljudje bodo tudi odklonili prispevek. Včasih jih bo mnogo odklonilo. Toda pri zbiranju prispevkov se ne smeš nikdar smiliti sam sebi. Pričakuj, da te bodo mnogokrat odklonili. Takšen je ta posel.

14. **Razumeti obljubo kot prispevek**. Ljudje mislijo dobro, vendar ko je vse rečeno in storjeno, je rečenega vedno več kot storjenega. Vodja zbiranja sredstev ne bi smel nikdar preštevati denarja, dokler ga nima v rokah.

15. **Neurejeno voditi knjige**. Neurejeno knjigovodstvo ne omejuje le zbiranja denarja, ampak ti lahko zagreni življenje s strani SDK. Vsak takšen incident bo vplival na priljubljenost kandidata.

SEKRETAR ZA TISK NE SME NIKDAR

16. **Vedno najprej informirati istega sredstva javnega obveščanja.** Največji dnevnik ali na primer TV ne sme dobiti vsake vroče informacije. S tem bi se drugim zameril. Čeprav prihraniš najpomembnejše informacije za najpomembnejše sredstvo informiranja, sem in tja pa moraš vreči nekaj grižljajev tudi manjšim sredstvom.

17. **Iti preko novinarja k uredniku**. Če imaš resno pritožbo nad novinarjem, stopi najprej k njemu. Če se v preteklosti nisi preveč pritoževal in si prepričan, da ti je bila storjena krivica, boš pridobil točke, če nezadovoljstvo izraziš med štirimi očmi. Pritožba na njegovega urednika bo pomenila neposredni napad na novinarja in njegovo službo. Tega si ne smeš privoščiti.

RAZISKOVALEC NE SME NIKDAR

18. **Napovedati napada.** V politiki je odločilen element presenečenje. Da maksimalno izkoristiš napad na protikandidata, moraš storiti vse, da to storiš tedaj, ko tega ne bo pričakoval. Manj ljudi ve za načrtovani napad, tem bolje.

19. **Impersonirati nekoga drugega**. Obstaja mnogo načinov, da izkoplješ neprijetne podatke o svojem nasprotniku. Nikakor pa ne smeš trditi, da si novinar, miličnik v civilu ali kaj podobnega. Če tisk to odkrije, in verjetno bo, bo to težak udarec za celotno kampanjo.

NIHČE NE SME NIKDAR

20. **Lagati**. Ko se laž razkrije, ne bo kriv kandidat. Pri popravljanju škode njegovemu ugledu bodo letele glave — tvoja! Če nočeš lagati, boš morda ob posel, ohranil pa boš nedotaknjeno svojo čast — in prihodnost. To se še posebej nanaša na sekretarje za tisk, ki bodo izgubili vso svojo vrednost, če se jih najde na laži.

21. **Pozabiti zahvale.** Že brez doktorata znanosti veš, da ljudje bolj pozitivno reagireajo, če si z njimi prijazen. Kampanje so dolge in naporne, sodelavci pa so ponavadi slabo plačani in preobremenjeni. Z občasno pohvalo in zahvalo veliko prispevaš k produktivnosti ter preprečiš prepire, ki vedno pridejo v nepravem času.

22. **Pozabiti, kdo je glavni šef**. Najhitreje se znajdeš na cesti, če pozabiš, čigavo ime je na volilnem listku. Le volilci lahko vržejo kandidata. Toda kandidat lahko zlahka odpusti sodelavce — celo vodjo predvolilnega štaba.

SLAVOJ ŽIŽEK:

»SEVEDA SEM NEOKONSERVATIVEC, SAJ NISEM NOR!«

Slavoj Žižek govori o svojem odnosu do ekologije, o lastnih političnih stališčih, o prihodnosti Jugoslavije ter seveda o Rdečih kmerih, jakobincih in o Cromwellu. Intervju je bil v daljši verziji predvajan na Radiu Študent.

Politični program ZSMS, ki ste ga pomagali ustvarjati, je od osnutka do predloga doživel nekaj korektur, npr. na področju ekologije. O ekologiji ste večkrat pisali, prav tako o jedrski nevarnosti; verjetno bi lahko rekli, da je politično simbolno do konca prepredeno z odnosom do ekološke krize in jedrske nevarnosti in zato vprašanje odnosa do teh dveh problemov najbrž ni tako enostavno?

Žižek: V programu ZSMS sem sodeloval predvsem pri področju ekologije, pripomniti pa bi želel, da so se diskusije, ki smo jih imeli na ZSMS in v Klubu 89, vodile predvsem o ideološki podgradnji razumevanja ekologije. Večina članov Debatnega kluba nas je menila, naj se ekološka usmeritev, osnovna linija Zelenih, ne veže na ideologijo odpovedi zahodnemu krščansko-protestantskemu univerzumu, vrnitve k vzhodnjaški modrosti, nove paradigme itn. Menimo namreč, da je treba ekologijo razločiti od te ideologije, zato smo glede na besedilo osnutka predlagali popravke, ki so bili zatem vnešeni v besedilo Predloga: predlagali smo ne le, naj se vsa ta ideološka navlaka nove paradigme vrže ven, ampak tudi, da se doda stavek, ki eksplicitno pravi, da pomenijo vse te poti (spremembe zavesti ipd.) le beg pred pravo travmatičnostjo ekološke krize, da so te ideološke bližnjice v bistvu bližnjice h katastrofi. Ob vsem tem sem celo razvil neko refleksijo (ki jo mislim objaviti v Problemih), ki se ukvarja s tremi danes prevladujočimi, a neustreznimi odgovori na ekološko krizo. Kateri so ti trije odgovori? Verjetno najbolj razširjen odgovor je reakcija preprostih ljudi: ti se (na ravni vednosti) zavedajo resnosti ekološke krize, a v to v bistvu ne verjamejo in na ravni delovanja delujejo, kot da zadeva ni resna. Gre seveda za variacijo formule fetišistične utajitve »Saj vem, pa vendar ne verjamem«. Ker posameznika ekološka kriza še ni neposredno prizadela, je pri njem mogoč ta fetišistični razcep, nevtralizacija simbolne učinkovitosti krize, da tako rečem. V članku v naslednji številki Razpola bom skušal to tezo tudi teoretsko podgraditi, saj menim, da ekološka kriza tudi pri tistih, ki jo priznavajo, ni vzeta resno; je namreč precej radikalnejša, kot se zdi, celo tako radikalna, da se moramo ob soočenju z njo odpovedati samim osnovam tistega, kar je npr. pozni Wittgenstein imenoval objective certainty, objektivna gotovost — predpostavkam torej, ki nam pomagajo pri orientaciji v vsakdanjem svetu, npr. ritem narave ipd. Druga reakcija, reakcija vzhodnjaške modrosti, bere ekološko krizo na podoben način, kot denimo Moral Majority bere AIDS, torej ne le kot nek naključen naravni fenomen, ampak kot odgovor realnega, kot neko mistično znamenje. Kot je za Moral Majority AIDS kazen za razvrat sodobne družbe, tako je za to orientacijo ekološka kriza nekakšno mistično znamenje narave, da se je človek pregrešil, da je izgubil stik z njo, iz tega pa ji kot nauk sledi vrnitev h koreninam, odpoved človeški oholosti, uskladitev z naravnim ritmom, yin, yang in druge vzhodnjaške modrosti — dobro vemo, kam vse to pelje. Tretja reakcija pa je najbolj zanimiva: celo pri tistih, ki ekološko krizo jemljejo še kako resno, pa gre za obsesionalni odnos do tega problema; njihov odnos je v temelju dvoumen — obsedeni so z nenehno prisilno dejavnostjo, ki naj bi preprečila katastrofo, hkrati pa jim ta katastrofa nastopa prav kot njihov objekt želje, kar bi lahko pojasnili z lacanovsko vlogo odvečnega, eksplediitivnega ne: strah jih je, da **ne** bi prišlo do katastrofe (ta **ne** moramo tu namreč brati dobesedno). Tako bi bil edini ustrezen odgovor tem ljudem, ki nas strašijo s katastrofo, s tem, da moramo v zadnjem trenutku nujno nekaj ukreniti ipd. ta, da jih mirno potrepljamo po rami in jim rečemo: »Nikar ne skrbite, saj bo prišlo do katastrofe.«

Vse te reakcije oz. možni odgovori so neustrezni ker se vsak na svoj način izogne soočenju z realnim krize, najboljši teoretski odgovor na to zagato pa nam ponujajo sodobne teorije kaosa, ki sem jih začel študirati zadnje čase (čeprav jih na žalost poznam bolj po popularnih verzijah). Knjige kot so James Gleich: Kaos, Ian Stewart ipd. se mi zdijo prav za ekologijo izjemno poučne. Zakaj? Osnovna predpostavka vsaj drugih dveh od omenjenih pristopov k ekološki krizi je, da je narava sama v sebi sklenjena, harmonična celota (in to teorijo najdemo celo pri zgodnjem Lacanu). Ves ta sklop predpostavk se veže že na Heglovo definicijo človeka kot na smrt bolne narave, v kateri človek nastopa kot eksces narave, ki ruši njeno ravnotežje, od tu pa se odgovor išče v prilagoditvi naravi. A neustrezna pozicija, ki se ji zdaj odpovedujem kot zmoti, je tudi to, kar sem pisal v knjigi Jezik, ideologija, Slovenci, da namreč tragično-eksistencialistično pristanemo na to, da je človek pošast narave in to vzamemo nase; pravi lacanovski odgovor, iz Lacanove zadnje faze, na to zagato okrog ekologije, je preprosta parafraza trditve, da Ženska ne obstoji: da torej že sama Narava ne obstoji. In to nas uči teorija kaosa — narava sama v sebi je neuravnotežena in kaotična, mit njene harmoničnosti pa je le vzvratna projekcija iz človeškega univerzuma, enako kot velja za kapitalistični mit o idiličnosti fevdalizma.

Lahko bi celo precej ironično in zlobno, rekel, da prihaja lacanovska teorija v fazo, v kateri je nekoč marksizem lahko prešel iz historične v dialektično znanost: že na treh področjih je namreč našla oporo v prirodnih znanostih. Gre za področje biologije, kjer npr. Steven Jay Gould (ki ga je, zdi se mi, na svojih predavanjih omenjal tudi Mladen Dolar) izhaja iz teze, da je predmet biologije življenje strukturirano kot govorica, tematizira pojem naddoločensti ipd., zatem Stevan Hawking v teoriji fizike, ki s svojo opozicijo realnega in imaginarnega časa spodbije hipotezo Big Banga kot začetka univerzuma in kot temeljno zagato simbolizacije artikulira spolno razliko, tretje področje pa je seveda teorija kaosa.

Pred nekaj časa ste v Delu zatrdili, da je alternativa pripravljena skleniti pakt s samim hudičem, da bi razgradila partijsko državo. Torej načelno vprašanje, ki zadeva vaše politično stališče: bi bili pripravljeni paktirati tudi s hudičem v obliki neokonservativne stranke thacherističnega tipa, ki je prav tako nastopila pod geslom »osvobajanja družbe iz okovov socializma«?

Žižek: Kar zadeva neokonservativizem, nimam problema sodelovati s hudičem, ker sem ta hudič jaz sam; kot sem poudaril že neštetokrat, je moja osnovna usmeritev neokonservativna. Seveda to tu ni problem, hudič, na katerega sem mislil v Delu, pa je Partija, to je, mislim, dovolj jasno. Strah me je namreč logike (ki jo opažam pri nekaterih alternativcih), ki bi pustila, da vse propade, da bi se le pokazalo, da je ona imela prav in da je Partija varala. Ta taktika se mi zdi, neodgovorna in samomorilska. A tudi o Zvezi komunistov si ne velja delati prevelikih iluzij, poglejmo npr. le njen zadnji normativni akt, Program: tam najdemo marsikaj, tako da se nekateri že celo sprašujejo, ali ni Zveza komunistov z njim zasedla celotnega političnega prostora in odvzela prostor tudi opoziciji. Osebno menim, da je prostora za opozicijo na političnem prizorišču še vedno kolikor hočete in to na dveh nivojih: najprej na nivoju praktične uresničitve deklarativnih načel. Cinično lahko ugotovimo, da jim kljub zavzemanju za afirmacijo mesta kot enote lokalne samouprave, realizacija teh načel npr. v Novem mestu, kjer imamo opraviti prav z oblastjo lokalne mafije, ne gre najbolj od rok (in na pritisk iz Beograda se tu ne more sklicevati). Prav tako bi zavzemanje za kontrolo nad represivnimi organi zahtevalo kritiko organov za notranje zadeve, ki so odklonili nadaljnje sodelovanje pri delu Skupščinske komisije o ozadju ljubljanskega procesa. Po drugi strani pa je, kot vemo, hudič v detajlih: Program pogledan pobliže, še vedno vsebuje celo vrsto nedorečenosti, družbena lastnina je še vedno ohranjena, čeprav ne več kot temeljna, medtem ko jo Program ZSMS odpravi (podržavljenje in nato postopna privatizacija). Podobno velja tudi za odnos do samoupravljanja, socializma itd.

Morda bi veljalo sedanji patos in evforijo nad doseženo stopnjo demokracije pri nas malce demistificirati: npr. s tezo o »agenturi postindustrijskega kapitala«, po kateri so tudi človekove pravice stvar politične ekonomije. Želja je pač vedno želja Drugega, morda pa bi lahko tudi trdili, da na mesto zlomljenega unitarističnega beograjskega nadjaza stopa zahodnjaški »demokratični« nadjaz?

Žižek: To evforijo in patos je po mojem treba razumeti takole: demokracije je hkrati več in manj, kot mislimo, da je je. Manj v pomenu, da si seveda ne smemo delati iluzij, da smo že v demokraciji, kjer se stvari odločajo na volitvah vse to je v bistvu šele predigra. Hkrati pa je v Sloveniji, vsaj na ravni organizacije simbolnega političnega polja, bitka na nek način že dobljena, in tega ne smemo podcenjevati. Zdaj namreč že vsi govorijo o strankah, boju za oblast itd., skratka jezik formalne demokracije. In zdaj začenja opozicija ponavljati staro partijsko napako s spraševanjem, kaj ima kdo (torej Partija) za bregom? Toda demokratična fasada, za katero so umazani naklepi, je prav definicija demokracije, demokracija ni nekaj čistega. Da bi videli, v kolikšni meri oblast že govori naš jezik, si je dovolj ogledati le nekaj let stare časopise — še pred letom dni se je recimo pri nas govorilo le o pluralizmu znotraj SZDL ipd. Očitno je tu nek napredek že dosežen in tako velja videti svetlo plat tudi tako dvoumnega pojava kot je javni nastop JLA zadnje čase. JLA se je eksplicitno pojavila kot političen subjekt, s političnim projektom, kljub okornosti je bila prisiljena nastopiti na vsaj formalno demokratičen način in poudariti, da je njen projekt enakovreden ostalim in predmet razprave. Že to je, kljub temu, da vojska prav gotovo ni tako mislila in da so Brovet in ostali te besede pospremili z elementi grožnje na neki ravni znamenje naše zmage. Ne smemo namreč pozabiti, da vojska, ki res dela vojaške udare, ne razlaga svojih projektov, ampak udar preprosto naredi in si potem napiše neko ideološko utemeljitev. Tisto famozno neslišno tkanje duha (če naj še sam uporabim znani stavek, ki je pri nas že bil uporabljen v politični analizi) je torej že v precejšnji meri opravilo svoje. Tudi ko se oblast danes brani, se čedalje bolj brani v naših terminih, samoumevno npr. sprejema zahtevo po enakovrednih možnostih strank v predvolilni propagandi ipd. In tudi če bo oblast tu varala, kot bo nemara kdo pripomnil (seveda bo, ne bodimo naivni), pa se bo videlo po njenih lastnih standardih, da vara. Da podkrepim svojo tezo o doseženem napredku, se bom sklical na Habermasovo idejo napredka: Habermas trdi, da odpravljamo probleme ampak da se nam nekaj, kar se je nekoč kazalo kot naravna danost, naenkrat prikaže kot katastrofičen problem (tudi v 18. stoletju so ljudje umirali za rakom, a nam to nastopa kot problem šele danes, ko jemljemo stvar kot krivično in načelno rešljivo). Tako tudi varanje oblasti danes ni več dojeto na star samoumeven način, ampak eksplicitno kot varanje, kot problem. Bolj kot slovenska pa me skrbi jugoslovanska situacija, kjer bitka še zdaleč ni dobljena in jo večinoma precenjujemo. Situacija je tu podobna kot pri Popitovi trditvi, da se zavzema za pluralizem; tu gre za znani kripkejanski problem disignacije, namreč kaj se z neko trditvijo misli — v Popitovem primeru se izkaže, da s pluralizmom misli na to, kar je sam počel v 70-tih letih! Tu se nahajajo pravi problemi krize — opravka imamo s popolnoma iracionalno situacijo, kjer se v okviru iste države nekje že gremo večstrankarske igrice, drugje pa se pripravljajo stalinski monster procesi. Mislim da smo tu prišli do roba, ko se stvar na ta način ne bo mogla več dolgo nadaljevati.

Pogosto trdite, da je treba Jugoslavijo na novo ustvariti iz nulte točke. Kakšna je vaša vizija tega novega simbolnega pakta oz. kateri so problemi, ki ga opredeljujejo?

Žižek: Ponovna kreacija Jugoslavije je ne le možna, ampak celo nujna, vprašanje je le, kakšna bo ta Jugoslavija. Trenutno smo po mojem v položaju, ko vrnitev k staremu stanju ni več mogoča. Tudi če bi sile statusa quo ali vojska poskušale s to vrnitvijo na ta način, da bi izvedle nekakšen udar, nekdanjega stanja ne bi mogle več vzpostaviti, saj so se razmere medtem povsem spremenile. Težje pa je seveda vprašanje, kaj bo iz vseh teh v Jugoslaviji nastalo — tu pa moram priznati, da nimam nobene natančne vizije, oprem se lahko le na nekaj optimističnih oz. pesimističnih dejstev. Optimistično je npr. dejstvo, da čudeži, kljub razširjenemu nasprotnemu prepričanju, se dogajajo, seveda če besedo čudež razumemo v najbolj elementarnem, psihoanalitičnem pomenu: kot nekdaj dozdevno nemogočega, kar se pojavi, vdre povsem nepričakovano. Na nek način so čudež dogajanja v Vzhodni Nemčiji, ki se je vsem zdela povsem zaprta država, navidez se nič ni moglo spremeniti, naenkrat pa se je sprostila ogromna energija, začele so se radikalne spremembe ipd. Nekaj podobnega se utegne zgoditi npr. v Makedoniji, kjer po mojem nikakor ni vnaprej jasno, ali bo to energijo zajel miloševičevski populizem ali kdo drug.

Ne vem pa, če se v Sloveniji dovolj zavedamo nekega drugega dejstva, ki pa je pesimistično. Mi, ki smo zbrani okoli ZSMS, nismo skeptični do pretiranega poudarjanja slovenskega separatizma zato, ker ne bi bili zanj, ampak zato (in to je zame tragedija, tega ne trdim z nikakršnim veseljem), ker bi mu najbolj odločno nasprotoval ravno občudovani svobodnjaški Zahod, ki politično ni zainteresiran za destabilizacijo Jugoslavije. Mislim, da bi celo uvedbo izrednih razmer v Sloveniji na Zahodu pospremili zgolj s formalnimi protesti in jo s ciničnim realnopolitičnim premislekom vsaj implicitno podprli. Sicer pa sem glede tega vprašanja popolnoma razcepljen in ne morem reči ničesar natančnejšega.

Demokrat niste. Kako se je mogoče po vašem mnenju izogniti identifikaciji z demokracijo in kaj menite o razliki med demokratičnostjo in nedemokratičnostjo?

Žižek: Odgovoril bom nekoliko provokativno: moram reči, da me zabava način, kako ljudje sprejemajo moje izjave o Pol Potu in Sendero luminoso. Sprašujejo se, ali sem nor ali ne, najprej si rečejo: saj se heca, zatem ugotovijo: ampak heca se malo neokusno, in končno: kaj pa, če je vseeno tako nor in misli resno . . . Te bralce bi opozoril na članek o Rdečih Khmerih v Sobotni prilogi Dela nekaj številk nazaj, ki vsebuje tudi fotokopijo navodil za obnašanje v njihovih mučilnicah; ne vem, če so ljudje opazili izjemne paradokse, ki jih ta navodila vsebujejo. Navodila npr. pravijo, da ne smeš govoriti niti o svoji pokvarjenosti niti o bistvu revolucije, tako da se lahko vprašamo, o čem potemtakem na zaslišanju sploh smeš govoriti? Prav tako ob mučenju strogo prepovedujejo jokanje, oz. vpitje, kar zopet postavlja pod vprašaj celotno ritualno ekonomijo mučenja, (saj se moraš pri mučenju povsem obvladati) in nam postavlja vprašanje: zakaj te torej sploh mučijo? Tu so torej navzoči genialni paradoksi, ki so kot nalašč za lacanovsko analizo — pri Rdečih Khmerih je bila na delu neka popolnoma nora logika, ki je ne gre podcenjevati.

Ob vprašanju identifikacije z demokracijo pa bi poudaril predvsem svoje odločno nasprotovanje danes modnemu stališču, ki pri francoski revoluciji sprejema njen začetek in zavzemanje za človekove pravice, medtem ko zavrača jakobinstvo kot totalitarni odklon. Menim, da je bilo jakobinstvo nujni moment revolucije, ki se je sicer moral zlomiti, heglovsko rečeno: totalitarizem jakobincev je bil tista zmota, skozi katero se je resnica demokracije šele lahko vzpostavila. Popolnoma nezgodovinsko bi bilo misliti, da je moč direkten prehod v demokracijo. To je vedel celo Hegel, ki je jakobince sicer obsojal. V tem je meja demokracije: gesta, s katero se demokracija vzpostavi, je vedno v nekem pomenu nedemokratična. Geneza vseh evropskih demokracij je imela nek tak nedemokratičen, travmatičen moment. Tudi če pogledamo angleški primer, ki je opevan kot Glorious revolution: ključ, kjer je bila realno zlomljena kraljeva oblast namreč ni bila glorious revolution, temveč Cromwell. In on je postopal tako kot vsi novoveški diktatorji, parlament je imel, dokler ga je rabil, potem pa ga je razpustil. Ta nedemokratski moment na začetku demokracije namreč ni nekaj, proti čemur se demokracija bojuje, temveč je sami demokraciji notranji, skozi njegov zlom se šele vzpostavi demokracija. Poenostavljeno je videti v jakobinstvu koren totalitarizma, če zavrnemo jakobinstvo, se moramo odpovedati tudi sami demokraciji.

pripravila Gorazd Korošec in Mojca Rupar

TIMA MM TIMA MM

KRATEK SPIS O VOLITVAH

MILUTIN DŽINOVIĆ

Pisati iz Srbije za bralce v Sloveniji je v zdajšnjih okoliščinah delikatno opravilo, ki v sebi nosi tveganje, da se avtorju z ene strani očita nezadostno kritičnost do lastne sredine, z druge strani pa nelojalnost do te sredine. Glede na to, da avtor teh vrstic še vedno verjame v potrebo in možnost dialoga — celo v njegovo nujnost — se torej spušča v tveganje.

Politični trenutek v Srbiji so označile predčasne volitve v skupčine družbeno političnih skupnosti. Reklamirane kot najbolj demokratične do sedaj, kar se da glede na znana dejstva pogojno sprejeti, se bo volitve dalo veljavno oceniti šele, ko novoizbrane skupščine začno z zasedanji in ko se bodo morali delegati opredeljevati o konkretnih vprašanjih. Velikemu optimizmu torej ni prostora. Ne da se sprejeti razlage in trditev, da zadošča, če je na listi več kandidatov, kot se jih voli, da bi lahko sklepali, da so državljani dejansko VOLILI, da so izbrali najsposobnejše oziroma, da so bile volitve demokratične.

Toda, ker je politična situacija v Srbiji daleč od tega, da bi bil mogoč javni dialog med nosilci različnih političnih konceptov in programov, je jasno, da so z uspešno politično propagando in izvajanjem volilnih aktivnosti bili državljani pred tem, da glasujejo »ZA« zdajšnjo politiko oziroma se vzdržijo glasovanja ali z načinom glasovanja protestirajo proti takšnim volitvam.

Pozoren opazovalec ne more mimo dejstva, da je imel na rezultate glasovanja za vse liste, razen liste za predsednika Predsedstva, pomemben vpliv tudi faktor slučajnosti. Upoštevaje dejstvo, da ni bilo predstavljanja kandidatov, da o njihovih javnih dvobojih sploh ne govorimo, ostaja v tančico skrivnosti zavito, kako so se lahko državljani opredeljevali »za najboljše«. To sintagmo, ki v tako izpeljanih volitvah ne pomeni veliko, so pogosto uporabljali politični funkcionarji, ko so agitirali za udeležbo na volitvah. Poleg njih so trdili, da bodo voljeni najboljši, tudi posamezniki — državljani in delavci v sredstvih javnega obveščanja. Tisti, ki so bili do volitev zadržani, se niso mogli oglasiti. (Po Beogradu se govori, da je TV Beograd porabila veliko filmskega traku, da je zbrala dovolj tistih, ki so bili »navdušeni« nad demokratičnostjo volitev in možnostjo, da se »voli najboljše«.)

Edino izjemo, ki pa ni mogla nič spremeniti v splošnem toku volitev, je napravila RK ZSM Srbije, ki se je v volitve vključila kot politična partija in ponudila državljanom — volilcem lasten politični program za volitve in pozvala vse, ki se z njim strinjajo ali imajo podobne ideje, naj kandidirajo kot predstavniki te organizacije za Družbeno politični zbor SR Srbije. Na ta način je ZSM Srbije udejanila proceduro volilnega predstavljanja lastnih kandidatov. Toda domet teh potez ni mogel iti dlje od krogov, ki so blizu mladinski organizaciji. Neodvisno od tega, pa tudi od končnih rezultatov volitev, je nujno izpostaviti, da je ZSM Srbije postala resen partner drugim političnim dejavnikom v Srbiji — toda to še vedno ne po vplivu na oblast in javno mnenje, pač pa po moči idej in projektov, ki so se legitimirali preko te organizacije. Za razliko od — na primer — stališč ZK Srbije, ki se (komaj) zavzema za »nestrankarski pluralizem«, za dominantni položaj družbene lastnine v ekonomski sferi, se je ZSM Srbije opredelila za svobodo političnega združevanja (Skupščini Srbije je bil predložen tekst Zakona o združevanju) in za enakopravnost — konkurenco lastninskih oblik. Med ti politični stališči se umešča tkim. »Miloševićeva komisija«, v katere stališčih ostaja prostor za bolj elastično reševanje omenjenih vprašanj.

Na tem mestu se je nujno obregniti ob glasovanje za predsednika Predsedstva SR Srbije. Političnim analitikom in poznavalcem razmer v Srbiji je znano, da je šlo najprej za glasovanje ZA OSEBNOST, manj pa za določeno politiko. V Srbiji še vedno ni javno identificirano vprašanje (predvsem način izvedbe), mar je lahko politika, ki jo je izvajal Slobodan Milošević ob reševanju stanja na Kosovu in ob spremembah Ustave SR Srbije, še naprej plodna za Srbijo, predvsem ko gre za spremembe političnega in ekonomskega sistema v Jugoslaviji in še posebej, ko teče beseda o novi Ustavi SFRJ.

Seveda nikoli ne bomo vedeli, kako bi glasovali državljani Srbije, če bi vsi kandidati za predsednika Predsedstva javno nastopali in branili svoje programe, če bi medsebojno »prekrižali kopja« in če bi morali javno odgovarjati na vprašanja državljanov. Ko se na ta način zastavi vprašanje VOLJENJA, pridemo do jasnega spoznanja, da je šlo za volitve, na katerih se je kolikor toliko demokratično glasovalo, nikakor pa volilo. Voljenje vedno predpostavlja poznavanje tistega, kar se voli in obstoj alternativ, kar pa je bilo razen kandidatov in programa ZSMS Srbije, popolnoma odsotno.

Kakorkoli že, ostaja potreba — nuja, da politični subjekti v Srbiji odgovorijo na strateško vprašanje: ali je dozdajšnja politika Srbije uspela konstituirati Srbijo kot državo na vsem njenem ozemlju in je istočasno proti sebi obrnila skoraj vse druge federalne enote, oziroma, mar ni čas za strateške spremembe v politiki Srbije?

Do takšnega stanja ni prišlo samo zaradi političnih metod v zadnjem času v Srbiji, temveč tudi zaradi tega, ker v drugih republikah pogosto ni bilo niti malo političnega posluha in razumevanja za nujnot konstituiranja Srbije kot države s pristojnostmi na vsem njenem območju. To vprašanje se v političnem sistemu, vzpostavljenim z Ustavo 74 enostavno ni dalo rešiti z mirnimi (do)govori. Nujna so bila množična gibanja za popravljanje absurdnih ustavnih rešitev. To bi se moralo razumeti in sprejeti tudi v Sloveniji.

Na srbski politični sceni je zabeleženo, katera vprašanja so dejanski razlogi za trenja z drugimi republikami:

ODNOS DO SPREMEMB POLITIČNEGA SISTEMA — Srbija tudi vnaprej ostaja pri konceptu »brezstrankarskega pluralizma« (razen ZSM Srbije), medtem ko so se v drugih republikah že približali ali opredelili za strankarski pluralizem.

ODNOS DO LASTNINSKIH ODNOSOV — V Srbiji deluje močan ideološki in politični blok, ki je opredeljen za dominacijo družbene lastnine.

VPRAŠANJE FEDERATIVNE UREDITVE — Politični faktorji, razen ZSM, so pozabili ali poskušajo zavesti javnost v Srbiji, da je o federaciji moč govoriti edino pod pogojem, da to ne bi bila federacija z zdajšnjim političnim in ekonomskim sistemom. Namreč, v federativni državi ne moreta biti skupaj republika Slovenija, ki se je demokratizirala in s svojo Ustavo že legalizirala možnost formiranja političnih strank in repulika Srbija, ki se zavzema za nesmiselnosti kot je tista o »brezstrankarskem pluralizmu«. Takšna federacija ne bi imela opravičila niti kot »asimetrična pošast«. Prav tako nesmiselna je federacija z republiko Slovenijo, v kateri bi množično podporo dobile sile, obremenjene z nacionalističnim, infantilnim samoljubjem, ki bi porajalo nenadzorovano sovraštvo do (vodij) Srbije, verjetno pa tudi do srbskega naroda.

V tem trenutku je Srbija v svoje napore za federativno Jugoslavijo dolžna vnesti mnogo večji kapital — predvsem je to opredelitev za politično demokracijo — večpartijski sistem. Ob RK ZMS Srbije, ki je že v poziciji, da se z ostalimi mladinskimi organizacijami brez masla na glavi pogovarja o prihodnosti Jugoslavije z izdelanim konceptom, kot še en mogoči subjekt tovrstne nujne evolucije Srbije ostala Predsedstvo Srbije na čelu s, pa čeprav to v Sloveniji morda izgleda absurdno, Slobodanom Miloševićem. Ideološka pozicija, ki jo je zavzela ZK Srbije in ki jo poskušajo v beograjskem političnem centru čimbolj zabetonirati, onemogoča Zvezi komunistov Srbije, da se v kratkem približa poziciji, s katere bi bila za druge sredine sprejemljiv politični sogovornik o federativni Jugoslaviji.

Stališča komisije, ki ji predseduje, omogočajo Miloševiću da stori nujen obrat v levo. Če ne bo storil tega kmalu, bo njegovo politično sonce kmalu zašlo, on pa bo ovira, da Srbija postane integrativni faktor v Jugoslaviji. Dosežena avtoriteta in rezultati glasovanja na volitvah omogočajo Miloševiću takšno strateško potezo.

Avtor pričujočih vrstic je prepričan, da so državljani Slovenije za federativno Jugoslavijo, v kateri bo omogočena svoboda političnega združevanja (parlamentarna demokracija), v kateri bo ekonomija tržno tekmovanje vseh lastninskih oblik, in ki se bo vse bolj vključevala v Evropo. Prav tako ostaja upanje, da lahko Srbija vendarle v celoti naredi korak k demokratizaciji in k eksplicitni opredelitvi za strankarski pluralizem in enakopravnost lastninskih oblik. Usoda Jugoslavije se rešuje z opredeljevanjem Srbije, to je dejstvo, ki je gotovo znano tudi v Sloveniji. Za zdaj realni optimizem, da Srbija ponudi »roko sprave« drugim republikam, najbolj vlivajo politične akcije ZSM Srbije. Takšen napor je nujen tudi s strani vseh »sprtih« v državi, da bi se vzpostavilo premirje, nujno za dialog.

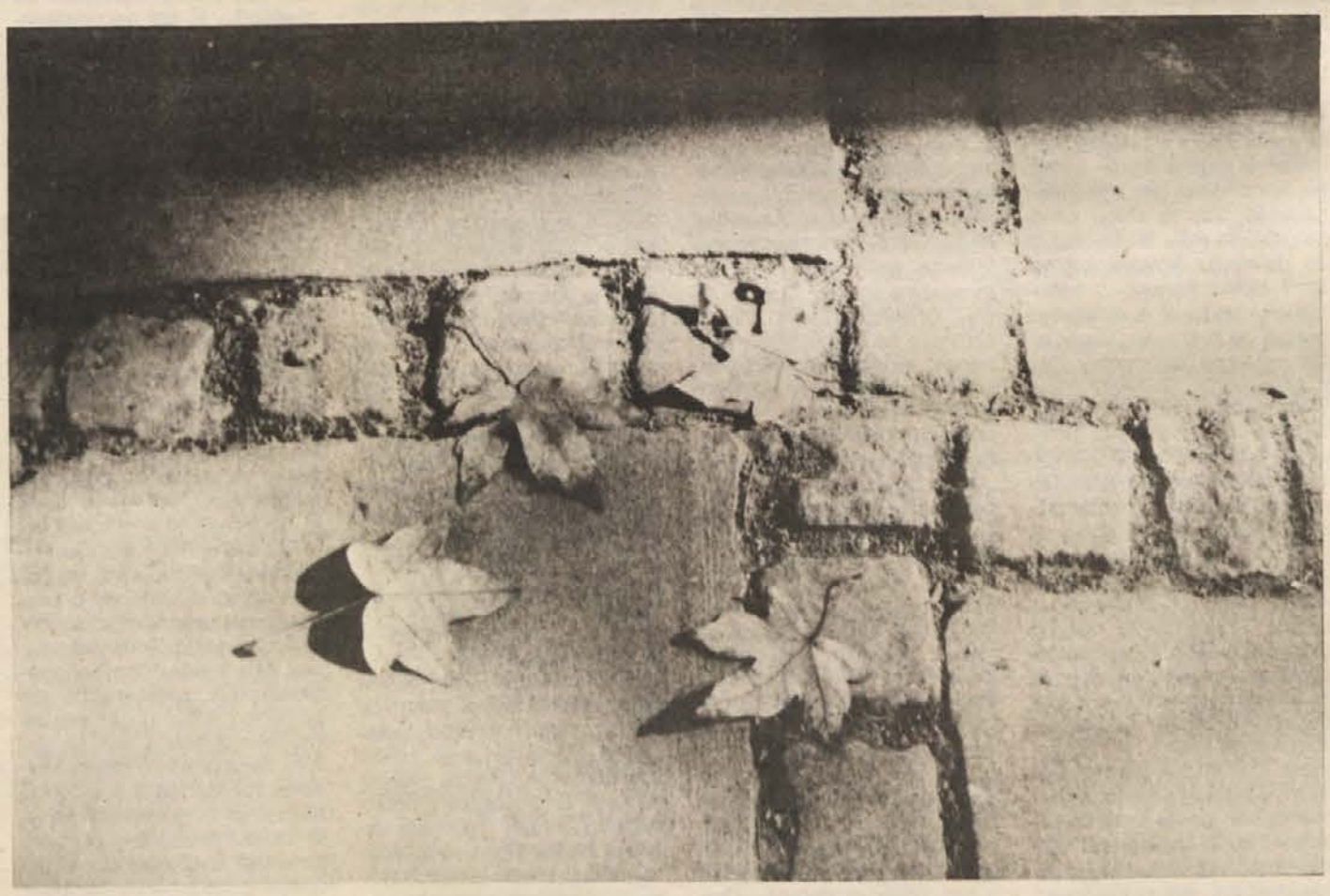

Jasmina Vidmar

SLOBOTOVA NEIZPOLNJENA OBLJUBA

DARINKO KORES-JACKS

»Ne slišim dobro. Ne slišim vas dobro, a želim vam odgovoriti na tisto, kar zahtevate. Kmalu bodo objavljena vsa imena, in tisti, ki so se poslužili ljudi, da z njimi manipulirajo zaradi doseganja političnih ciljev proti Jugoslaviji, bodo kaznovani in bodo prijeti. V imenu ljudstva SR Srbije vam to obljubljam!«

Tako nekako bi se glasil prevod zgodovinske izjave, ki jo je dal Slobodan Milošević pred zbrano množico mitingarjev v Beogradu, ko so ti zahtevali glave *»odgovornih za tragedijo Srbov in Črnogorcev na Kosovu ter albanski nacionalizem, iredentizem, separatizem in kontrarevolucijo«* (morda sem kaj pozabil).

Med mnogimi definicijami politike še zdaleč ni najmanj točna tista, ki pravi, da je politika prav to, zaradi česar je Slobo zbrani množici obljubljal kazni in aretacije, namreč **manipuliranje z ljudmi zaradi doseganja političnih ciljev.** Tudi če so določeni politični cilji protijugoslovanski, pomeni preganjanje ljudi, ki v tem smislu politično delujejo, čisti primer politične represije (še sreča, da jugoslovanski organi kazenskega pregona nimajo pravice delovati v tujini — v tem primeru bi SFRJ bila premajhna za vse politike, ki bi se znašli v zaporu), ta pa v civiliziranem svetu nima ravno visokega ugleda.

Sploh pa: kaj je protijugoslovansko? Odločajo o tem kriteriji zgodovine, dnevne politike (katere?), znanosti, nečesa tretjega ali petinosemdesetega? So protijugoslovanska gesla, kot *»Tito—partija, Jugoslavija, Ustava iz leta 74, bratstvo in enotnost,«* ali pa morda *»enotna Srbija, Slobo-svoboda, dol Ustava 74, hočemo orožje, pobili in poklali bomo . . .«*, ali morda kar vse, le del ali pa nič od tega? Tega nam doslej ni pojasnil ne Slobo ne kdorkoli drug, vsaj ne dovolj razumljivo in enoumno.

Sojenje Azemu Vllasiju in »sodelavcem« (in kup manj razvpitih procesov na Kosovu in drugod), ki se seveda že nahajajo v zaporu, je razjarjene horde mitingarjev zaenkrat vsaj delno potolažilo. Sodišče je v tem primeru seveda povsem neodvisno (niti pritiski ulice niti opozorila s severozahoda SFRJ in seveda a priori sovražne tujine ga ne bodo omajali) — kot povsod drugod po naši ljubi domovini ga je pač vzpostavila lokalna politična oblast, kateri v imenu ljudstva tudi odgovarja. Ker so obtoženi krivi ne le političnih deliktov, ampak celo terorizma (sodišče jim tega sicer še ni dokazalo, a to se itak ve), je seveda jasno, da jih bo treba obsoditi na visoke zaporne kazni, za prvoobtoženega pa bi bilo še bolje, če bi mu napolnili prsni koš s svincem.

Če se bodo zahteve Slobotove zveste publike realizirale na pravkar omenjeni način, bo to seveda še en razlog za veselje, mitingiranje med delovnim časom ipd. A obljuba s tem ne bo izpolnjena. Jugoslavija je trenutno predvsem v ekonomski in socialni krizi, katere mitingi ne morejo rešiti. Lahko pa jo pomaga razrešiti sovražna tujina, ki razume tovrstne procese kot preganjanje drugače mislečih, jih obsoja in s tem tudi zmanjšuje svojo pripravljenost pomagati. Toliko glede »dnevnih« kriterijev. »Zgodovina« pa tudi praviloma okarakterizira pogrome vsaj kot napake, če ne kar kot zločine. Da o vnašanju še večje nesloge v že itak sprto bratsko in enotno Jugoslavijo sploh ne govorimo. S tega vidika je torej Slobotov govor **1.** očitna manipulacija z ljudmi in **2.** zelo verjetno »proti Jugoslaviji«. Če hoče izpolniti dano obljubo, mora skratka zaukazati *»kažnjenje i hapšenje«* samega sebe.

DARINKO KORES, urednik KATEDRE

Jacksu Rasparatschu

of course, you provoked me s člankom NATOLCEVANJA O SLOMŠKOVEM SPOMENIKU (Katedra,1.X.t.l.). Pa ne toliko zaradi žalitev mojega "lika in dela" (relikt s služenja vaše vojaščine?), temveč zaradi hkratnega opravičevanja. Z načinom nekdojenekjenekaj rekel skrivate svoje neznanje in nevednost, saj se očitno niste seznanili niti s tekstom javnega natečaja, ki citira imena žirije in ki terja, da kandidat "obleti" tako mestno kulturno skupnost, kot škofijski ordinariat, kjer lahko dobi razpisne podloge in druge potrebne informacije o Slomšku. Višek vašega pisanja, ki me je najbolj ujezil - čeprav bi se bila morala že privaditi pogosti primitivni časnikarski maniri blatenja, je vaše sladko opravičevanje za nanizane žalitve. To je bedasto, lahko pa tudi cinično. Za prvo rečem le"Kaj moremo...", za drugo pa zaključim v vam ljubi angleščini s fuck off, Jimsy.

Vaša Natolcevanja pa bi bila vsekakor bolj up to date, če bi objavili podoben članek (na moj račun?) okrog 1.decembra t.l., ko se bo predvidoma žirija sestala, z opozorilom, da je žirija "opazovana" (kot v mili kukluxklanovski Ameriki) pri svojem početju. Morebiti vam bo kak prišepetalec do takrat tudi povedal točnejše podatke o kiparju, ki bi naj bil izbran na natečaju in to obelodanite z enako vehemenco, kot ste diskvalificirali mene ter da bo žirija pravočasno obveščena o vaših predstavah kaj je socrealizem, kaj realizem, kaj neizvirnost in kakšna naj bo likovna kompozicija, da bo hkrati dekoracija nekega eksteriera in spoznavna podoba neke osebe.

Vlasta Zorko,akad.kiparka
Maribor

Maribor,25.oktober 1989

Jasmina Vidmar

ODGOVOR AKAD. KIPARKI VLASTI ZORKO

Najprej pojasnilo: Vaš odgovor na moj članek »Natolcevanja o Slomškovem spomeniku« (Katedra 1/XXX) bi moral iziti že v prejšnji številki, vendar je prispel šele po zaključku redakcije, zato ga objavljamo skupaj z odgovorom nanj.

Pričakoval sem Vaš odgovor na svoj članek. Povsem normalno se mi namreč zdi, da se tisti, ki se čuti javno izzvan oz. napaden, temu primerno brani — in protinapad ni ravno najslabši način. O primernosti oz. posrečenosti »notranje forme« (če uporabim izraz iz literarne vede) mojega članka seveda nima smisla zgubljati besed — Vam se pač zdi bedasta in cinična. A odjebati zaradi tega še ne nameravam.

Kljub nevednosti sem tudi brez Vašega pojasnila seznanjen z dejstvom, da je kdaj pa kdaj treba »obleteti« kako z natečajem povezano institucijo. Moje skrivnostne doušnike (kljub vsej moralni izprijenosti, ki mi jo pripisujete, mi lahko verjamete, da gre za konkretne osebe, katerih imen pa brez njihovega izrecnega privoljenja ne želim izdati) je zbodla v oči predvsem intenziteta Vašega »obletavanja«. Pri tem ne izključujem možnosti, da so vsaj nekatera »prišepetavanja« tendenciozna in pogojena z osebno antipatijo ali zavistjo do Vas (zato tudi beseda »natolcevanja« v naslovu), a kreibilnosti jim vnaprej vendarle ne odrekam.

Res je, lahko bi se bil seznanil z natečajem in imeni članov komisije, a to me ne zanima, kakor tudi ne ime izbranega kiparja. Me pa zanima, kakšen bo spomenik. Izraz »(soc)realizem« resda uporabljam površno, celo vulgarno, a tudi Vam je najbrž (verjetno bolje kot meni) znano, da niti v strokovnih krogih ni pretiranega soglasja od efinitivnem pomenu takih in podobnih tipoloških oz. periodizacijskih terminov. O tem, kakšen naj bi bil spomenik, da bi bil hkrati estetski in skladen z eksterierjem, in pomensko prepoznaven, ne da bi bil hkrati »(soc)realističen«, imam le približno predstavo — če bi imel tako predstavo do kraja izdelano, se ne bi šel novinarja, ampak kiparja. Mi je pa povsem jasno, kakšen naj ***ne*** *bi bil spomenik: takšen, kot* ***Vaš*** *Maister ali Voranc, prav gotovo ne (in glede tega mnenja sploh nisem osamljen).*

Ste takrat, ko ste me opozorili na neprimernost časa objave mojega članka, morda pomislili, da sem kljub svoji »anti(soc)realistični« pozi vendarle tudi malo pozitivista? Mislim seveda na geslo: »Predvideti, da bi preprečili!« Pa menda ja ne mislite, da lahko neznaten člančič, objavljen nekje sredi dokaj marginalnega cajtnga, omaja avtoriteto komisije in vpliva na izid natečaja!

Vedno in povsod prisotni »Veliki brat«, ki nas opazuje in sodi, seveda nisem jaz osebno, ampak javnost, pa čeprav še tako razdeljena. Del javnosti sva tudi midva, in kar zadeva najino javno izpostavljanje (Vaše predvsem skozi javne skulpture, moje pa skozi objavljene članke), je pač samoumevno, da se kdaj pa kdaj znajde na udaru — pa če nama je prav ali ne.

Vaš »razparač in agent Ku Klux Klana«
Darinko Kores-Jacks

UTRINKI (9)

Bogo Čerin

Na vprašanje, zakaj pišem **Utrinke**, namesto da bi študiral, najprej nisem znal odgovoriti. Potem pa se mi je utrnilo. Dokler se bo v meni občasno nekaj zganilo in kristaliziralo v potrebo, da izpišem neprijetne občutke, tako dolgo bom imel mesto Maribor toliko rad, da bom hotel v njem živeti.

Z odgovorom na vprašanje pa se premišljevanje ni končalo, temveč se dotaknilo še enega vprašanja: zakaj sem v precej **Utrinkih** pisal ravno o prometni infrastrukturi in ne o nekaterih drugih mariborskih temah. Odgovor je preprost: promet je nekaj materializiranega, fizičnega, hkrati pa viden samo družbenemu očesu, tistemu posebnemu čutu človeka, zaradi katerega je družbena žival. Preplet obojega omogoča, da lahko rezultate analitične zmožnosti čutnosti prevedem v nazorne opise.

V soboto, 18. novembra sem obhodil gradbišče nove mariborske avtobusne postaje. Slednjič mi je postalo jasno, zakaj v dnevniku **Večer** o tej postaji zmeraj pišejo kot o postaji 21. stoletja: šele v tistem stoletju jo bodo morda dokončali. Izvedenci za mariborski prometni sistem sicer trdijo, da je za mesto dosti prevelika in da je prevelik gradbeni zalogaj.

Med ogledom pa sem postal pozoren še na eno plat te veličastne gradnje. Investitorji so nekako znesli skupaj sredstva za gradnjo arhitekturno fantastičnega stvora, zmanjkalo pa ga je za tisto, kar je za potnike najbolj pomembno pri vsakdanji uporabi postaje: za dostop iz centra mesta in za povezavo s peroni na železniški postaji. V Mariboru je socialistična gradnja s svojim razvojem prispela do točke, ko ji človek ni več nobena mera.

Osupnil pa sem, ko sem se spustil po stopnicah k vhodu v podhod, po katerem bodo potniki prihajali na postajo iz Sodne ulice. Zagledal sem ogromna in srhljiva zaklonišča vrata. Poznam sicer teorijo, po kateri naj ima vsako zaklonišče dve funkciji: eno v miru, drugo v času vojne nevarnosti in vojne. Vendar ne vidim nobene nuje, da z ogromnimi vrati, na katerih so povrhu vsega še mogočne ročice za zapiranje, vsak dan opozarjamo množice potnikov, da ne uporabljajo vozlišča, ki naj omogoča in olajšuje stike med ljudmi, temveč potencialno zaklonišče.

Pogled skozi velika stekla na prostor z blagajnami je pravo nasprotje pogleda na zaklonišča vrata. Hipoma se je v meni vzbudil občutek nezavarovanega hrbta, če bi moral sesti na blagajnikov sedež, in občutek velike izpostavljenosti: prepihu in pritisku čakajočih v vrstah ob konicah prometa.

Postaja kot celota deluje kot velika igrača arhitekta, ki je narisal nekaj, kar bo — če bo nekoč dokončano — poslovno-prometno-turistični center, ki bo opravljal vse funkcije uspešno razen ene: hitro premikanje potnikov, tistih, ki so se pripeljali, v smeri mesta ali železniške postaje, tistih, ki se bodo želeli nekam odpeljati, do avtobusa. V časopisu **Večer** je bilo zapisano, da bodo potniki lahko stopili na peron šele takrat, ko bodo v prometni centrali postaje to dovolili: odprli avtomatična vrata.

Prijem, s katerim so začeli pri obnavljanju železniške postaje, je s programiranjem odpiranja vrat dobil na avtobusni postaji svojo krono. Ukinitev enih vrat na vhodu v železniško postajo in omejitev smeri gibanja pri prihajanju in odhajanju nanjo sem si razložil s podatkom, da bo zgrajena posebna povezava z novo avtobusno postajo. In prav nič se mi ne zdi naključno, da je zmanjkalo denarja prav za ta del projekta. Saj se to dogaja v Mariboru.

IGOR KRAMBERGER

- SOBOTA, 25. NOVEMBRA 1989 VEČER str. 6 MARIBOR VČERAJ

Prvi je včeraj malo pred enajsto uro pripeljal na novo avtobusno postajo Certusov oldtimer

Ena najmodernejših v Evropi

BRANKO SMOLE: »MORDA BO CELO KDO V PREDVOLILNI ALI SICERŠNJI POLITIČNO RAZDIRALNI VNEMI ZAPISAL, DA GRE ZA SOCREALISTIČNO MEGALOMANIJO MARIBORA IN PODOBNO. — POSTAJA PROMETNO DELUJE OD DANES

Ena najsodobnejših avtobusnih postaj v Evropi

MARIBOR, 24. novembra – Potem ko sta Branko Smole, predsednik odbora za gradnjo mariborske avtobusne postaje, in Anton Pauman, Certusov voznik z najdaljšim stažem, prerezala vrvico in je na peron številka 3 zapeljal Certusov oldtimer, za njim pa najsodobnejši Tamov avtobus, je bila nova mariborska avtobusna postaja, najlepše darilo Mariborčanom za dan republike, tudi uradno odprta. Franc Gačnik, direktor Gradisa je poudaril, da so postajo dokončali v dveh letih. Vanjo so vgradili 7530 kubičnih metrov betona, 5300 kv. metrov kamnitih oblog, 114 km raznih kablov, pri delih pa je pomagalo 23 kooperantov. (J. J., slika: Bogo Čerin)

DELO sobota, 25. novembra 1989, str. 1

OBČINSKA ZUNANJA POLITIKA

POGOVOR O RAZISKOVANJU MIROVNE POLITIKE

INTERDISZIPLINÄRE ARBEITSGRUPPE FÜR FRIEDENS- UND ABRÜSTUNGSFORSCHUNG AN DER PHILIPPS-UNIVERSITÄT MARBURG

V prvi polovici letošnjega oktobra smo v Mariboru praznovali dvajset let prijateljskega sodelovanja z mestom Marburg na Lahni v Zvezni republiki Nemčiji. Svečanih prireditev se je udeležila tudi delegacija Philippove univerze iz Marburga. Beate Wagner, ki je pripotovala s to delegacijo v Maribor, je imela v soboto, 7. oktobra v Univerzitetni knjižnici predavanje, ki je bilo kratko in nadvse zanimivo kljub zapletenemu naslovu: Varnostno-politične implikacije občinskih sistemov povezovanj znotraj države in izven njenih meja.

Dva dni po predavanju je nastal med družbanim srečanjem pogovor, v katerem je v ključnih potezah obnovljeno predavanja, predstavljeno pa je tudi, kako lahko zainteresirana skupina oseb izvede na univerzi dodatno študijsko ponudbo.

Pogovor je prirejen po magnetofonskem posnetku in ni avtoriziran.

KATEDRA **Po izobrazbi si politologinja in dodatno sociologinja. Kako se je oblikoval tvoj interes za temo: občinska zunanja politika?**

WAGNER Začelo se je z nenadnim silovitim razvojem medmestnega sodelovanja v smeri Vzhod—Zahod. Pokazalo se je, da gre za zanimiv pojav, s katerim bi se bilo pametno podrobneje ukvarjati. Potem ko so bila ta sodelovanja dlje časa odrinjena na rob, so nenadoma o njih pisali tudi v dnevnem časopisju.

KATEDRA **Ali je ukvarjanje z vprašanji miru kontinuiteta ali diskontinuiteta v tvojem študijskem delu?**

WAGNER Žal pri meni ne gre za nadaljevanje prvotne študijske usmeritve, temveč za preskok. V svoji diplomski nalogi sem obdelala temo *Politologija v Nemčiji 1933—1945. Nemška visoka šola za politiko v Berlinu.*

Ker sem že takrat imela stike z delovno skupino za raziskovanje miru in razorožitve, sem sodelovala pri izvedbi simpozija o zahodnoevropskem projektu za visoko tehnologijo — EUREKA.

Torej, ni bilo predvideno, da se bom v disertaciji ukvarjala s svojo sedanjo temo: vloga medmestnega sodelovanja pri krepitvi miru.

KATEDRA **Predstavi na kratko svojo temo!**

WAGNER V zgodovini medmestnega sodelovanja lahko ugotovimo tri obdobja, v katerih ima medmestno sodelovanje vsakokrat posebno naravnanost. Delovna skupina za raziskovanje miru in razorožitve se je zato lotila vprašanja, za kakšno spreminjanje funkcije gre pri teh sodelovanjih.

V prvem obdobju, v 50-tih letih, so se sodelovanja razvijala samo znotraj Zahodne Evrope, zlasti med Francijo in Nemčijo. V tem času **ni** kontaktov z mesti na Vzhodu. Po vojni je bila želja po medsebojnem razumevanju in sožitju skanalizirana v zahodnoevropsko sodelovanje — povezana s simboli EG, Evropskega sveta ipd.; organizacija, ki se je zavzemala za sodelovanje v svetovnem merilu, Zahod—Vzhod, Sever—Jug, je bila v ZRN sistematično odrinjena na rob, kar je izvedla internacionalna unija županov, ki je izšla iz francosko-nemških sodelovanj, pa tudi svet občin Evrope, ki je napadalno odklanjal sodelovanja med Vzhodom in Zahodom.

V drugi fazi pride do določene odprtosti. V tem času so vzpostavljena tudi prva sodelovanja z Jugoslavijo, pa tudi sploh z deželami v razvoju in neuvrščenimi. To je bilo povezano z vzpostavljanjem diplomatskih odnosov z državami, ki so priznale Nemško demokratično republiko — kar je vse omogočila nova vzhodna politika.

Tretja faza se začne sredi 70-ih let in še traja. Pride do izbruha sodelovanj Vzhod—Zahod. Številčno to pomeni: trenutno 500 mest in občin v ZRN želi sodelovati z mesti in občinami v NDR. V primerjavi z drugimi sodelovanji naraščajo ta trikrat hitreje.

KATEDRA **Poteka v ZRN tako povezovanje brez vključevanja zunanjega ministrstva ali drugih državnih ustanov?**

WAGNER Da, v splošnem poteka mimo teh ustanov. Vendar obstajajo izjeme. Na primer, pri sodelovanju s Poljsko: mesti Wiesbaden in Wroclaw sta sklenili sodelovanje. Nato pa je interveniralo ne zunanje, temveč: ministrstvo za mednemške odnose, ker po nemški ustavi in po interpretaciji ustavnega sodišča vprašanje o ozemeljskih zahtevah Nemčije po vzhodnih ozemljih (Šlezija; op. p.) še ni rešeno. Vprašljiva je bila tudi raba imen (Wroclaw ali Breslau; op. p.). Socialnodemokratska oblast v Wiesbadnu je zadevo izpeljala kljub močnemu odporu omenjenega ministrstva, medtem ko se je zunanje ministrstvo vedlo zadržano.

Podobna opozorila so bila izrečena tudi pri mednemških sodelovanjih. Češ da helsinške listine ne moremo interpretirati tako, kot da je delitev na dve nemški državi trajna. Klavzuli o ponovni združitvi, ki je zapisana v helsinški listini, pripisuje velik pomen predvsem desnica, toda v realni politiki nima več pomembne vloge. Lokalni politiki je tudi ne sprejemajo več, pa čeprav so člani CDU (krščansko-demokratske stranke, ki je desno usmerjena; op. p.). Prihaja do napetosti med vrhom stranke in lokalnimi vodstvi.

Ker je nadzor nad sodelovanji formalno v pristojnosti dežel, ga zvezno zunanje ministrstvo niti ne more neposredno opravljati.

KATEDRA **Kakšne vrste so medmestna sodelovanja: so to zgolj obiski delegacij, zgolj politične manifestacije ali gre tudi za bolj vsakdanja srečanja?**

WAGNER Pri sodelovanju Vzhod—Zahod ali nasploh?

KATEDRA **Nasploh, morda pa še podrobneje opišeš ta med Vzhodom in Zahodom.**

WAGNER Zelo različno. V 50-ih letih, na začetku 60-ih je bil to pri zahodnih povezavah predvsem funkcionarski turizem. Šlo je za obiske delegacij, kajti takrat potovanja v tujino še niso bila splošna dobrina v ZRN. Zato je bil interes politikov toliko večji. Tisk je pozneje (v 70-ih letih) to tudi močno kritiziral. S sprostitvijo možnosti za potovanja se je to zelo spremenilo, zdaj obstajajo tudi osebni stiki, stiki med posamezniki, ki niso več odvisni od uradnih.

Splošna izkušnja iz drugega obdobja — stiki z deželami v razvoju in neuvrščenimi državami — je, da sodelovanja tečejo bolj slabo, predvsem s kraji izven Evrope. Po kriterijih OECD je Jugoslavija edina država v razvoju, s katero imamo sodelovanja. Marburg sodeluje tudi s Tunizijo — vendar se v tem primeru ni posrečilo premagati kulturnega odpora proti arabskim mestom. Obstajajo samo stiki zainteresiranih posameznikov, ki pa jih mesto posebej ne podpira.

Sodelovanje z Vzhodom je zelo skoncentrirano na delegacije. Vendar je lažje izpeljati izmenjavo učencev s Sovjetsko zvezo, tudi lahkotnejši, manj obvezujoči stiki so tu možni, kot pa pri mednemških sodelovanjih. V tem primeru morata župana vsako jesen podpisati poseben protokol o sodelovanju v prihodnjem letu. Lahko samo upamo, da se bo to kakorkoli spremenilo.

KATEDRA **Tvoje ukvarjanje z medmestnim sodelovanjem je del obsežnejšega programa delovne skupine za raziskovanje miru in razorožitve, ki deluje na Philippovi univerzi. Kakšno mesto ima tvoj projekt v tem programu?**

WAGNER Smo interdisciplinarna delovna skupina in po hessenski visokošolski zakonodaji smo izenačeni s »strokovnim področjem« (oddelkom; op. p.), vendar brez denarja. Skupino sestavljajo kolegi in kolegice z najrazličnejših področij in pri svojem delu skušamo delati interdisciplinarno, tako smo se pri projektu o medmestnem sodelovanju združili: psihologi, pedagogi, sociologi in politologi. Za informatike in naravoslovce v skupini ta projekt ni posebno zanimiv. Za nas je to centralen projekt, kolikor se z njim intenzivno ukvarjajo različne družboslovne vede na univerzi. Mislimo namreč, da imajo osebni stiki vedno večji pomen in da ne morejo vsega opraviti države (državna vodstva). Zato je velik interes za izvedbo podrobnejše raziskave.

KATEDRA **Pripravljaš disertacijo na to temo. Poteka tvoje delo predvsem skozi delovno skupino ali je vezano na oddelek za sociologijo?**

WAGNER Lotila sem se disertacije na sociologiji. Tema so komunikacijske strukture pri stikih med Vzhodom in Zahodom. Poskušam prepoznati te strukture, da bi postale vidne težave pri sporazumevanju: v rabi besed, pri razumevanju političnega in družbenega ozadja. Zanima me, kaj lahko prispevajo k premagovanju teh zadreg razvita medmestna sodelovanja.

Posebej želimo obdelati sodelovanje Marburga. Na »delavski univerzi« pripravljamo seminar, na katerega bomo za en konec tedna povabili vse zainteresirane v Marburgu, da bi kot znanstveniki prišli z njimi v stik. To delo je še povsem v povojih.

KATEDRA **Torej, temo si formulirala znotraj delovne skupine, zdaj pa jo obdeluješ na oddelku za sociologijo?**

WAGNER Da!

KATEDRA **Torej politike miru ni mogoče študirati kot na kakšnem oddelku, temveč dobiš pri delovni skupini samo oporo in spodbudo? Kakšno je razmerje med delovno skupino in oddelki?**

WAGNER V ZRN sploh ni mogoče študirati raziskovanja miru. Gre za daljšo zgodbo. Še zmeraj obstajata dva velika inštituta za raziskovanje miru, ki ju finančno podpira zvezna vlada: v Frankfurtu Hessenski sklad za raziskovanje konfliktov in miru in v Hamburgu Hamburški inštitut za varnostno politiko in raziskovanje miru (v okviru univerze). V 70-ih letih je socialnodemokratska vlada ustanovila Nemško društvo za raziskovanje konfliktov in miru, ki pa so ga medtem razpustili. Čeprav torej ni posebnega študija, pa lahko na številnih oddelkih in smereh obdeluješ pod mentorstvom kolegov in kolegic iz naše delovne skupine teme s tega področja. Možno je tudi sodelovanje z inštitutom v Frankfurtu ali v Hamburgu, kjer nimajo lastnih študentov. Možnosti so na naslednjih oddelkih: fizika, sociologija, jezikovni oddelki.

KATEDRA **Kaj pomeni seznam predavanj vaše delovne skupine? Ste samo zbrali redna predavanja, ki so po temi blizu programu delovne skupine, ali pa gre za predavanja, za katera je dala skupina pobudo?**

WAGNER V naših seminarjih si študenti lahko pridobijo potrdilo, da so opravili obveze za določene predmete. V seznamu predavanj je navedeno, za katere predmete in obveze. In ker nekaj denarja le imamo, lahko povabimo raziskovalce iz Hamburga in zlasti iz Frankfurta, ki je bliže — ljudi, ki jih sicer ne bi bilo mogoče poslušati.

Ker se s sedanjim predsednikom univerze dobro razumemo, se je okrepilo sodelovanje. Tako nam je dodelil sredstva za izvedbo predavanj pod naslovom *Prelom v svetovni politiki* — o aktualnih političnih vprašanjih. V tem okviru sicer ni mogoče opraviti študijskih obvez, zato pa lahko predstavimo teme, ki jih sicer ni v ponudbi predavanj. Take prireditve so prispevek k politični kulturi na univerzi.

KATEDRA **In kakšen odmev ima vaše delo med študenti in med profesorji?**

WAGNER Trenutno med študenti ni posebno velik. Ko je bilo mirovno gibanje na višku, je bil precej večji. Pri znanstvenikih je trenutno drugače in se vključujejo v večji meri, ker naše delo ni več zasnovano kratkoročno, ni več naravnano po dnevni politiki, temveč se lotevamo dolgoročnejših projektov. Presenetljivo je, denimo, kolikšen odmev ima naše delo pri informatikih, ki želijo z nami tesno sodelovati.

Primer je internacionalni simpozij o vlogi projekta EUREKA za razvoj miru v Evropi. Gre za projekt na področju visoke tehnologije, ki je oprt predvsem na francosko-nemške gospodarske odnose, še zlasti na tehnološko kooperacijo med firmami. V tehnološkem tekmovanju med ZDA, Japonsko in Evrop so v Evropi sklenili, da nastopijo kot Evropa v celoti, torej skupaj z vzhodnimi državami. S tem so obšli dogovor, ki prepoveduje izvoz visoke tehnologije v države Vzhodne Evrope. S popuščanjem napetosti bo oborožitveno-politična plat visoke tehnologije izgubljala na pomembnosti.

KATEDRA **Povedala si, da si sodelovala pri organiziranju simpozija o projektu EUREKA. Ali se preživljaš s tem delom — torej z raziskovanjem miru?**

WAGNER Imam delovno mesto, ki ga plača delovni skupini univerza. Sem »strokovna sodelavka« (wissenschaftliche Hilfskraft; op. p.) — skrbim za organizacijsko plat delovanja delovne skupine. To ni trajno delovno mesto, temveč ga mora univerza vsako leto znova odobriti. In ob tem delu skušam napisati tudi svojo disertacijo.

KATEDRA **Kako, da si prišla prav ti v imenu delovne skupine v Maribor?**

WAGNER Pri nas težko dobiš dovoljenje za predavanja, če nimaš doktorata. Vendar delovna skupina do neke mere priznava tudi zunanje, neakademsko raziskovalno delo. Tako sicer sodelujem pri delu skupine tudi s predavanji, ki pa niso omenjena v seznamu predavanj.

Ker se z medmestnim sodelovanjem ukvarjam posebej intenzivno, so v skupini predlagali, da odpotujem z delegacijo v Maribor in tu predstavim naše delo.

Predsednik univerze se je strinjal s predlogom. Morda so hoteli imeti v delegaciji vsaj eno žensko. Pri nas trenutno teče živahna razprava o enakopravnosti žensk v znanosti.

Skoraj dva meseca sta minila od pogovora. V tem času ni prišlo samo do velikega preobrata v mednemških odnosih. Prispelo je tudi pismo Beate Wagner, v katerem je sporočila:

da se je preselila iz Marburga v Berlin, ker ji je sklad tovarne Volkswagen odobril štipendijo za pisanje disertacije, ki pa je vezana na Freie Universität v Berlinu.

V pogovoru je prosila, da natisnemo naslov delovne skupine, in povabila zainteresirane osebe, da vzpostavijo stike. Za spodbudo je izročila ravnatelju Univerzitetne knjižnice nekaj knjig, ki jih je izdala delovna skupina kot dokumentacijo o svojih prireditvah in rezultatih svojih raziskav.

Delovna skupina izdaja knjižno zbirko s skupnim naslovom: Schriftenreihe der Interdisziplinären Arbeitsgruppe . . . (pod tem zbirnim imenom so knjige navedene na enem mestu v abecednem katalogu). Doslej je izšlo 10 knjig, knjižnica pa je prejela v dar 3., 5., 6., 7., 8. in 10. zvezek.

Znak na ovitku zbornika o projektu EUREKA je medtem postal zaščitna znamka skupine.

Naslov:
dr. Johannes M. Becker
Neuhöfe 7
D-3550 Marburg / ZRN
tel. 06421/32517
Fachbereich Gesellschaftswissenschaften und Philisophie
Wilhelm Röpke Str. 6 G, Zi. 21
D-3550 Marburg / ZRN
tel. 06421/284390

Pogovarjal se je
IGOR KRAMBERGER

KATEDRA

SLOVENIJA - DEMILITARIZIRANA DEŽELA

KASARNE V TOVARNE

VOJAŠKO ZEMLJO KMETOM

KARAVLE TURISTOM

POLIGONE V ZABAVIŠČA

FREGATE RIBIČEM

NABORNIKE DEKLETOM

PARADE FOLKLORISTOM

SLOVENIJO EVROPI

TOPOVE V ZVONOVE

TANKE V KOTALKE

GRANATE V GRANATNA JABOLKA

NABOJE V POVOJE

VOJAŠKA SKLADIŠČA NA SMETIŠČA

OFICIRJE V PASTIRJE

POLITIKO POITIKOM

IZREDNO STANJE V MIROVNO GIBANJE

SLOVENIJA BREZ PUŠK IN BAJONETOV

PAPALAGI

Papalage lahko prepoznate tudi po tem, da nas želijo narediti pametnejše, ko nam pripovedujejo, da smo revni in ubogi ter potrebni njihove pomoči in usmiljenja zato, ker ne posedujemo ničesar.

Dovolite mi torej dragi bratje z mnogih otokov, da vam razložim, kaj je to »stvar«. Kokosov oreh je stvar, muhalnik, predpasnik, školjka, prstan, skodela za hrano in naglavna obleka, tudi vse to so stvari.

So stvari, ki jih naredi Véliki Duh, ne da bi mi to videli, mi pa z njihovo uporabnostjo nimamo nobenih problemov.

Kot npr. banana, kokosov oreh ali morske školjke. Potem so tukaj tudi stvari, ki jih naredijo ljudje z veliko dela in napora, stvari kot prstani, muhalniki in skodele za hrano. Sedaj pa alii' misli, da imamo mi potrebo po stvareh, ki so bile narejene z njihovimi rokami, saj s tem, kar nam pripovedujejo, prav gotovo ne mislijo stvari, ki nam jih zagotavlja Véliki Duh. Kajti, kdo je lahko bogatejši od nas in kdo ima lahko več stvari od Vélikega Duha kot ravno mi? Poglejte naokrog, vse do najbolj oddaljenega obzorja, kjer prostrana modrina počiva na robu sveta. Polno je čudovitih stvari: džungla s svojimi divjimi golobi, kolibriji in papigami, zalivi s svojimi morskimi kumarami, školjkami in morskim življem, pesek s svojim svetlikajočim obrazom in mehko poltjo, vélika voda, ki lahko besni kot skupina bojevnikov ali se nasmiha kot taopou[2], in brezdajni nebesni svod, ki spreminja svojo barvo vsako uro in nosi velike cvetove, ki nas osrečujejo z zlato in srebrno lučjo. Zakaj bi bili tako neumni, da bi izdelovali še več stvari, ko pa jih imamo zunaj že toliko podarjenih od samega Vélikega Duha? Kakorkoli, nikoli ne bomo mogli izboljšati njegovih del, zato ker je naš duh šibak in kržljav, moč Vélikega Duha pa mogočna, in naše roke so v primerjavi z velikimi in vsemogočnimi rokami Vélikega Duha hamale in šibke. Stvari, ki jih lahko delajo Papalagi, so kržljave in nevredne besed. Mi lahko naše roke podaljšamo s palico in povečamo prostornino naših rok s tanoo[3], toda niti eden od Samoancev ali Papalagijev še ni uspel narediti palme ali rastline kave.

Zdaj pa ti Papalagi mislijo, da lahko naredijo veliko in da so močni kot Véliki Duh. To je tudi razlog, da tisoče in tisoče njihovih rok ne počne nič drugega, kot da izdelujejo stvari od zore do mraka — umetne stvari —, katerim ne vemo namena, niti niso lepe. In Papalagi izumljajo vse več stvari. Njihove roke gorijo, obrazi jim postajajo pepelnati, hrbte imajo skrivljene, kljub temu pa žarijo od sreče, ko uspejo narediti novo stvar. In kar naenkrat vsakdo hoče to novo stvar, postavljajo jo predse, jo občudujejo in ji pojejo hvalospeve v svojem jeziku.

O bratje, sprejmite moje mnenje, kajti spregledal sem Papalage in videl njihove namene jasno, kot da bi bili osvetljeni z opoldanskim soncem. Papalagi uničijo vse stvari, ki jih naredi Véliki Duh. Kamorkoli pridejo, želijo s svojo močjo oživeti stvari, ki so jih najprej umorili. Vsak Papalagi hoče verjeti, da je on sam Véliki Duh, zato ker izdeluje tako veliko stvari.

Bratje, poskusite si predstavljati, da bi v tem trenutku vihar odnesel vso džunglo in planine, da bi iz zaliva izginile tudi školjke in jastogi, ostal ne bi niti hibiskus, da bi ga naša dekleta nosila v laseh. Poskusite si predstavljati, da bi vse, kar vidite okrog sebe, nenadoma izginilo, pesek in zemlja pa bi postala kot vaša dlan ali hrib, preko katerega je stekla lava. Potem bi morali žalovati za palmami, školjkami in džunglo, žalovati bi morali za vsem, kar bi izginilo. Prostor, na katerem so zbrane vse hiše Papalagijev, imenujejo mesto, tam je zemlja gola kot vaša dlan. To je eden od razlogov, zakaj je Papalagi postal mehak v glavi in se dela, da je Véliki Duh osebno, kot da ne bi mislil na vse stvari, ki jih je s tem izgubil. Ker so tako deprimirani in ker je njihova zemlja postala tako puščobna, zbirajo stvari, kot norec zbira mrtvo listje in z njim polni svojo kočo, dokler ni do vrha polna. Zaradi tega nam zavidajo in upajo, da bodo tudi nas naredili tako revne, kot so sami.

Če nekdo potrebuje veliko, je to znak velike revščine, saj na tak način dokazuje, da pogreša stvari, ki jih nudi Véliki Duh. Papalagi so revni, ker se kot blazni ženejo za stvarmi. Brez stvari sploh ne morejo živeti. Ko so si iz želvinega oklepa naredili predmet, ki ga uporabljajo za spenjanje las na zatilju, so za to orodje naredili tudi ovitek, za ovitek naredijo škatlo, in za to škatlo naredijo večjo škatlo. Vse spakirajo v ovitke in škatle. Obstajajo škatle za predpasnike, vrhnja oblačila in spodnja oblačila, za krpe za umivanje, robce in ostala oblačila. Škatle za nogavice in rokavice, za okroglo kovino in težak papir[4], njihovo hrano in sveto knjigo, za vse, kar si lahko predstavljate. Kjer bi zadostovala ena stvar, naredijo dve. Ko vstopite v evropsko kuhinjo, vidite toliko skodel za hrano in kuhinjskega orodja, da je nemogoče uporabiti vsega. Za vsako posodo je drugačna tanoa. Ena je za vodo, druga za evropsko kavo, ena za kokosove orehe, druga za rozine.

V evropski koči je toliko stvari, da če bi vsak Samoanec odšel iz nje polnih rok, stanovalci še vedno ne bi zmogli odnesti vsega ven. V vsaki koči je toliko stvari, da beli gospodje zaposlijo veliko ljudi, da dajejo stvari kamor spadajo in jih čistijo. In celo taopou najvišjega rodu porabi največji del svojega časa za štetje, prerazporejanje in čiščenje svojih stvari.

Bratje, vsi veste, da govorim resnico, kot sem jo videl na lastne oči, ne da bi karkoli dodajal ali odvzemal. Verjemite mi torej, da so v Evropi tudi ljudje, ki pritisnejo ognjeno palico na svoje čelo, ker raje umrejo, kot da bi živeli brez stvari. Kajti Papalagi si na vse načine delajo zmedo v svojih glavah in se slepijo, da človek ne more živeti brez stvari, kakor ne more živeti brez hrane.

Zato v Evropi tudi nisem mogel najti nobene koče, kjer bi pošteno počival, ne da bi kaj oviralo moje ude, ko sem se želel stegniti. Vse te stvari mečejo naokrog sence luči ali kričijo z glasovi svojih barv, tako da nisem mogel mirno zapreti svojih oči. Tam nikdar nisem našel pravega počitka in nikdar ni bilo moje hrepenenje po samoanski koči tako močno; koči, v kateri ni ničesar drugega razen rogoznice in nas ne moti nič drugega kot rahel morski vetrič.

Tisti, ki imajo le malo stvari, se imajo za revne in nesrečne. Noben Papalagi ne prepeva, pa tudi iskric nima v očeh, tako kot mi, če je njegova edina lastnina skodela, iz katere jé. Če bi belci prebivali v naših kočah, bi žalovali in jadikovali, in prav kmalu bi izvlekli drevesa iz gozda, oklepe želv, steklo, železne žice in pisane kamne in še veliko, veliko več. Svoje roke bi premikali od jutra do večera, dokler samoanska koča ne bi bila napolnjena z velikimi in malimi predmeti, ki se radi polomijo, tako da bi jih morali ves čas nadomeščati z novimi.

Več stvari kot potrebuješ, boljši Evropejec si. To je razlog, zakaj roke Papalagov nikoli ne mirujejo, marveč venomer delajo stvari. Zato so njihovi obrazi pogosto videti utrujeni in žalostni. Malo jih ima čas opazovati stvari, ki nam jih daje Véliki Duh ali igrati na vaškem trgu, skladati vesele pesmi, plesati na prostem na počitnicah in izločiti užitek iz svojih zdravih teles, kot je to mogoče vsem nam.[5]

Morajo namreč izdelovati stvari. Morajo se držati svojih stvari. Stvari se prilepijo nanje in gomazijo po njih, kot vojska drobnih peščenih mravelj. Najbolj ostudne in krvave zločine povzročajo le, da bi dobili še več stvari. Ne vojskujejo se zato, da bi zadostili svojemu moškemu ponosu, ali primerjali svoje moči, marveč le, da bi si priskrbeli stvari.

Kljub temu pa se zavedajo, kakšna velika izguba je njihovo življenje, saj drugače ne bi tako veliko premožnih Papalagov v svojem življenju zgolj pomakalo lase v barvaste sokove in z njimi metalo lepe zrcalne slike na belo platno. Pa vse te lepe besede o bogu, ki jih zapisujejo, tako pametne in slikovite, kot znajo le oni. Iz mehke gline oblikujejo tudi ljudi brez oblek, dekleta mehkih gibov, očarljive kot taopou iz Matautu in podobe mož, ki vihtijo palice in zasledujejo divje golobe v gozdu. Za ljudi, narejene iz kamna, gradijo velike praznične koče, kamor potem potujejo ljudje, ki živijo v oddaljenih krajih, da bi občudovali njihovo milino in lepoto. Tam stojijo pred njimi tesno zviti v svoje obleke in drgetajo. Videl sem Papalage celo jokati, ko so občudovali lepoto, ki so jo sami izgubili.

Zdaj pa bi nas belci radi naredili bogate tako, da bi nam prinesli svoje zaklade — stvari. Toda te stvari so kot strupene puščice, ki ubijejo tistega, v kogar so se zapičile. Nekoč sem slišal moža, ki je dobro poznal naše otoke, reči: »Vsiliti jim moramo nove potrebe.« Potrebe so stvari. In modri mož je govoril dalje: »Potem jih bo tudi lahko pripraviti do dela.« Mislil je, da bi morali uporabljati moč naših rok za izdelovanje stvari. Stvari za nas, predvsem pa stvari za Papalage. Hočejo nas narediti utrujene, skrivljene in sive.

Bratje z otokov, imeti moramo odprte oči, ker besede Papalagov dišijo kot sladke banane, a so polne skritih puščic, ki so namenjene temu, da v nas ubijejo vso luč in veselje. Nikoli ne pozabimo, da razen stvari, ki jih dobimo od Vélikega Duha, potrebujemo le še zelo malo. Dal nam je oči, da njegove stvari vidimo. In še nikoli ni prišla iz človeških ust večja laž kot takrat, ko je belec rekel, da so stvari od Vélikega Duha le malo vredne, tiste, ki jih izdeluje on, pa so zelo uporabne in vredne. Njihove lastne stvari, tako številne, bleščeče in svetleče, nam mečejo zapeljive poglede na pot, toda še nikoli niso naredile telesa Papalagov lepšega, njegovih oči bolj svetlečih in čutov bolj izostrenih. To je še dokaz, da imajo njihove stvari malo vrednost, besede pa, ki jih govorijo in vsiljujejo v našo zavest tako nasilno, so misli, pogreznjene v zlobo — izlivi zlobnega duha.

prevod:

IRENA HRAST

---

[1] Gospod.

[2] Beseda v angleškem prevodu ni prevedena. Op. prev.

[3] Lesene skodele na treh ali štirih nogah, ki jih uporabljajo za pripravljanje narodne pijače.

[4] Denar. Op. prev.

[5] Samoanci se zelo pogosto zberejo, da bi plesali in igrali. Plesati se učijo že zelo mladi. Vsaka vas ima svoje pesmi in pesnike. Zvečer lahko slišite petje iz vsake koče. Petje je melodično predvsem zaradi tega, ker je njihov jezik bogat z vokali, pa tudi zaradi zelo pretanjenega posluha otočanov.

ČE BI TOPOGLAVOST CVETELA . . . (CVETJE Z JAVNEGA TOŽILSTVA)

12. 10. 1989 je Temeljno sodišče v Mariboru oprostilo Katedrinega sodelavca Peca obtožb, da je v članku Dan potem (Katedra 1/28, oktober 1987) sramotil tov. Tita in oborožene sile SFRJ. Nesrečnih 13 dni kasneje je namestnik javnega tožilca Jože Majer vložil pritožbo proti oprostilni sodbi. Da bodo naši bralci bolje obveščeni, navajamo nekatere *citate iz pritožbe*, pospremljene s šaljivimi oz. z žaljivimi komentarji:

»Ker se v sodbi večkrat navaja, da gre pri dejanjih za obdolženčevo mnenje ali oceno, obtožba poudarja, da najbrže ni spora o tem, da je lahko tudi mnenje oblikovano žaljivo.«

Vprašanje je le, kako oblikovati mnenje, da bo žaljivo. Je dovolj, če mu damo npr. obliko spolnih organov, izmečkov, radioaktivnih ali strupenih industrijskih odpadkov opd., morda kake gnusne pokveke, ali pa je potrebnih več odvratnih elementov, da bi bila oblika mnenja žaljiva? Kaj pa pretirano občutljivi ljudje, ki se jim gnusi kar vsepovprek, ali alergiki, ki jih v dno duše prizadenejo npr. jagode ali cvetni prah?

»Če je namreč bilo največje koncentracijsko taborišče samoupravnega socializma (Goli otok) objektivno takšno zlo, kot ga ugotavlja sodišče, potem je mogoče pripisati tistemu, ki je odgovoren za obstoj tega zla tudi veliko mero nečlovečnosti, nemoralnosti, ki pa objektivno zmanjšujeta njegov ugled v družbi. Obdolženčeva izjava, da leži to taborišče neposredno na duši Titu pa pomeni po zdravi ljudski pameti vsekakor, da je on neposredno odgovoren za njegov obstoj in delovanje. Takšna trditev pa tedaj nedvomno predstavlja žaljivo obdolžitev, ki lahko škoduje njegovemu ugledu.« Če zdrava ljudska pamet razmišlja v slovenskem knjižnem jeziku, ji leži na duši to, kar jo teži oz. ji je neprijetno, že to pa nekomu, ki odgovarja za zlo, velja kvečjemu za olajševalno okoliščino, vsaj na ravni človečnosti in moralnosti. Problem glede ugleda bi Goli otok za Tita predstavljal šele v primeru, če objektivno **ne bi bil** takšno zlo, kot meni sodišče (ali namestnik javnega tožilca morda hoče reči, da je bil objektivno dobro?).

»Obdolženčevo vprašanje ‚Mar boste vse pobili' vsebuje negativno in žaljivo oceno, da je JLA sposobna pobiti lastno ljudstvo . . .« V Slovarju slovenskega knjižnega jezika, 2. knjiga, str. 692, dobesedno piše: (beseda) mar v retoričnem vprašanju poudarja nasprotno trditev. Namestnik tožilca torej pripisuje Pecu ravno nasprotno od tistega, kar je dejansko napisal. A tod velja okarati tudi Peca, ki bi mu pa menda ja lahko bilo jasno, da je orožje namenjeno pobijanju, in JLA, ki ga nedvomno ima, je torej sposobna ubijati, seveda tudi lastno ljudstvo — orožju je pač vseeno, na koga meri.

jacks

GIBANJE ANARHOVZDRŽNEŽEV ZA POPOLNO ALGOIZACIJO JADRANA

GAPAJ

Bangladeška agencija BANG je svetovni javnosti posredovala vest, ki postavlja na glavo udarno znanost. Levičarsko usmerjeni strokovnjaki so po t. i. »slobokantovskem postopku« odkrili v krvi posebno snov KLITOCITRIN. Iz klitocitrina se pridobiva posebna snov oskudne oranžne barve, ki služi za premazovanje ležajev na skandinavskih trajektih. Klitocitrin pa je snov, ki vzdržuje v človeku animalično spolno strast. Ta ista skupina strokovnjakov, vendar pa predvsem metaboličnikakojebi iz alpskih dežel so odkrili med alpskimi parkljevci poseben izcedek KOPITOCED. Iz kopitoceda proizvajajo mast, ki služi za otrdevanje organov mornarjem na skandinavskih trajektih.

Manjša količina ljudi iz vzhodne balkanske savinjske province smo kaj kmalu ugotovili, da nam nevarnost klitocitrinarjev in kopitocedarjev čepi nad glavo kot damoklejev meč. Turisti polni klitocitrina in z zalogo trdilne masti (iz kopitoceda) amoralno širijo infiltracijo svojih idej in nazorov v deželo jedkanic in svilenih prtičkov. Zato smo se povezali s klitovegetarskim institutom v Migojnicah in ugotovili, da pravzaprav skoraj ni rešitve pred bližajočo kataklizmo. Vendar pa je nek osiromašen asistent na že prej omenjenem institutu odkril posebno vrsto alge »RINIA IMPOTENTIA«, ki skoraj v popolnosti izničuje učinek klitocitrina. Ostane nam problem otrdelega organa, vendar se njegov nosilec čez noč spreobrne iz koitalnega sužnja v borca za vzdržnost in anarhijo. Zato smo ustanovili GAPAJ (Gibanje anarhovzdržnežev za popolno algoizacijo Jadrana). Odmiranja cvetov erinie impotentie nam z neverjetno naglico povečuje članstvo, tako da bomo že po vsej verjetnosti na prihodnjih volitvah v premočni prednosti zmagali.

Naš boj ima tudi mednarodne razsežnosti. Gre za eno najmočnejših internacionalnih političnih skupin (1. POVEZOVANJE NARODOV). S popolno algoizacijo Jadrana, dosežemo, da postane Jadran MRTVO morje. (2. ZBLIŽEVANJE Z IZRAELOM, 3. RAZVIJANJE HRIBOVSKEGA TURIZMA V ALBANIJI, 4. ZATIRANJE SARDINOPROIZVAJALCEV in 5. DVIG MORALE BRATSKIM REPUBLIKAM, KI NIMAJO MORJA). Preprečimo klitocitrinarjem, da ne drvijo v našo deželo (6. PREPREČIMO ČRNO BORZO Z KONVERTIBILNIMI VALUTAMI).

In še in še bi lahko naštevali.

Zato pozivamo vse vzdržnosti željne ljudi, da se zaženejo v naše vrste in pripomorejo k zmagi na volitvah.

Ne potrebujemo programa, ne potrebujemo volilne kampanje. O nas govorijo dejanja.

Za GAPAJ z otrdelimi organi naprej!

Migojnice, 5. 10. 1989

Vučina D. Spejzdnik

KONSTRUKTIVNI PREDLOG:

PIŠE IN UREJA:

GENERAL RAZVODNIK RATOBOR JURIŠEVIĆ

Prejšnji, naš drugi po redu iz nove, sodobnije serije Militarističnih kotičaka zaključil sem pozivom vsem bralcem za samostalno uvežbavanje in ponavljanje znanja sa područja SLO in DSZ, s posebnim povdarkom na mogočnosti, da se pri smirivanju svetske situacije in poboljšanju odnosa med obe velesile v resnici dela o varki odnosno podvali. Kako je tistim bralcem, ki se aktivno bave problematikom SLO in DSZ, že sigurno jasno, v tem, tretjem po redu iz nove in sodobnije serije Militarističnih kotičkov govora bo o nekih vidikih specijalne vojne, kojo velesile in neki njihovi savezniki vode proti tretjih zemlja.

Smirivanjem mednarodne situacije in zmanjšavanjem oborožitve velesile v bistvu ne slabita svoj vojni potencijal nasploh, ampak samo oni del, namenjen direktni konfrontaciji izmed njih dve samo te njihove najuže saveznike.

Smanjenjem tega potencijala pa ostane netaknut potencijal, namenjen mešanju v notranje posle nezavisnih in neutralnih država, pored tega pa njim rukovodi več vrhunsko usposobljenih stručnjakov, ki imajo tudi više časa. Samim tem položaj neutralnih, a posebno nesvrstanih država ni malo ni bolji, ampak se čak poslabšava. Ker je poznato, da baš Jugoslavija kot ustanoviteljica, ugledna članica in trenutno predsedavajuća v gibanju nesvrstanih, predstavlja enega bitnijih svetskih tvorca mira te medsebojne suradnje, zemlje neokolonijalistične in hegemonistične nastoje da je kar najviše destabilizirajo, se infiltrirajo v centre odločivanja ter celo v JNA kot najtrdniji garant bratstva, enotnosti, slobode, nezavisnosti te socijalističkega samoupravljanja. Temu se treba suprostaviti vsemi sredstvi. Pri temu pa kaže posebno naglasiti, da ti, koji vode specijalno vojno proti Jugoslavije, delujejo prikriveno, pa jih s tega težko odkriti. Neka so nastojanja videti kot dobrohotna, celo kot pomoč, a objektivno in dolgoročno gledano gre za slabljenje sigurnosno politične situacije v Jugoslaviji, a posebno v oboroženim snagama.

Kot sem napomenil že enkrat v stariji, manj sodobni seriji Militarističnih kotičaka, mirovna gibanja, kot so zeleni, nekaj so zelo pozitivnega v onih zemljah, ki vode agresivno hegemonističko politiko, kjer se vojska meša v interese kapitalne proizvodnje radi agresivnih tendencij proti drugih zemlja in kjer proizvodnja bezobzirno ruinira prirodo in društvo. Ali je stvar bitno drugačna v Jugoslaviji, kjer taka gibanja, očitno vzpodbujena iz inostranstva, čine se simpatična, a objektivno deluju rušilačko na Jugoslavijo in posebej JNA. Neprimerne zelene treba torej prekvalifikovati v primerne sivo maslinasto zelene.

Niso pa edino zeleni ti, ki škodujejo Jugoslaviji in armiji, potstaknuti primerima iz inostranstva. Še nevarniji so pojavi nacijonalizma, separatizma te kontrarevolucijonarne aktivnosti, koje se v nekim delovima države vode ilegalno, a v nekima čak legalno, pri čemu na žalost prednjači baš Slovenija. Takšne aktivnosti katastrofalno rezultirajo na vseh planih družbe, od ekonomije in politike, pa do narušenih medljudskih odnosa, kar vse se v najnevarnejši obliki more pojaviti prav v armiji. Tako prihaja do čestih pojava, da vojaki, pa čak neki starešine, slabo ali nikako opravljajo svoje zadatke. Dezerterstvo, špijuniranje, narušavanje bratstva in jedinstva v jedinicah JNA so jako nevarne aktivnosti, kojima armija, pa tudi društvo v celini treba posvetiti vso potrebno brigo, da jih suzbije. Sasvim nerazumljiva je torej podpora, ki jo v nekih delih zemlje te v nekim sredinama narod daje ljudem in grupama, ki deluje proti stabilnosti in sigurnosti naše zemlje, obenem pa napadajo legalne in legitimne organe armije in državne sigurnosti, kadar ti nastoje suzbiti subverzivne aktivnosti rušenja SFRJ te specijalne vojne proti JNA.

V sledečem, četvrtem po redu iz nove in sodobnije serije militarističnih kotičaka govora bo o nekih rušilačkih grupah te njihovih direktnih ali indirektnih vezah s inostranstvom na nekih opšte znanih primerih kontrarevolucijonarne aktivnosti in specijalne vojne proti JNA v Jugoslaviji, a posebno v Sloveniji. Kot vežbe za samostalno ponavljanje in uvežbavanje znanja sa područja SLO in DSZ nalažem vama, da ponovite in premislite vse, kar vam je poznato s područja specijalnog rata in to usporedite z nekim aktivnostima, ki jih je bilo u jasnim medijima opaziti v zadnje tri godine.

NAGRADNA KRIŽANKA

VODORAVNO: 1: Nacistična polvojaška organizacija. 3: Nekdanji slov. tednik. 4: Fosfor. 5: Meter. 6: Duševna bolezen. 11: Vrsta PTT pošiljke. 12: Veznik, če. 13: Sodnik v gr. podzemlju. 14: Izdelovalec medice. 18: Umetnost (lat.). 19: Hrib pri Rogatcu (393 m). 20: Riba. 22: Tkanina. 23: Dan v tednu. 24: 3. samoglasnik. 25: Gr. črka. 26: Psu podobna divja žival. 30: Napadalec. 32: Optična naprava brez aberacijskih motenj. 34: Neznanec. 35: Gl. mesto Jemna. 36: Srbsko m. ime. 38: Ogljik. 39: MB tovarna pijač in kisa.

NAVPIČNO: 1: Močan prijem. 2: Delec materije. 4: Gr. črka, 3,14. 4: Bivši urednik Katedre, zdaj novinar Mladine (Igor). 6: Bojni strup mehurjevec. 7: Izseljenska skupnost. 8: Partijski sekretar ene MB občin, borec proti medijskemu nasilju, tudi rešitev 1. dela prejšnjega nagr. rebusa (do enačaja). 9: Zadnji del telesa ali predmeta. 10: Proteus. 15: Ž. ime. 16: Anarhizmu koristno delo. 17: Reamur. 18: Aluminij. 19: Slov. pesnica (Majda). 21: Oholost, brezobzirnost. 27: Sirski diktator, velik prijatelj SFRJ (Hafes el). 28: Zaključek. 29: Škotski otok. 31: Oznaka registerskih tablic vozil tujcev v YU. 33: Tona. 34: Perje pri repi. 37: Amer. ime. 40: Žveplo.

sestavil: Marči Nadloga

REŠENO KRIŽANKO IZREŽITE IN POŠLJITE NA NASLOV:

KATEDRA, Tyrševa 23, 62000 MARIBOR, NAJKASNEJE 14 DNI PO IZIDU TE ŠTEVILKE. IZŽREBALI BOMO 10 (DESET) NAGRAD: 9 celoletnih naročnin na Katedro in 1 lepo knjižno nagrado.

Pravilna rešitev te križanke BO objavljena v naslednji Katedri, rešitev nagradnega rebusa iz prejšnje številke PA NE, ker se nočemo zameriti varuhom pred medijskim nasiljem. Hvala za razumevanje!

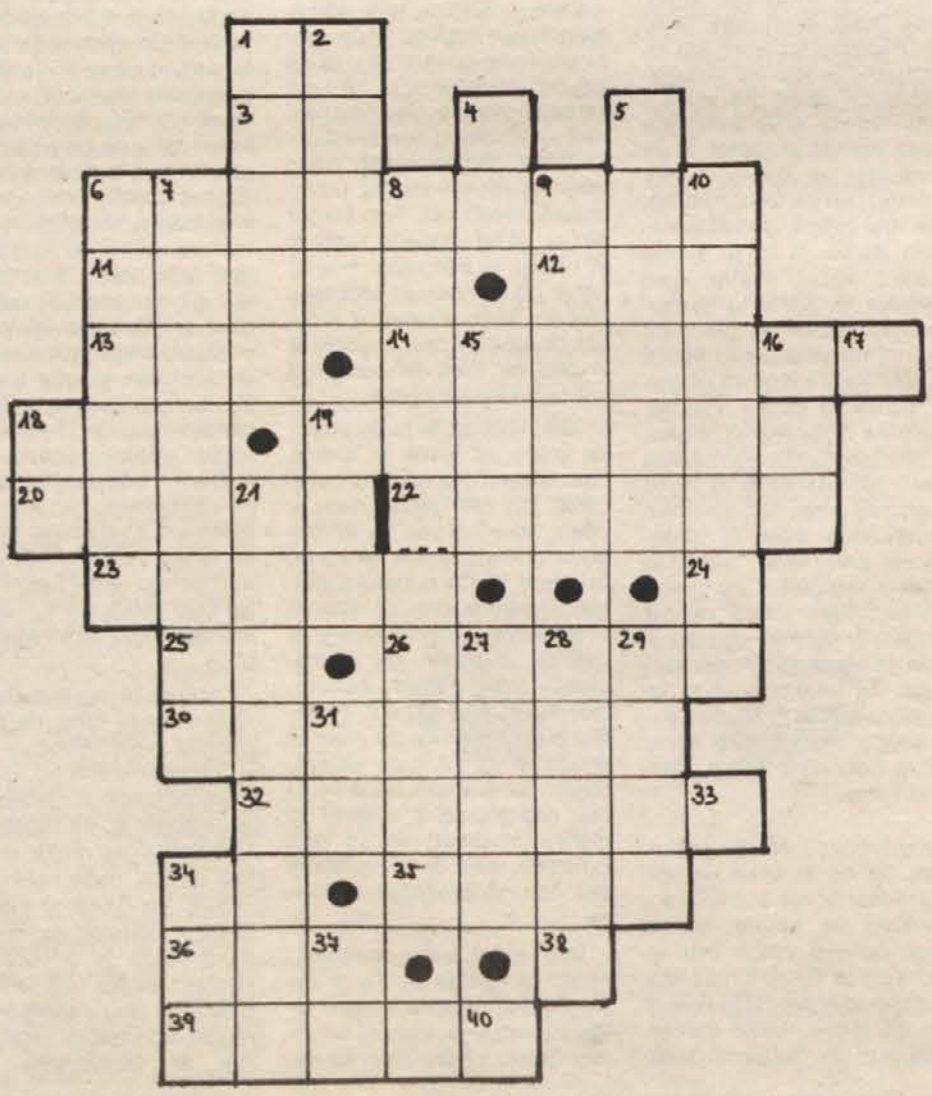

KATEDRA

NEMŠKI GRMEČI KREATIVCI

EINSTÜRZENDE NEUBAUTEN

URBAN VOVK

Ni bilo fotografa, ko je **Blixa Bargeld** stopil na stol in v najbolj nemogočem trenutku začel vpiti: »TANZE, TANZE DEN UNTERGANG!« (Plešite, plešite na propad!). Ne pozabite, da prav tako ni bilo fotografa, ki bi dva tedna kasneje slikal kolaps povsem novega kongresnega centra v Berlinu.

S home-made kovinskim bobnom in zgnilo kitaro so šli na pot. Produkcija njihove glasbe je pravo delo, fizično in emocionalno naporno. Njihova orodja so plastični in metalni kosi, glasovi, mišice, steklo, verige, pnevmatična kladiva . . . Zvoki, ki jih ustvarjajo s svojo destruktivno floto, so zelo vznemirljivi; s tem, ko so ignorirali vse konvencionalne meje in pravila glasbe, jih niso samo prekoračili, pač pa tudi izničili.

Njihovi poskusi razširitve ideje glasbe do **»vse je glasba«** so v veliki meri vplivali na pop glasbo. Blixina lirika o uničenih celicah in mestih je vzeta iz dnevnega časopisja. Njihovo radikalno sporočilo se je razširilo in postali so najbolj iskan nemški kult — izven Nemčije. Morali so iti po isti poti kot starejši nemški klasiki **(Can, Kraftwerk, DAF)** in končno so jih sprejeli tudi v njihovi domovini. Medtem so jih iskali fotografi in promoterji, njihovo ime pa najdete v uradnih kulturnih vodičih po Berlinu. Na EXPO 86 so uradno zastopali nemško avantgardo, nacionalni teatri so na njihovo glasbo izvajali balet (Göteborg, Opera House) in angažirali bend za musical (v Hamburgu, Schauspielhaus), ki je bil razprodan do zadnjega dne. MERCEDES BENZ jim je dal na razpolago ogromen avto, nemški tabloid BILD je začel s serijo o norih glasbenikih in Zeleni so uporabili eno njihovih zgodnjih pesmi za volilno kampanjo: »Vse do propada . . .« **Blixa** se smehlja. *»Vendar mislim, da nas je še vedno težko požreti: kot bi žvečil cigle, res . . .«*

Krčevito meso, 1. april 1980. **EINSTÜRZENDE NEUBAUTEN**, ki so jih tedaj sestavljali **Blixa, Endruh Unruh,**

Beate Bartel in **Gudrun Gut** (obe dekleti sta kasneje formirali benda MANIA D. in MATADOR), so imeli svoj prvi koncert. Tisti, ki so ga zamudili, so posnetke lahko dobili v Blixini »second-hand« trgovini — EISENGRAU. Njena okna so bila okrašena z razjebanim avtomatom za cigarete, zadnja soba je bila polna stimulativnih vitaminov in zvočnih vzorcev. Druga pomembna soba je bila tista od »Zensorja«; gnezdo, iz katerega je vse več neizvirnih diletantov (nadeli so si ime Diletanti) začelo novo gibanje. »ZENSOR« je imel vedno najnovejše punk in avantgardne posnetke z vsega sveta in prvi single Neubautnov, posnet v praznem prostoru nekega mostu na avtocesti, se je tu najprej pojavil. Pol leta prej so v Hamburgu začeli delovati **Abwärts-Mufti. Einheit** je oblepil mesto z oglasi »ARSE UP LOOKING FOR MUSICIANS« (Arse Up je bil namreč bend) in v Franku Z., Marku Chungu in Axelu Dillu je našel prijatelje. Vedno neokusni, grdi, vulgarni in cinični — z eno besedo — pošteni. **Abwärts** so praznovali svoj uspeh (še pred pojavom nemškega novega vala) na notoričnem punk festivalu v Hamburgu in v tistem majhnem lokalu zraven Dachaua, kamor sta jih prišla obiskat njihova fana **Blixa Bargeld** in **Endruh Unruh.** Občutek na tem joint obisku v koncentracijskem lagerju je bil naslednji dan grozen.*»Naše frizure in cunje so bile podobne slikam njegovih bivših prebivalcev na ogromnih posterjih«*, pravi **Mufti**). Pri **Abwärts** je **Mufti** igral na otroške instrumente, radio in vse, kar je proizvajalo hrup. Kmalu je začel bobnati po pravih bobnih (Z zgodnjimi PALAIS SCHAUMBURG) in bil presenečen nad posnetki Neubautnov. Zelo hitro se jim je pridružil. Kot trio so začeli z dvojnim singlom KALTE STERNE in prvo veliko ploščo KOLLAPS.

Zahvaljujoč njihovim stalnim prizadevanjem, da bi uporabljati naravne zvoke, lahko na plošči slišite zvoke

ANONIMNEŽI SE NE DAJO

THE RESIDENTS

ZGODOVINA AMERIŠKE GLASBE V TREH SKICAH

RAJKO MURŠIČ

Vsa zgodba okoli **Residentsov** se je dodatno zaštrenala na Martinovo soboto, ko je misteriozna četverica tudi pri nas izvedla svojo kubistično maličenje ameriške glasbene sinteze, ki jo poznamo pod nazivom Rock'n'roll. Ko je rock'n'roll preplavil svet, se je ameriška sinteza bele in črne tradicije zažrla globoko pod kožo svetovne mladeži in nekako takrat je tudi Amerika izgubila svojo lastno zvočno identiteto. Mit o izgubi ameriške tradicije so Residentsi prepakirali v škatlasto zgodbo o kralju otročku, ki so jo naslovili kot ***»Cube E Show«***. E je seveda začetnica Elvisovega imena, kubistično pa je vse tisto, kar so v zadnjih dvajsetih letih počeli **Residentsi** v svojih trmastih poskusih, da bi predelali zgodovino v nekaj bistveno novega.

Njihov nastop je zmeraj velik dogodek. Na prvem, **Mole Showu**, so se pojavili v maskah in obdani z zelo šibko svetlobo, na drugem, **13th Anniversary Showu** so bili oblečeni v natakarsko-kabarejske obleke, na glavi pa so imeli velika očesna zrkla. Tokrat so se pojavili v črnih, tesno pripetih oblekah in rutah, na obraznih maskah pa so imeli pripete bingljajoče svetilke.

V prvem delu »showa« so se lotili dobrih starih country'n' western pesmi iz petdesetih let prejšnjega stoletja, koreografija celotne zadeve pa je sledila značilnim ameriškim vodvilskim predstavam. Ko smo že pri tem — baletni del predstave je predstavil vrhunsko inačico sodobne ameriške plesne šole (koreografija: **Carlo LeMaitre** in **Sarah McLennan)**, očem všečni pa so bili tudi vsi vizualni elementi scenske predstave (fluorescentni rekviziti) — skratka: celovit prvovrsten performance.

Kavbojski ***Buckaroo Blues*** je prežvečil beli del ameriške glasbene zgodovine **(Cube E Show** je namreč tudi ***The History of American Music in Three E—Z Pieces)*** — poskušajte si predstavljati žabaste kavboje z ogromnimi klobuki in štrlečimi očmi — svetilkami — žal pa je bil glasbeni del prvega dela predstave vse preveč enorazsežen, da ne rečemo dolgovezen.

V drugem delu zadevščine so bili seveda v žvečenju črni elementi ameriške tradicije — ***Black Barry***. Tokrat je izvrstno izvedena glasba povsem zasenčila skupinsko-dinamični balet treh plesalcev, oblečenih v belo — Residentsi so očitno pristni dediči črnskih glasbenih nastavkov!

Sinteza je očitno rock'n'roll, ki je nekoč izpraznil možgane celotni baby-boom generaciji. Toda rock'n'roll se je prekmalu preselil preko luže (in še dlje) in realno izpraznjenje ameriške rock scene (iz katere praznine so potem vzniknili **The Residents**) so simbolično ponazorili z zgodbo o **Elvisu Presleyu.**

Digitalno obdelan in predelan **Presley** je zvenel dovolj provokativno le na trenutke, sicer pa se je valjal v preveč enolično strukturirani zvočni mreži. Čeprav pravi vodja *The Cryptic Corporation*, **Hardy Fox**, da so s tem ostali zvesti formi, je treba reči, da bi lahko z računalnikom in digitalnimi napravami **Residentsi** iz vsega skupaj iztisnili bistveno več.

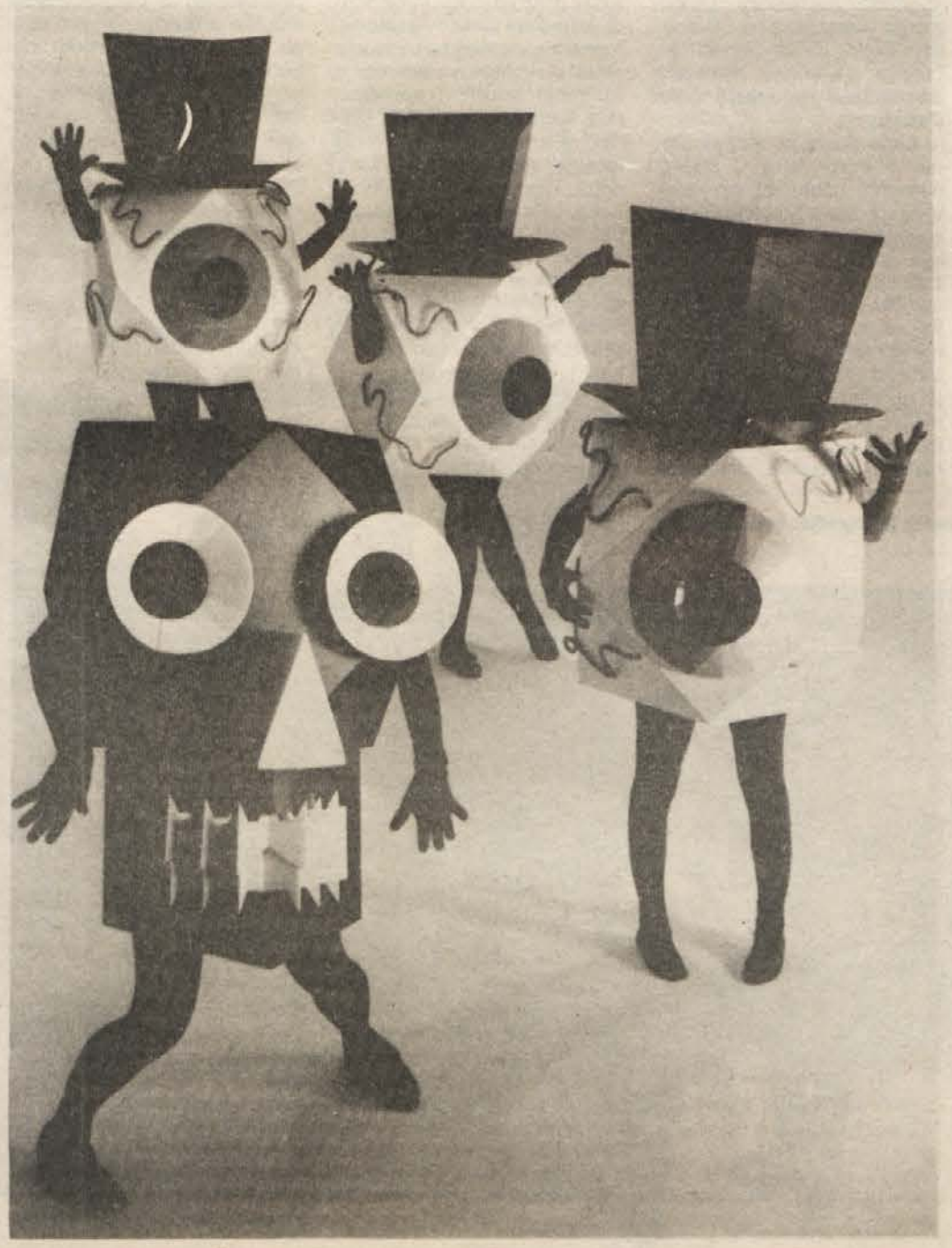

kompletna diskografija:

1. **Meet The Residents**, 1974 (posnet 2/73—10/73)
2. **The Third Reich'n Roll**, 1976 (p. 10/74—10/75)
3. **Fingerprince**, 1977 (p. 74—76)
4. **Duck Stab/Buster and Glen**, 1978 (p. 10/77—8/78)
5. **Not Available**, 1978 (p. 74)
6. **Eskimo**, 1979 (p. 4/76—6/79)
7. **The Commercial Album**, 1980 (p. 9/79—7/80)
8. **Mark of the Mole**, 1981 (p. 10/79—7/81)
9. **The Tunes of Two Cities**, 1982 (p. 10/80—1/82)
10. **Intermission**, 1982 (p. 6/81—8/82)
11. **The Live Mole Show (bootleg)**, 1983 (p. 30. 10. 82)
12. **Title in Limbo /+Renaldo and the Loaf/**, 1983 (p. 3/81—9/83)
13. **George and James**, 1984 (p. 10/83—2/84)
14. **Whatever Happened to Vileness Fats?**, 1984 (p. 10/83—5/84)
15. **The Census Taker**, 1985 (p. 10/84—1/85)
16. **The Big Bubble**, 1985 (p. 10/83—5/84)
17. **The Pal TV**, 1985 (p. 6/83—7/84)
18. **13th Anniversary Show/ The Eyeball Show**, 1986 (p. 30. 10. 85)
19. **Stars and Hank Forever**, 1986
20. **Whay Didn't I Think of That?**, 1987
21. **God in Three Persons**, 1988
22. **God in Three persons Soundtrack**, 1988
23. **Double shot**, 1988
24. **Holly Kiss of Flesh**, 1989
25. **The King and Eye**, 1989

In kdo so ti zamaskiranci? Tega verjetno ne bomo zvedeli nikoli, saj še zmeraj mistificirajo vse namige o njihovi identiteti — konec koncev pa to sploh ni važno. Bistveni so rezultati njihovega delovanja: en sam velik (anti)mit o ameriških sanjah. *Od prve plošče do najnovejše so The Residents zlahka prepoznavna skupina, ki je celotno zgodovino glasbe premešala v čudno izoblične zvočne trike.*

Čeprav so se v zadnjih letih priključili svetovnemu toku lepljivega show biznisa in dodobra ublažili svojo zvočno radikalnost, pa še zmeraj predstavljajo povsem unikaten fenomen, ki ga ni več treba samo pozorno poslušati, ampak ga je treba kdaj tudi videti. Če držijo govorice, da jih je do sedaj zapustil vsaj en član originalne zasedbe (kar pa seveda **Hardy Fox** najodločneje zanika), potem morda tudi v prihodnje ne moremo več pričakovati, da bi **Residentsi** še kdaj dosegli táko subverzivno zvočnost, kot so jo dosegali v začetnem obdobju. Tolaži nas lahko dejstvo, da se **The Residents** nikdar ne želijo ponavljati.

»Na industrijskem tržišču, kjer dominirajo glasbeni produkti, ki se razvajenčkom prodajajo kot pasja hrana, so Residentsi izpolnili svojo obljubo o dostavljanju nekaj najizvirnejše glasbe, ki jo lahko najdemo v svetu. Skupine pod njihovim vplivom se pojavljajo v zmeraj večjem številu. Nekateri razsvetljeni ljudje se zavedajo absurdnosti in skorumpiranosti kreativnega izražanja v naši kulturi.

In Residentsi, ki večinoma živijo od svojega lastnega početja, bodo nadaljevali z izdajanjem albumov, ki služijo kot znamenja na bojnih poljanah pop glasbe, katero raztezajo do skrajnih meja. Ne rock. Ne kakršnakoli definitna etiketa. Morda bo čez kakšnih 200 let, ko bodo vse sedanje skupine s Top—40 že zdavnaj kvečjemu historične opombe pod črto, glasba Residentsov še naprej živela in zavzemala pravično mesto v kozmosu.«

EINSTÜRZENDE NEUBAUTEN

ovnovih rogov in hrup v hamburški ribarnici (Hafenklang studio, kjer so **E. N.** snemali Kollaps, stoji v bližini pristanišča). Uporabili so tudi koščke ukradenih trakov in trakove **Abwärts**. Končno so **Abwärtsom** ukradli še basista **Marka Chunga**. Leta 83 je **Alexander Hacke**, ki je že prej občasno sodeloval z njimi in v več nenavadnih glasbenih projektih, začel pri **E. N.** igrati kitaro kot najmlajši, takrat 16-letni mulc. Vsi omenjeni bendi, vključno z **E. N.**, so bili pod založniškim okriljem **Alfreda Hilsberga** in njegove založbe ZICK-ZACK. *»Bolš preveč k'premal«*, je bil njegov slogan. Z izdajanjem brezštevilnih plošč so bendi in nove založbe lažje zadihali. RIPP OFF, ki je bila včasih samo majhna punk štacuna, je kasneje postala največja neodvisna ploščarna v Nemčiji. MILSBERG še vedno proizvaja jutrišnje kult-zvezde s firmo WHAT'S SO FUNNY ABOUT. V tistem času so bili **Neubautni** dobri samó za kritiške članke in za norenje avdience. Edina konsekvenca tega frustrirajočega položaja je bil korak naprej, v Anglijo, k SOMME BIZZARE oz. MUTE. Tam sta izšli ZEICHNUNGEN DES PARTIENTEN O. T. in STRATEGIEN GEGEN ARHITEKTUREN. I. C. A. je organizirala koncert, ki so ga zaradi prevelike destruktivnosti benda morali prekiniti (**Neubautni** so klub skoraj popolnoma razsuli), in NME jim je odslej posvečal veliko pozornost.

Zdaj se je vse začelo hitreje odvijati. V Ameriki in na Japonskem, kjer so ekstremi zelo dobrodošli, so dobili naziv *»Kralj industrijskega rocka«*, njihova glasba pa *»Junk rock«*. Performance v Mojave Desert (puščava Mojave v Kaliforniji) je ostal nepozaben. Publika se je tja pripeljala z avtobusi. Prav tako nepričakovano je bilo kričanje japonskih teenagerjev, ki so na oder metali plišaste medvedke in rožice. Za njihov četrti album HALBER MENSCH je japonski režiser SOGO ISHI posnel enourni film z istim naslovom.

Bili so eksotične živali s kultnega otoka — Berlina. Še en eksotik je sodeloval z njimi. Z **Lydijo Lunch** in **Rowlandom S. Howardom** so posneli dvanajstinčer THIRSTY ANIMAL. Nastopili so tudi na Bienalu v Parizu in na Ducumenti v Kasslu. Pojavili so se podobni bendi (TEST DEPARTMENT, na primer), nekateri so spremenili svoj stil, npr. SPK, drugi so jim ukradli ideje ali preprosto uporabili njihove trakove, kot so to storili DEPECHE MODE, zahvaljujoč njihovemu stalnemu producentu Gerthu Jonesu.

Vidni hrup. Kapljajoča voda. Škripajoči stiropor. Krčevito meso. S sekiro se spravijo nad ventilacijske naprave, s fleksarico nad ogledalo. **Neubautni** so še vedno edini, ki so razsekali, razžagali in zažgali svoje odre. Potem ko so bili nekaj časa izobčeni, so promoterji začeli upoštevati tveganje in vedeli so, kaj hoče publika videti. Reakcija Neubautnov je bila nasprotna. Opustili so svoje rušilne navade. Zdaj **Unruh** vrta s svojo Bohrmašino v prazno in med publiko povzroči norenje. **Unruh** je edini član Benda, ki se ne spušča v ostale glasbene projekte, izvzemši pomoč bendu SURVIVAL RESEARCH LABORATORY pri organizaciji njihovih performancov z velikanskimi, doma narejenimi ubijalskimi stroji. **MUFTI EINHETT** igra bobne v studijskih sessionih, kot na primer za H/C poeta **Kieva Stiingla**, za Diamando Galas na njenih živih showih, za **Mono Mur** itd . . . Spet igra za **Abwärts**, sodeluje z Alfredom Harthom, za seboj ima že nekaj solo nastopov . . .

ALEX HACKE igra kitaro pri novih **Crime & City Solution** in pomaga pri studijskem delu PIG in NEGATIVLAND. Njegov solo 12« HIROSHIMA je izziv za marsikaterega zbiralca plošč, kot tudi njegovi ostali solo projekti. **MARK CHUNG** se ukvarja s poslovanjem. Zaradi spoznanja, koliko parazitov je v glasbenem businessu, že od začetka kontrolira njihove avtorske pravice. Po letih izkušenj je zdaj šef knjižne založbe FREIBANK; in ker mnogi etablirani založniki tega ne marajo, utegne iz tega nastati še zanimiva zgodba. **BLIXA BARGELD**, njihov frontman, identifikacijski objekt nemškega post-undergrounda, igra pri **Nicku Caveu** in njegovih **Bad Seeds**, kjer ustvarja svoje blues vizije in neverjetne cover-verzije ter dela glasbo za filme v Berlinu in Avstraliji. Včasih se pojavi tudi pred filmskimi kamerami.

Neubautne še vedno težko slišite na radijskih valovih. Na njihovem performancu v Hamburgu so delili zamaške za ušesa, da bi ljudje lažje prenesli hrup. **Neubautni** se niso kompromitirali in znižali svojo glasnost. Fotograf, ki je slikal porušeno stavbo berlinskega kongresnega centra, je avtorja knjige HOER MIT SCHMERZEN skoraj pretepel, ker je hotel fotografijo uporabiti za knjigo o ultimativni skupini tega časa. Kako smešno! POSLUŠAJ Z BOLEČINO! PRIVIJ DO MAKSIMUMA!

1. 4.1980: Einstürzende Neubauten v postavi Blixa Bargeld, Endruh Unruh, Beate Bartel in Gudrun Gut doživijo svoj prvi koncert.

Leto 1981: izide single KA-LTE STERNE.

Leto 1982: izide prva velika plošča z naslovom KOLLAPS (bend sedaj tvorijo Blixa, Unruh in Mufti Einheit) in dvanajstinčer DURSTIGES TIER z Lydijo Lunch in Rowlandom S. Howardom. Istega leta nastopijo na Documenti v Kaslu in na Bienalu v Parizu.

Leto 1983: izdelajo svoj drugi lp — ZEICHNUNGEN DES PATIENTEN O. T. Istega leta postane njihov stalni član Alex Hacke.

Leto 1984: ob pomoči Foetusa Jima Thirlwella zmiksajo tretji, kompilacijski lp STRATEGIEN GEGEN ARCHITEKTEN. Sledi koncert For Machinery and Voice ter avantura v puščavi Mojave v Kaliforniji.

Leto 1985: skok naprej s ploščo HALBER MENSCH.

Leto 1986: leto vinilnega molka in različnih sodelovanj. Nastop v nürnberški Goldener saal in na prireditvi Skulptur Projekte v Münstru ter glasbena pomoč pri postavljanju opere »Andi« v hamburški Schauspielhaus.

Leto 1987: govorice o razpadu benda ne držijo. Izide njihov peti lp FUENF AUF DER NACH OBEN OFFENEN RICHTERSKALA.

Leto 1988: koncertna turneja in koncipiranje nove plošče.

Leto 1989: HAUS DER LUEGE — plošča, ki jo spremljajo sami superlativi. Biba Kopf zapiše: »Einstürzende Neubauten so danes edini bend, ki ti še lahko povrne voljo do življenja.«

ARTE ITALIANA PRESENZE 1900—1945

MITJA VISOČNIK

Razstava italijanske likovne umetnosti prve polovice tega stoletja v **Palazzo Grassi** v Benetkah (na ogled od aprila do novembra tega leta) nikakor ni bila zgolj inventurni pregled s kopico imen in podatkov, temveč predvsem izbor resnično v tedanji Italiji najbolj eksponiranih in tudi evropsko relevantnih avtorjev. Čeprav je očitno, da so pripravljalci razstave skušali predvsem poudariti internacionalističen pomen razvoja tedanje italijanske umetnosti ter se v vhodnem prostoru najprej srečamo s predimenzionirano, desetkratno mavčno povečavo morda najbolj slavne futuristične skulpture, **Boccionijeve** bronaste ***Forme uniche della continuita nello spazio*** (Edinstvene oblike nadaljevanja v prostoru) pa razstavo vendarle dejansko uvaja šele **Giuseppe Pellizza da Volpedo** s svojim ogromnim platnom ***Fiumana***.

Ta, preko dva in pol krat štiri metre velika slika, katere duha je zajela Bertoluccijeva filmska freska Dvajseto stoletje, po letnicah nastanka (1895—96) pravzaprav ne sodi v časovni okvir razstave, zato pa še toliko bolj simptomatično priča o ponovno in zmeraj intenzivneje porajajoči se nacionani samozavesti domala vseh evropskih narodov, pri čemer očitno tudi Italijani ne žele zaostajati v nobenem elementu novih pravil igre.

Po veliki razstavi Futurizem in futurizmi, ki je bila v isti hiši pred tremi leti, smo se tudi tokrat največ srečevali z deli predstavnikov te, morda najbolj tipično italijanske stilne usmeritve dvajsetega stoletja. Veliko futuristično gibanje se je uradno začelo leta 1909 z **Marinettijevim** manifestom futuristične poezije — temu sta naslednje leto sledila manifest futurističnih slikarjev in La pittura futurista — ter je želelo uveljaviti popoln odklon od preteklosti in z vsemi sredstvi v umetnosti izražati optimističnega duha prihodnosti. To kratkotrajno gibanje (začetek prve svetovne vojne pomeni tudi prenehanje organiziranih umetnostnih aktivnosti) se je v likovni umetnosti kazalo kot dinamizirani kubizem in je ostalo v svojem času povsem lokalnega (torej italijanskega) značaja, kljub vsemu pa vendarle ne brez vpliva na tedanjo rusko avantgardo kubo-futurizma. Ena možnih razlag, zakaj je prišlo do povezave in jasneje evidentnih medsebojnih vplivanj umetnosti prav med tema, geografsko sicer precej oddaljenima deželama mora vsekakor temeljiti na sorodnosti družbenih sistemov, na komajda razlikujočih se operativnih principih mladega avtoritarnega fašizma in totalitarizma porajajoče se boljševiške ideologije. Začetni evforiji obeh, militantno uveljavljajočih se svetovnih nazorov pa sta vsaj kratek čas služila tako eno kot drugo umetniško gibanje. Seveda ta plat umetnosti na tokratni razstavi ni posebej eksponirana pa tudi moteča ne; kljub kasnejšemu fašističnemu diskreditiranju futurističnega imena se je vsekakor zmeraj prijetno srečati s, sedaj že nostalgično ***»prelepimi umetninami iz klasične zakladnice evropskega avatgardizma«*** **Giacoma Balle, Gina Severinija, Luigija Russola, Umberta Boccinija** in zgodnjega **Carla Carraja.**

Carlo Carra je, vsaj po številu eksponatov sodeč, osrednja osebnost razstave. V nasprotju s splošno uveljavljeno prakso nam ni ta ponudila samo njegovih najbolj znanih slik iz futurističnega ali zanj še bolj značilnega metafizičnega obdobja, temveč mu je sledila tudi v dvajseta in trideseta leta, ki jih zaznamuje na renesančnih vzorih temelječ povratek k »realizmu«. **Pittura metafisica** je bila v razvoju evropske umetnosti sicer relativno kratek, a vendarle za nadaljni razvoj pomemben intermezzo. Leta 1917 sta jo v Ferrari, ki je s svojo atmosfero depresivnih širjav praznih trgov in ploščadi, arhaičnih stebrov in monumentalne arhitekture tvorila idealno kuliso v brezčasju izoliranih prizorov, konstituirala **Carra** in **Giorgio de Chirico**. Po eni strani je tvorila idealno nasprotje velemestnega dinamizma, v prihodnost orientirane napadalne doktrine futurizma, katerega konec že zaznamuje, po drugi strani pa je v njenih, z ostro svetlobo oblitih trdno formuliranih figurah v enigmatičnih prostorskih situacijah že moč najti impulze kasnejšega nadrealizma. Po **de Chiricovih** besedah je bil cilj njunega tedanjega slikanja ***»s slikarskimi sredstvi konstituirati novo metafizično psihologijo predmetnosti«***, kar naj bi dosegla z mirno izolacijo predmetov iz njihovega naravnega, funkcionalnega okolja in prenašanjem v alogične prostorske situacije — pri tem pa se v njegovih slikah ob transparentnosti subjektivne konfliktne psihološke pozicije kažejo močni impulzi ne zgolj osebnega strahu, ogroženosti in praznine.

Pittura metafisica ni bila v navezi z nobenim širšim družbenim ali političnim gibanjem, zaradi ponovnega odkritja dediščine zgodnjerenesančnih mojstrov pa ni bil njen naslednik samo surrealizem. Že leto dni prej, preden je Breton objavil prvi surrealistični manifest, se je v Italiji pojavilo novo, zavestno na klasično in naturalistično tradicijo oprto novecentistično gibanje. Novecento je bil resda v mnogih elementih soroden, po prvi vojni v nemški umetnosti in njenem vplivnem področju, uveljavljajoči se novi stvarnosti; ta je na dediščini ekspresionističnih, vsebinsko orientiranih principov socialne kritike in družbene satire poudarjala iluzijo naturalistične plastičnosti objektov, k čemur je italijansko gibanje priključilo izrazit povratek v tradicijo in averzijo do intelektualizma sočasne avantgarde. Njegovi predstavniki so se opirali predvsem na nacionalno opredeljevane vrednote klasične domače slikarske preteklosti, s čemer so si seveda kmalu pridobili podporo fašistične kulturne politike, ta pa se je v osnovi seveda komaj kaj razlikovala od doktrinarnih zahtev domovine socrealizma.

Prav presenetljivo sorodnost med tedanjo Italijo in Sovjetsko zvezo pa je moč odkriti tudi v zgodnjem abstraktnem slikarstvu, saj v vakuumu informacijske izolacije italijanskega slikarstva tridesetih let nastajajoča geometrijska abstrakcija Osvalda Licinija — eno redkih manj znanih imen, ki se prvič eksponira prav na tej razstavi — prav neverjetno asociira **Malevičeve**, resda zgodnejše ***»supremacije čiste senzibilnosti v umetnosti.«*** In zakaj je ob razstavi, ki je na enem mestu pregledno združila pol stoletja likovne ustvarjalnosti ene, umetnostno brez dvoma vodilnih dežel, namesto verbalne ponovitve postavitve in opisov eksponatov, potrebno namigovati na relacije med dvema, v prvi polovici stoletja ob nacizmu vodilnima evropskima represivno avtoritarističnima režimoma? Morda tudi zato, ker pri ugotavljanju vzrokov za njeno realizacijo zlobni jeziki (v povezavi s torinsko razstavo ruske umetnosti) omenjajo predvsem podpisovanje novih pogodb med tamkajšnjim avtomobilskim gigantom in sovjetskimi partnerji, pri čemer naj bi umetnost pač tvorila primerno kuliso in poskrbela za ugodnejšo prepričevalno atmosfero — pa tudi sicer določene paralele brez dvoma obstajajo!

Giuseppe Pelizza da Volpedo, Fiumana (fotografija: Ivan Leskošek)

JESENSKE OBLEKE..

PETER TOMAŽ DOBRILA

Ker **Katedra** izhaja le enkrat mesečno in še takrat mora teden dni prej v tiskarno, vam v tem trenutku še grozi potpuri pregleda koncertnih dogajanj v zadnjem času na področju celotne **spodnje Štajerske** (»unter Steiermark«) z okolico (Ljubljana).

Naš sprehod na krilih domišljije po čudežni deželi, kjer ni niti Alice niti ostalih odštekancev, ampak samo do komolcev s krvjo poškropljeni komunisti, ki mislijo, da pranje simbolov z varikino stvari kakorkoli spreminja (mimogrede: kje so v zadnjem času v deželah realnega socializma med demonstracijami streljali na ljudi? Le na Kitajskem in v Jugoslaviji! In vendarle je to Evropa.), se bo začel z že kar oddaljenim koncertiranjem **Milodojke Youneed** v mariborskem *Klubu MKC*. Dotični so v prestopnem roku zamenjali enega saksofonista *(Sax pub)* z vokalistom, napravili material za novo ploščo in jurišajo na publiko. Čeprav pred koncertom še nisem slišal njihovih novih materialov, moram priznati, da nisem bil presenečen in sem si jih približno takšne predstavljal v svojih sanjarjenjih. Pustili so me nekje v vicah svoje izrazne moči. Ko sem po koncertu razmišljal, kaj me je motilo v njihovem koncertiranju, nisem našel kakšne globalne zamere, posameznih pa je bilo kar nekaj. **Miladojka** skratka ni več tako močen bend kot je bil včasih, dosti več je vode in popa v njihovi glasbi. Pevec se trudi ustvariti nov feeling, ki pa ni več tako prepričljiv. Včasih dobi skupina vlogo spremljave in se glasba preveč ponavlja, da komadi več nimajo tiste razpoznavnosti kot na prejšnji plošči (kako lepo je bilo pred leti, mar ne?). Kaj pa vem, čeprav kljub vsemu še podpirajo pomemben vogal v naši rock glasbi in so poleg **Demolition group** in **Gastarbajtrs** zelo dobra skupina, mi niso všeč. Da so v *Ljubljani* kar trikrat napolnili K4; se pa ne gre čuditi. *Lublana je bulana.*

Iz *Maribora* bi se na hitro (glede na pomembnost dogodkov) ozrl proti *Gradcu*, kjer smo v Stefaniesaal v graškem kongresnem centru (to je tam, kjer je tudi *Casino*) praznovali petletnico obstoja agencije **Gamsbart**, ki je v štajersko prestolnico v preteklem obdobju pripeljal vsa važnejša imena jazza (raje jih ne bom našteval, lahko si pa mislite svoje). Na jubilejnem koncertu so se »odločili, da nam bodo predstavili tri imena, ki so pomembna za jazz glasbo 80. let: prvi so igrali **Oregon**, ki so na mariborskem koncertu s **Colinom Walcottom** (pred nekaj leti se je ubil z avtom in **Oregon** od takrat niso delovali) zveneli dosti bolj sveže in prebavljivo, dasiravno so imeli svoje finte. Krivda za pot navzdol pa je prav zanimivo in na svoj način paradoksalno popolnoma v rokah in ustih originalne trojice, predvsem **Paula McCandlesa**, ki na svojih pihalih nikakor ne najde več občutka za mero in začne po nekaj pesmih težiti ter **Ralpha Townerja** (kaže, da je pozabil igrati na kitaro (tehnika!?), saj je imel z njo težave kot kakšen prvošolček), ki se raje igra s klaviaturami, iz katerih spušča povsem dolgočasne zvoke (v rocku preigrane že deset let) in zadovolji edinole s klavirjem. **Glen Moore**, bas polovica ritem sekcije ob najnavdahnejšemu članu, novemu **tolkalcu**, po rodu *Indijcu* (nimam press materiala — ime sem pozabil, op. pis.) še edini kaže znake, da nista pavza in izguba enega člana prehudo delovali. **Tolkalec** igra na vse vrste tolkal, od klasičnih do »eksotičnih« **kleče** in to s takšno tehniko ter z občutkom za mero, ritem in glasbo, vmes pa še spušča iz grla takšne vokale, da sem lahko večkrat poslušal le njega in bil *»impresioniran s tistim, kar sem videl«* in slišal. Zdi se mi, da je ponovno **Miles** (nekaj tednov za tem v Gradcu) skužil, kaj pomeni jazz glasba v devetdesetih let (kot je že tlakoval pot za sedemdeseta, v osemdesetih pa je bila jazz glasba tako ali tako v krizi). Pri svojih več kot šestdesetih letih zveni najmlajše in sveže, kar je pokazal s svojo zadnjo ploščo, ki so jo izdali pri nas in bi jo vam priporočal, če vam je ta glasba všeč (neumnost, daj, če vam je všeč, jo gotovo že imate. No, če vam ni, jo priporočam, kljub vsemu). **Oregon** kot postarane rockerje in lahko po zadnjem izdelku etiketiramo s *»Too Old To Jazz Too Young To Die.«*

Tega vam nisem povedal na začetku, ampak v *Gradec* sem se peljal izključno zaradi skupine, ki je tudi najbolj napolnila dvorano na tem triple-bill koncertu. To so **Skrivnosti bolgarskih glasov** (ali lepo komercialno **Le Mysters Des Voix Bulgares**), odkritje lanske sezone na zapadu (nič čudnega, ko so tako butasti in zaprti ter vase zaljubljeni), ko so začeli furat trend »world music«, ki je predstavljal glasbenim kapitalistom eno od rešilnih bilk vsako leto bolj utapljajoče se glasbene industrije plošč. Ta pevski zborček šteje 28 žena (srečo imate, da nimam pri sebi press materiala in vam ne morem našteti vseh, čeprav jih je bilo na odru le 25) in ni nič drugega kot državni zbor bolgarskega radia, ki deluje že vsaj toliko let kot bolgarski radio in je v *Bolgariji* izdal veliko plošč. Nekatere pesmi spremlja štiričlanska zasedba štirih moških, ki igra na tradicionalne bolgarske instrumente, kar je edino pravilno, saj tudi **Bolgarke** pojejo tradicionalne bolgarske pesmi. Težko mi je bilo verjeti reklamnim trikom, da ljudje jočejo na njihovih koncertih, sedaj pa se mi ta trditev ne zdi daleč od resnice. Neverjetno pestra ura koncentriranja, v kateri se izmenjujejo zborovsko petje, dueti, terceti, kvarteti, okteti . . . v sodelovanju z naravo, prepolni krasnega bolgarskega melosa (tudi mi ga imamo v *Makedoniji*, samo, da se mu reče makedonski, česar v *Bolgariji* ne priznajo), neparne ritmike, velikih kvint, sekund in minut, ki minejo, kot bi trenil. Po dolgem času spet koncert, ko sem si želel, da bi trajal veliko veliko dlje, čeprav so tu in tam (predvsem v počasnih pesmih pri prehodih) včasih malo kiksnile pri kakšni pavzi ali dolgem tonu.

Zadnji so nastopili **Airto Moreira** in **Flora Purim Group**, oziroma kar trio. **Airto** nam je pokazal vse svoje tolkalske veščine in nekaj novih originalnih brazilskih instrumentov (ali kar domislic), iz katerih je spravljal takšne zvoke, da ga je bilo kar zanimivo gledati in poslušati, **Flora** pa je bila na žalost dokaj hripava in, kljub vsemu trudu in prisrčnosti, ni odigrala prave vloge. Bila je zelo daleč od tistih svojih oktav, saj so ji bile višine oddaljene kot *Himalaja Indijcu*, kitare pa tako ali tako ne zna igrati. Tretji in zadnji član skupine je korektno opravil svoj delež na akustični kitari in se pokazal kot zelo koristen član, ki hkrati razume **Airtov** ego trip in **Florino** subtilnost. Kljub nekaterim pomanjkljivostim dober koncert ali kar prava lekcija iz »avtohtone« brazilske glasbe. Dobili so tudi bis (edini!).

Iz *Gradca*, kjer je poleg tega še rohnela prireditev kot je **»Music Protokol«**, ki je v sebi zbrala vsa znana imena sodobne svetovne glasbe (manjkal ni niti **Vinko Globokar**), odidimo nazaj domov in se spomnimo gledališkega *Borštnikovega koncerta* ameriških veselih jazzerjev **Bob Stewart And The First Line Band**. Kaj lahko povem kot to, da si ob polnočnicah nismo mogli želeti boljše skupine, ki nam v poznih jutranjih urah ne bi dovolila spati. »Solana tubi in funkoidna spremljava na trobenti in saksofonu so bila le ledena gora, ki jo je izpeljevala ritem sekcija, vštevši ponovno tubo. Če preskočimo nekaj tednov, so **Mariborčani** še bolj padli dol na **Dina Saluzzija**, na čigar koncertu, zaradi opravičene odsotnosti (R. D.), nisem mogel prisostvovati.

Prenehajmo že s tem štajerskim teženjem in poglejmo malo čez pokrajinske meje, v *Ljubljano*, kjer se je po kongresni tragikomediji v nedeljo zgodil koncert **Stepd Ahead**, trenutno ene najbolj popularnih jazz zasedb. Pred koncertom jih še nisem slišal, zato sem se ga lotil s posebno radovednostjo in moram priznati, da sem v koncertu (z enim dremežem) užival, čeprav lahko njihovo glasbo spredalčkamo kot ameriški **Juppie jazz**, ki ga delajo fantje in dekle, ki prijetno izgledajo, pošteno ali celo virtuozno obvladajo instrumente in delajo glasbo, ki je stoprocentna, bleščeča in neverjetno dopadljiva. In ravno to je tisto, kar me moti, glasba ima premalo prostora, da bi dihala, nima jajc, ne opravlja svoje oploditvene funkcije, čeprav ji ne morem ničesar oporekati. Da vas več ne motim, še enkrat, če mi že ne bi bilo spotoma, kot sedaj, se na koncert **Steps Ahead** v *Ljubljano* ne bi peljal, vi pa kot želite.

Še zadnji v tej torturi so čista pop skupina iz *Islandije*, ki pravi zase, da hoče minirati pop glasbo. Kličejo se **Sugarcubes** in so, vsaj v **Mariboru**, dobili neke vrste kult status, čeprav niso nič posebnega in sem jih sam na začetku zamenjeval z **B 52' s**, ki so mi še celo bolj simpatični in inovativni na istem terenu. Sami sebe raje primerjajo s **ABBO**. Mogoče imajo po drugi plošči celo prav. **Sugarcubes** so pevka **Bjork**, ki je dejansko eden od največjih odkritij na področju rock vokalistike (lahko sicer dodam, da mi je ukradla idejo) in »norec« Einar, ki je resnični frontman skupine in vleče vso pozornost publike nase s svojim obnašanjem in vokaliziranjem (ali bolje govorom). **Bjork** mu je ob ostalih članih, ki se korektno ukvarjajo s svojimi instrumenti, le spremljava, oziroma dopolnitev njegovih tekstov in osnovnih linij. Ne vem, če sama zapoje tri pesmi, čeprav so **Sugarcubes** takšni kot so samo zaradi nje. Ali kot bi rekel (vsaj tako se mi zdi, sicer pa povem to sam) **Milko Poštrak** so **Sugarcubes** lepo zaviti bonboni, pod ovojem pa je zelo dvomljiva roba. Kaj nam je prinesel koncert? Točno to. **Bjork** je edina, zaradi česar se jih sploča videti in je v *Ljubljani* v svoji nedolžno beli obleki (mogoče srebrni, ampak od daleč je to isto) in v glavnem odkritih ramen izžarevala angelsko podobo in energijo hudička. Vse ostalo, no ja, če ste bili tam, zakaj bi vam solil pamet, če niste, ni važno. Odigrali so skoraj kompleten material s svojih dveh plošč in nas sigurno pustili zadovoljne, saj mislim, da na koncert niso prišli tisti, ki jih ne marajo. Verjetno jih je kar dosti, mala tivolska dvorana pa je bila mogoče do polovice polna.Če vemo, da je skupina trenutno v vrhu popularnosti, je to zelo čudno, tudi za *Ljubljano*. Zdi se mi, da smo **Mariborčani rešili koncert finančne katastrofe, saj toliko naših kot prav na koncertu Sugarcubes** v *Ljubljani* še nisem srečal. *Maribor* je pop in *Maribor* je jazz, boli nas kurec, **Sugarcubes** pa so **Sugarcubes**.

Palomi iz Sladkega vrha se opravičujemo, ker se je fotografija iz njihovega miljeja znašla pod člankom o mariborskih izgubarjih v prejšnji številki našega časopisa. Vsaka podobnost je, se razume, zgolj naključna.

Uredništvo

Študentski časopis Katedra
Tyrševa 23
62000 Maribor
Telefon (062) 212 004
Številka žiro računa
51800-678-81846

Ustanovitelj in izdajatelj:
Univerzitetna konferenca ZSMS Maribor

Predsednica časopisnega sveta:
Dragica Korade

Katedra izhaja ob podpori Družbenega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji.

Uredništvo: *Danilo Vezjak (glavni urednik), Sašo Dravinec (odgovorni urednik), Jasmina Vidmar, Peter Tomaž Dobrila, Rajko Muršič, Darinko Kores-Jacks, Miro Lenič.*

Oblikovalec: *Beno Artnak*
Tehnična urednica: *Snežana Štabi*
Lektor: *Boris Svetel*
Vodja prodaje: *Gorazd Kos*

Tisk ČGP VEČER Maribor

Cena posameznega izvoda 30.000 din

Polletna naročnina znaša 100.000 din, za pravne osebe 200.000 din, celoletna naročnina za tujino 30 DEM oziroma enako vsoto v drugi valuti.

Oproščeno temeljnega prometnega davka po sklepu št. 421-1/70 z dne 11. 1. 1970.

Uradne ure: *razen v soboto in nedeljo vsak dan med 11. in 13. uro.*
naslovnica: Didie Senekar

Torek je večer za drugače čuteče, torek je metal in hard core večer. Different youth je dogodek drugačne mladosti, mogoče ne preveč prijetne ali odprte za vsak pogled, je pa mladost, ki živi svoje . . . DIFFERENT YOUTH bosta predstavljala z glasbo in plesom D.J.-ja D. POŽEGAR IN R. BAJC.

In sedaj še srede. NOVI večer v programu MKC kluba! MIDWEEK JAZZ KLUB. Tako se srede spreminjajo v večere prijetne klubske glasbe, za glasbo pa bodo poskrbeli D.J.-i LAZAREVIĆ, A. OBLAK, M. LAH IN GOSTJE.

SREDA JE DOBRA ZA ZABAVO!!!

mladinski kulturni center
MKC
klub

Vsak petek se v klubu MKC zgodi REAL WILD CHILD S PARTI.

Od 20. ure dalje potuje preko gramofonov do vaših ušes in nog plesna glasba 80-tih.

Tokrat nam severni veter iz Islandije prinaša vroče SUGARCUBES, ki so nastopali v Ljubljani.

Vstop je omejen, zato pohitite, da ne ostanete pred vrati.

D.J.: Hang the D.J.

Nekoč so bile SOBOTE. Nekoč je živel STALIN. NEKOČ je bil ROCK. Sedaj so samo še SOBOTNE STALINOVE ROCKOVSKE ZABAVE. Rdeči D.J.-i Darko KULAŠ, Bojan HITI, Damijan VEŠLIGAJ in gostje, ustvarjajo vzdušje zmagoslavnega rockumnizma, seveda pod strogim STALINOVIM OČESOM & UŠESOM.

SAMO MASOVNA ZABAVA JE DOBRA ZABAVA!!!

GALERIA 88

Od 27. novembra je v Galerii 88 razstava MKC designa imenovanega ŠVIC. Obenem je v poslovnih prostorih MKC prodajna razstava slikarja Bena Artnaka.

Galeria je odprta vsak delavnik od 17. do 19. ure.

MARŠ 95,9 MHz

ŠE EN POZIV!

MARŠ prosi vse, ki premorejo zbirke plošč s popularno glasbo izpred leta 1950 in zlasti stare plošče, da to javijo (kontakt MARŠ: MK ZSMS Maribor, tel. 212-361 int. 38 in OK ZSMS Maribor-Rotovž, Darja Knehtl, tel. 20-053). Plošče potrebujemo za pripravo ciklusa oddaj o popularni glasbi pred letom 1950.

MARŠ, glasbena redakcija

SLOVENCI NED NIJRO IN RABO SO BILI TISOCLETIE POLITONO IN KLALTIJNO LJOENI OD SVOJIH SONKNOONJAVOV ONSTRAN MJRE. DA SO BE MORJLO KOT NARODE BORJLO ZAHVALIT SVOJIM NARODNIM REGIM. POSAMEZNIKOM. KI SO VZORIZEVALI STREE Z NARODNIM JEDROM IN DELSTVU DA BE ODASKA DRZAVA IN MNOGI KAJ DOETI ZAMRAMLA ZAMJE

STARA HABSBURSKA MONARHJA SE JE ZE STOLETJA BORILA S STEVILNIMI NASPROTJI. SKALO PA JE PREEMAKNILA Z MESTA ODASKA ZAHTEV A PO NARODNI SAMOSTOJNOSTI. REZLJTAT TEGA JE BILA PORAVNAVA LETA 1867 IN NASTANEK AVSTRO-OGRSKE DVOJNE MONARHJE. VZJA O VELIKIM ENOTNEM MAZDARNEM NARODU JE DRUGAE LJUDSTVOM NA OARMEEM POPOLJNOMA O DEKLA PRAVICO DO SVOBODNEGA NAPOVOJA IN TEGAI SE JE TUDI POLDJAI SLOVENCEV NAOMTNO MAZDARZAOJO IN ONOOOOLJA TUDI SLOVENCEM NA OPRAGEM. DA SO DOZIVELI SVOJ DSLEZ EVROPSKE ZADOOVINE PRI MASTANJU NOVIH NARODNIH DRZAV.

PREKO JUNE SO PRODRALE VESTI O MNOZNIEM DEKLARMCUSKEM DISANJU IN NAORTIH O NOVI JUGOSLOVANSKI DRZAVI. VELIKO PROMAZDANSKO ZBOROVANJE V MURSKI SOBOTI 20. OKTOBRA 1918 SO PREKINILI SPORTNI KLJCI ZA JUGOSLAVJO. TUDI NOVA MAZDARNA LJUDSKA REPUBLIKA IN NJENE OBLJUBE O ENAKI VOLJNI PRAVICI. ADARNI NEFOME IN NAMONI SAMOSTOJNOSTI NISO NOGLE UJRESTITI SOJETTEGA RAZPOLOZENJA PREBIVALSTVA. KI SO SE NAMONI SVET ZA STJERSKO POD LJUTOMERU IN MAOOONJE V TMEMEM RAZPOLOZENJU SE JE NAMONI SVET ZA STJERSKO POD VOOSTVOM GENERALA RUDOLFA MARTINA. KLJUB NEZANTEERANOSTI LJBLJANSKE VLADE. DOLOOIL ZA VOLJAMO ZAEEDO PREKINJNJA. NEBOOVE NAOMTE JE ZALJSTAVILA NEPREMISLENA MOOJA KJETMA JUMIOCA. KI JO JE MAZDARNA VOJSKA KMALU ZADOBILA. KLJUB TEMU JE PRIPRAVLJ TUDI ZAHTEVO PO PRIMLJUTTVI CELJTMEGA BLOVEMSKEGA OZEMLJA NED MJRO IN RABO K JUGOSLOVANSKI DELEGACIJI. KI SE JE PRIPRAVLJALA NA MIROVNO KONFERENCO V PARIZU. PRIBELA PA SE JE TUDI IZMZTTELBA PROPAGANDNA AKCIJA NED PREKMJRI.

SKIM SLOVENCI.

21. MARCA 1919 JE SOCIALISTIONA PARTIJA MAZDARNEE RAZDELILA MADZARSKO SOVJETSKO REPPUBLIKO. OBLAST SOVJETTV PA SE JE RAZSIRILA TUDI V PREKMJRJE V OBLIKI NAMESTNIKA LJUDSKEGA KOMISARJA ZA BLOVENSKO KRAJNO IN V OSEBI VILMOSA TKALCA. V SOVJETSKI DRZAVI JE VELJALO RAZREDNO IN NE NARODNO NADELO. ZATO TA OBLIKA AVTONOMNE IN POMENILA NARODNE SAMOSTOJNOSTI. KMOR NI POMENILA NARODNE SAMOSTOJNOSTI TUDI IDMTOTRAJNA MURSKA REPUBLIKA NIPAK JE BILA LE POSKUS DOOEPITVE DO SOVJETSKE VLADE IN ZAVARDVANJA NEKATERIH POSAMEZNIH INTRESOV.

VMNOVNI SVET MIROVNE KONFERENCE V PARIZU JE PREDLOG NOVE MEJE PO RAZVODNICI MED MJRO IN RABO SPREJEL DELE 9 JULIJA 1919. ISTEGA DNE. KO JE OOSTOPELA SOVJETSKA VLADA V BUDIMPEETI PA JE DOVOLIL JUGOSLOVANSKI VOJSKI. DA ZASEDE PREKMURJE. KAR JE STORILA 12 AVGUSTA 1919. SKORAJ LETO DNI PO TEM DOOOOVU JE BILA 4. JUNIJA 1920 V TRIANONU PODPISANA MIROVNA POGODBA. KI JE DOLOOILA MEJO NED KMALJEVINO SRBOV. HRVATOV IN SLOVENCEV IN MAOZARSKO. OKUPACIJSKO OBLAST V PREKMURJU JE PO ZASEDBI PREEZEL OBVLNI KOMISAR. 1 JUNIJA 1921 PA DA JE ZAMENJALO OKVLNO DLAVNEETVO

VSEKAKOR. SO BILA PREVRATNA LETA BRA MJRTZEJN V ZOOOOVINI PREKMURSKIH SLOVENCEV DOLOOTRANO. VOJNO JE ZAMENJALO BLIKOVTTO MENJAVANJE RAZLIONIH VLAD. NEGOTOVO KTANJE PA SE NJTNI JEVAO O ŠE NEKJ LET PO PRIKJ KJTTVI K NOVI DRZAVI. KI JE S PRENEKA. TERM GOSPODARSKIM IN POLITIONIM UMREJOM POVZROOALA LE NEZADPANJE. NAJREEJA PRIOOB. TEV TEH DOOOOOVV JE VSEKAKOR NAROONA ZDRUZITEV VEONE SLOVENCEV NA OSEBN STRANEH MURE. PRIOETEK RAZDRANEGA POLITONEGA ZIVLJENJA IN NEKIJ OOBPODARSKIH NOMENTOV OD ADRANNE. REFORME DO PRVIH ZAMETKOV INDUSTRLE. KI SO V MARSICEM OPREDELLI NOVO PODOBO POKRAJINE IN PREEKMURSKEGA CLOVEKA

METKA FUJS